

בנק ירושלים

דוח על הסיכונים:

גילוי בהתאם לנדבך 3

ומידע נוסף על הסיכונים

ליום 30 בספטמבר 2024

הדוח על הסיכונים ומידע פיקוחי נוסף בדבר הון פיקוחי על פי הוראות באזל III הכולל תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחיים שהונפקו על ידי הבנק נכללים באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: <https://www.bankjerusalem.co.il>. כמו כן, הדוח על הסיכונים של הבנק נמצא באתר מג"א של רשות ניירות ערך www.magna.isa.gov.il.

תוכן עניינים

עמוד	
4	חלק 1 מידע כללי
5	מטרה ועקרון הגילוי
6	מידע צופה פני עתיד
6	מסגרת הוראות רגולטוריות
7	חלק 2 יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון
7	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	טבלה מספר 1 - יחסים פיקוחיים עיקריים
9	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר
9	זיהוי גורמי סיכון מובילים ומתפתחים
19	טבלת גורמי הסיכון
20	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
20	טבלה מספר 2 - סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
21	חלק 3 הרכב ההון
21	טבלה מספר 3 - הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
23	חלק 4 יחס המינוף
23	טבלה מספר 4 - השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
24	טבלה מספר 5 - יחסי המינוף (LR2)
25	חלק 5 סיכון אשראי
30	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
30	טבלה מספר 6 - איכות האשראי של חשיפות האשראי (CR1)
31	גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי
31	הפרשות להפסדי אשראי צפויים (CECL)
33	טבלה מספר 7 - גילוי על הטבות במסגרת ההתמודדות עם מלחמת "חברות ברזל"
36	טבלה מספר 8 - סיכון אשראי לפי ענפי משק
39	טבלה מספר 9 - פירוט על חשיפות לפי אזורים גיאוגרפיים
42	שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)
42	טבלה מספר 10 - נתונים על הפחתת סיכון אשראי (CR3)
44	הגישה הסטנדרטית - חשיפה לפי סוגי נכסים ומשקולות סיכון (CR5)
44	טבלה מספר 11 - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקולות סיכון (הגישה הסטנדרטית) (CR5)
47	חלק 5א סיכון אשראי של צד נגדי
47	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
47	טבלה מספר 12 - ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
48	הגישה הסטנדרטית - חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי תיק פיקוחי ומשקולות סיכון (CCR3)
48	טבלה מספר 13 - חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי תיק פיקוחי ומשקולות סיכון (הגישה הסטנדרטית) (CCR3)
49	הרכב הביטחון בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) (CCR5)
49	טבלה מספר 14 - הרכב הביטחון בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) (CCR5)
51	חלק 15 הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA)
51	הגישה הסטנדרטית (SA-CVA) (CVA3)
51	טבלה מספר 15 - הגישה הסטנדרטית (SA-CVA) (CVA3)
51	דוחות תזרים נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין סיכונים חשיפות התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA) לפי הגישה הסטנדרטית (SA-CVA)

עמוד	
51	טבלה מספר 16 - דוחות תזרים נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין סיכונים חשיפות התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) לפי הגישה הסטנדרטית (SA-CVA)
52	חלק 6 סיכון שוק
54	סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
54	טבלה מספר 17 - סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
54	סיכון הריבית
56	טבלה מספר 18 - שווי הוגן מתואם של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו (במיליוני שקלים)
57	מידע כמותי על סיכון ריבית בתיק הבנקאי ובתיק למסחר
57	טבלה מספר 19 - שווי הוגן נטו מותאם של המכשירים הפיננסיים על בסיס מאוחד
58	טבלה מספר 20 - השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי הוגן נטו מותאם של הבנק
60	טבלה מספר 21 - השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית
61	טבלה מספר 22 - חשיפה כוללת של הבנק לשינויים בשיעורי הריבית
63	חלק 7 סיכון סילול
63	יחס כיסוי הנזילות - גילויים עיקריים (LIQ1)
65	טבלה מספר 23 - מתכונת גילוי על יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
67	יחס מימון יציב נטו (LIQ2)
67	טבלה מספר 24 - מתכונת גילוי על יחס מימון יציב נטו (LIQ2)
71	חלק 8 סיכון סביבתי וסיכון אקלים
72	חלק 9 סיכון תפעולי וסיכונים בקרה פנימית נוספים
72	סיכון תפעולי
73	סיכון המשכיות עסקית
74	סיכון סייבר ואבטחת מידע
75	סיכון טכנולוגיית המידע
75	מניעת מעילות והונאות
75	ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור
76	סיכון מודל

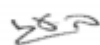
דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש דוח על הסיכונים ליום 30 בספטמבר 2024 (להלן: "דוח על הסיכונים"). זהו דוח הסיכונים החמישי של הבנק מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" בשבעה באוקטובר 2023 והוא אושר למעלה מ- 400 יום מאז פרוץ המלחמה. המלחמה העלתה את הפוטנציאל לשינוי בפרופיל הסיכון של הבנק. לתרחיש המלחמה שהוא התרחיש המורכב מבין תרחישי הייחוס של בנק ישראל ושל הבנק, השפעה על פרופיל הסיכון של הבנק, בין היתר, בגין העלייה ברמת אי הוודאות. אי הוודאות יוצרת מגוון רב של אפשרויות ותרחישים, שקשה גם במועד הנוכחי לאמוד את מידת השפעתם. במהלך הרבעון השלישי של שנת 2024 נמשכו אירועים שהשפיעו על אי הוודאות בסביבת העבודה של הבנק, כך שאי הוודאות עדיין גבוהה ומתמשכת. חלה הסלמה במצב הביטחוני לנוכח התרחבות המלחמה לזירה האיראנית וזירת החיזבאללה, ולא ניתן לשלול הסלמה נוספת במצב הביטחוני. למצב המלחמה יש השפעה מהותית על המצב הכלכלי, כך ששנת 2024 הופכת להיות מהשנים הכלכליות הקשות שחוותה המדינה. המצב הכלכלי של משקי הבית והעסקים הורע, הוצאות המלחמה גדלות והגירעון בתקציב גדל באופן משמעותי, הצמיחה שלילית, ההשקעות פחתו ודירוג האשראי של המדינה ירד פעם נוספת בסוף הרבעון, על ידי חברת S&P (ברמת דירוג אחת) וחברת MOODY'S (בשתי רמות דירוג). שתי חברות הדירוג צרפו תחזית פסימית לעתיד, ככל שתהיה הסלמה ביטחונית נוספת. בנק ישראל עדכן את תחזית המאקרו שלו בחודש יולי, כאשר גם הוא צופה הרעה במספר פרמטרים ככל שתימשך המלחמה בעצימות גבוהה לתוך שנת 2025. האינדיקטורים של ענף הנדל"ן והבינוי מבטאים הרעה במצב הענף, כפי שעלה גם במכתב בנק ישראל למערכת (באמצע אוקטובר) על "סיכון אשראי מתגבר בענף". בצד ההסלמה במצב הביטחוני, נראה כי גדל הסיכוי להסדרה בלבנון בטווח הקצר. הסדרה זו, ככל שתתרחש, יכולה להתניע תהליך של התאוששות גם במצב הכלכלי במדינה. גלהתפתחויות אלה, כמו גם המצב הפוליטי במדינה, ההסלמה בימים האחרונים במלחמת רוסיה – אוקראינה, ובחירת טראמפ לנשיא ארה"ב, יש השפעה על התפתחות המצב במזרח התיכון ובמדינה, ומכאן, על פרופיל הסיכונים של הבנק.

הדוח על הסיכונים ערוך בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר דרישות הגילוי המפורטות בנדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים. בגין פרוץ המלחמה ניתנו הנחיות של המפקח על הבנקים ושל הרשות לניירות ערך למתכונת הדיווח הנדרש בדוח זה. דוח זה, כמו הדוחות שקדמו לו מעת פרוץ המלחמה ערוך בהתאם להנחיות אלה. לפיכך, לבד מגילוי נאות בדבר השפעת המלחמה על תוצאות הבנק ויעדיו ועל התפתחות פרופיל הסיכונים שלו, נותן דוח זה ביטוי גם בנוגע להפרשות להפסדי אשראי וסיווגי חובות ולהיבטים נוספים העולים מתוך אירוע המלחמה שהוא אירוע עם השפעה נרחבת על הכלכלה הישראלית ועל פעילות הבנקים, ביניהם גם ניתוח פרופיל סיכון האשראי בענף הנדל"ן והבינוי, בהמשך למכתב בנק ישראל שצוין לעיל.

דוח על הסיכונים זה כולל מידע נלווה ומשלים לדוחות הכספיים המאוחדים של בנק ישראל בע"מ, ראו [פרק 3 לדוח הדירקטוריון והנהלה בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2024](#).

הדוח נועד לאפשר לקוראי הדוחות של הבנק להעריך מידע משמעותי שכלול בהם לגבי יישום מסגרת העבודה של ועדת באזל ובנק ישראל, ההון, הנזילות, התהליכים, הכלים והמערכות למדידת הסיכון, הבקרה עליו ומזעורו, הערכת פרופיל ותאבון הסיכונים המהותיים לפעילות הבנק ומסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק. בשל פרוץ המלחמה ביום שבעה באוקטובר 2023, פעילות הבנק איננה במתכונת שגרה, כך שדוח זה כולל גם מידע משמעותי בנוגע לכל הנושאים האלה ובדבר התפתחות פרופיל הסיכון של הבנק בתקופה של אי וודאות רבה ומתמשכת.

בעז ליבוביץ

סמנכ"ל, מנהל סיכונים ראשי

יאיר קפלן

מנהל כללי

זאב נהרי

יושב ראש הדירקטוריון

תאריך אישור הדוח: 24.11.2024

דוח על הסיכונים זה הינו חלק מהדוח הכספי ויש לקרוא את הדוח יחד עם הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2024. המידע שנכלל בדוח זה כולל את דרישות הגילוי שנקבעו בהוראת הדיווח לציבור 651, "דרישות הגילוי המפורטות בדבר 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים" של בנק ישראל המבוססת על פרסומים של וועדת באזל (להלן: נדבך 3) ודרישות הגילוי על הסיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות הגילוי שפורסמו על ידי הפורום ליציבות פיננסית (ה-FSF) ודרישות הגילוי שפורסמו על ידי צוות משימה (ה-EDTF) שהוקם על ידי המוסד ליציבות פיננסית (ה-FSB) לשיפור פרקטיקות הגילוי על סיכונים בתאגידים בנקאיים (להלן: EDTF). כמו כן, נכללו דרישות הגילוי הנוספות בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל והנחיותיו (להלן: מידע אחר). בנוסף, כפי שציינו לעיל, דוח זה כולל מידע ההולם את הנחיות של המפקח על הבנקים (ראו מכתב הפיקוח על הבנקים מיום 9 בנובמבר, 2023) ושל הרשות לניירות ערך למתכונת הדיווח הנדרשת, עקב פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", וכן, מכתבים נוספים כדוגמת מכתב בנק ישראל בנושא "התפתחויות בענף הבינאי והנדל"ן" שבגינם בוצעו על ידי הבנק הערכות סיכון ייעודיות.

לאור זאת, הדוח כולל, בין היתר, את דרישות הגילוי הבאות, ככל שרלוונטי:

- גילוי מפורט על הסיכונים והחשיפות אליהם חשוף הבנק ואופן ניהולם ועל אופן התפתחות פרופיל הסיכונים של הבנק, כולל מעת פרוץ המלחמה;
- גילויים כמותיים על דרישות ההון ועל נכסי הסיכון בגין חשיפות אשראי, שוק ותפעולי;
- גילוי על חשיפות לסיכונים המהותיים האחרים אליהם חשוף הבנק מעצם טבען של הפעילויות העסקיות שלו, בשגרה ובחירום (ובפרט, בגין השפעת המלחמה), כגון: סיכון נדילות, סיכון מודל, סיכון משפטי, סיכון אבטחת מידע וסייבר, מניעת מעילות והונאות, סיכון ציות, הוגנות, איסור הלבנת הון, איסור מימון טרור, סיכון רגולטורי, תכנית ההמשכיות העסקית, סיכון סביבתי, סיכון אקלים ו-ESG;
- מידע כמותי ואיכותי בדבר שינויים משמעותיים שחלו בחשיפות הבנק לסיכונים אלה ואחרים ואופן ניהולן, ובפרט, לאור אי הוודאות הכלכלית, הפוליטית והביטחונית במדינה, שגברה מעת פרוץ המלחמה ועדיין קיימת, נכון למועד אישור דוח זה;
- גילויים מכוח המלצות של EDTF ומקורות אחרים כפי שאומצו על ידי המפקח על הבנקים ושינויים מהותיים במידע איכותי שנדרש מכוח ההמלצות כאמור.

הדוח נערך בהתאם לעקרונות המפורטים להלן:

- לגבי נתונים כמותיים שנכללו בגילויים קודמים במסגרת דרישות הגילוי של נדבך 3 או במסגרת דרישות גילוי נוספות כאמור לעיל, הוצגו נתונים השוואתיים לתקופות המקבילות בשנת הדיווח הקודמת כנדרש בהוראות.
- המידע מבוסס בחלקו על מידע פיננסי שמוצג בדוחות הכספיים של הבנק אשר משמשים בסיס לחישובים של יחסים רגולטוריים בהתאמות הנדרשות, ובחלקו, על הערכות פנימיות ומודלים פנימיים. לאור זאת, חלק מהמידע הינו בגדר אומדן לא מבוקר ו/או מייצג מידע שהינו בגדר מידע צופה פני עתיד.
- מידע רלוונטי נוסף בדבר חשיפה לסיכונים מסוימים והיבטים נוספים שהגילוי לגביהם נדרש בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים, ניתן למצוא בפרק "סקירת הסיכונים" בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

חלק מהמידע המפורט בדוח הדירקטוריון וההנהלה שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו, במידה ונכללו, במסגרת המידע צופה פני עתיד, כתוצאה ממספר רב של אירועים, תוצאת מלחמת "חרבות ברזל" שגרמו לאי וודאות גדולה, להתפתחות איומים ולפוטנציאל לשינוי בפרופיל הסיכונים של הבנק, לרבות, בין היתר, כתוצאה מאירועים כלכליים חריגים, כגון: התפתחות תנאי המאקרו בשוק הישראלי, בין היתר, שינויים קיצוניים בשיעורי הריבית וחוסר בהירות לגבי מתווה התפתחות ריבית בנק ישראל בהמשך השנה, פיחות/תיסוף השקל והאינפלציה, וכן, השפעות המצב הביטחוני, הכלכלי והפוליטי על התפתחות פרופיל הסיכון של הבנק. לאופן התפתחות המלחמה ולתוצאותיה, וכן, להתפתחות המצב הכלכלי, פוטנציאל לשנות את התנהגות הציבור הן מההיבט של היקף לקיחת האשראי, השפעת מתווה ההקלות, ההקפאות ודחיית התשלומים, פירעון המוקדם של האשראי, מחזורו או קשיים בפירעון השוטף בכל מגזרי הפעילות של הבנק, והן מההיבט של יכולת גיוס המקורות. כמו כן, לשינויים ברגולציה או בהוראות חקיקה בשגרה ובפרט, כתוצאה מהמלחמה, וכן, להוראות גורמי פיקוח והתנהגות מתחרים, יש פוטנציאל השפעה על המשק ועל הציבור, ומכאן, על פעילות הבנק.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "להערכת הבנק", "בכוונת הבנק", "צפוי", "עשוי", "עלול", "הערכה" וביטויים דומים להם, המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא עובדות עבר.

ביטויים צופי פני עתיד אלו כרוכים בסיכונים ובחוסר וודאות, משום שהם מבוססים על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים אשר כוללים, בין היתר:

- השפעת המלחמה ואופן התפתחותה על המדינה והמשק ועל פרופיל הסיכונים ותכנית העבודה של הבנק.
- השפעת שינויים בהוראות ורגולטוריות או בחקיקת הממשלה על טעמי הלקוחות ו/או על היקף הפעילות במערכת הבנקאית ומבנה התחרות בה ו/או על רווחיות הבנק ועמידתו ביעדים העסקיים.
- יכולת התממשות של תכניות הבנק על פי היעדים שנקבעו בהתאם לאסטרטגיה שלו. תגובות לא חזויות של גורמים נוספים (לקוחות, מתחרים ועוד) הפועלים בסביבה העסקית של הבנק.
- התממשות בעתיד של תחזיות ענפיות ושל תחזיות מאקרו כלכליות בהתאם להערכות מוקדמות של הבנק, לרבות בשל מתווה התפתחות הריבית והאינפלציה, אי הוודאות הפוליטית במדינה, אי הוודאות השורה בנוגע לאופן התפתחות המלחמה ותוצאותיה, אירועים גאופוליטיים נוספים, וכן, אירועי טבע קיצוניים.
- השפעת השינויים בשוק העבודה העולמי להקשות על גיוס ושימור עובדים, בעיקר, בפעילות מערכות המידע.
- תוצאות אפשריות של הליכים משפטיים.
- שינוי בטעמי הצרכנים ו/או בהתנהגותם ובענפים עסקיים ועל פרופיל סיכון האשראי שלהם.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על הערכות מקצועיות ותכניות העבודה של הבנק, על תחזיות מאקרו כלכליות של חזאים בדבר מצב המשק והסביבה העסקית, על פרסומים והערכות של גורמים בענף ועל ניתוחים סטטיסטיים ועסקיים, וכן, הערכות מומחה שעורך הבנק לגבי התנהגות לקוחותיו, בפרט, בעת קיצון/חירום (המלחמה).

האמור משקף את נקודת המבט של הבנק והחברות הבנות שלו במועד עריכת הדוחות הכספיים בנוגע לאירועים עתידיים, המבוססת על הערכות שאינן ודאיות. פרוץ המלחמה הגביר את אי הוודאות באופן משמעותי וכשלושה עשר חודשים מאז פרוץ המלחמה, אי הוודאות מתמשכת ואף התגברה לאור ההסלמה במצב הביטחוני והאפשרות להתמשכותה בעצימות גבוהה גם לתוך שנת 2025. משכך, אי הוודאות של הערכות הבנק הנכללות בדוח זה רק גדלה. מנתונים והערכות אלה נגזרות הערכות הבנק והחברות הבנות שלו והתכניות העסקיות שלהם. כאמור לעיל, התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי ולהשליך על התממשות אסטרטגיה והתכניות העסקיות של הבנק או להביא לשינוי בתכניות אלה. היבט זה קיבל משנה תוקף בדוחות של הבנק שפורסמו מאז פרוץ המלחמה ובדוח הנוכחי, פוטנציאל השפעתם של האירועים על פרופיל הפעילות העסקית והתפתחות פרופיל הסיכונים שלו.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה.

מסגרת הוראות רגולטוריות

בנק ירושלים בע"מ מפוקח על ידי בנק ישראל (להלן: "הפיקוח על הבנקים"), אשר מקבל מידע על הלימות ההון של הבנק וקובע את דרישות ההון הפיקוחיות המינימליות בישראל, וכן, קובע מסגרת הוראות רגולטוריות לניהול בנקאי תקין ולדיווח, המהווים את הבסיס ההכרחי למסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק.

הוראות חוק ורגולציה אשר חלות על הבנק ואשר התקבלו עד למועד פרסום הדוח השנתי של הבנק לשנת 2023 תוארו בדוח השנתי של הבנק לשנת 2023. לפרטים נוספים אודות שינויים והקלות רגולטוריות, כולל מידע בדבר מתווה ההקלות וההקפאות של בנק ישראל שנקבע עקב המלחמה, ראו [ביאור 37 הוראות פיקוח ויזמות](#)

חקיקה, בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2023 ובדוח הדירקטוריון.

חלק 2 - יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

טבלה מספר 1 להלן מציגה את היחסים הפיקוחיים העיקריים של הבנק. מבט על נתוני הטבלה מלמד כי הבנק נמצא ביחסי הון, מינוף ונזילות יציבים במהלך הרבעונים האחרונים, ובפרט, מאז פרצה המלחמה, והוא פועל מעל למגבלות הסיכון בתוספת שולי הביטחון שנקבעו על ידי הדירקטוריון לכל אחד מהיחסים שבטבלה. יחס הון עצמי רובד 1 של הבנק עמד על 10.4% ליום 30 בספטמבר, 2024, מעל ליעד הון עצמי רובד 1 שנקבע על ידי הדירקטוריון. יחס ההון הכולל של הבנק עומד על 13%, גם הוא מעל ליעד ההון הכולל שנקבע על ידי הדירקטוריון. טבלה מספר 1 מלמדת גם על פרופיל הנזילות הטוב של הבנק לאורך זמן, ומאז תחילת המלחמה. מדדי הנזילות - יחס כיסוי הנזילות (LCR) ויחס מימון יציב נטו (NSFR) נמצאים בערכים גבוהים מעל היחסים הרגולטוריים המזעריים שנקבעו וכן, מעל מגבלות תאבון הסיכון כולל שולי הביטחון, כפי שקבע הדירקטוריון. ערכי מדדי הנזילות של הבנק גבוהים באופן מסורתי מהמגבלות שנקבעו בגינם, עדות לרמת הנזילות הגבוהה של הבנק לאורך זמן. סך כל הנכסים הנזילים באיכות גבוהה גדל ברבעון האחרון בכ - 400 מיליון שקלים ובמעל מיליארד שקלים יחסית לסוף שנת 2023. גם זו מגמה לאורך זמן - יחסית לרבעון המקביל של שנת 2023 גדלו הנכסים הנזילים באיכות גבוהה ב - 1,535 מיליון שקלים. יחס המינוף עומד על 6.3%, ערך דומה לזה של הרבעונים הקודמים וגבוה משמעותית יחסית למגבלת הדירקטוריון והיחס הרגולטורי המזערי שקבע בנק ישראל. גם במקרה של יחס המינוף, ערכו במהלך הרבעונים האחרונים ממשיך להיות יציב וגבוה באופן משמעותי מערכי המגבלות שנקבעו בגינם - במהלך רבעונים אלה נע ערכו בין 6% ל - 6.3%, עם תנודתיות נמוכה. יחס המינוף נמצא בכ - 1% מעל היחסים הרגולטורים שנקבעו על ידי בנק ישראל וב - 1.5% מעל להקלה שניתנה ליחס המינוף על ידי בנק ישראל - הקלה החלה עד תום שנת 2025, ראו הערת שוליים לטבלה מספר 1.

היחסים הפיקוחיים העיקריים בטבלה מספר 1 ממחישים את הכתוב בדוח הדירקטוריון וההנהלה בדוחות הכספיים מפרוץ המלחמה ובפרט, ליום 30 בספטמבר, 2024 וכפי שעולה מפרקי הדוח שלפניכם - יציבות בהתפתחות פרופיל הסיכונים של הבנק וכן, בהתפתחות היחסים הפיקוחיים העיקריים. יציבות פרופיל הסיכון של הבנק נמשכת מתחילת המלחמה על אף אי הוודאות הרבה והמתמשכת, ההסלמה במצב הביטחוני וההרעה במצב הכלכלי. בפרקי דוח זה, כמו בדוח הכספי, נראה כי למרות יציבות פרופיל הסיכון של הבנק, אנחנו ממשיכים להקפיד על זהירות וניטור שוטף של התפתחות פרופיל הסיכון. האיומים השונים ואי הוודאות יכולים להתממש בצורה מהירה ודינאמית, שכן קצב האירועים וההתפתחויות הוא גבוה ואפילו גבוה מאוד.

טבלה מספר 1 – יחסים פיקוחיים עיקריים

30.09.2023	31.12.2023	31.03.2024	30.06.2024	30.09.2024	
הון זמין (במיליוני ש"ח)					
1,330.1	1,366.1	1,395.1	1,432.4	1,459.8	הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
1,694.5	1,731.9	1,753.5	1,793.7	1,830.2	סך הכל הון כולל
נכסי סיכון משוקללים (RWA) (במיליוני ש"ח)					
13,120.3	13,034.6	13,315.7	13,491.6	14,043.8	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA)
יחסי הלימות הון (באחוזים), לפי הוראות המפקח על הבנקים					
10.1%	10.5%	10.5%	10.6%	10.4%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
12.9%	13.3%	13.2%	13.3%	13.0%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
9.5%	9.5%	9.5%	9.5%	9.5%	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ע"י המפקח על הבנקים ⁽¹⁾ (2)
0.6%	1.0%	1.0%	1.1%	0.9%	יחס הון עצמי רובד 1 זמין, מעבר לנדרש ע"י המפקח על הבנקים
יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים ⁽³⁾					
21,891.2	22,633.0	22,513.3	23,141.0	23,337.5	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
6.1%	6.0%	6.2%	6.2%	6.3%	יחס המינוף (באחוזים)
יחס כיסוי נדירות, לפי הוראות המפקח על הבנקים					
3,945.9	4,450.6	4,122.5	5,086.0	5,480.9	סך הכל נכסים נדירים באיכות גבוהה
1,766.4	2,251.6	1,862.6	2,637.3	2,482.6	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
225%	199%	225%	194%	222%	יחס כיסוי נדירות (באחוזים)
יחס מימון יציב נטו, לפי הוראות המפקח על הבנקים					
16,980.5	16,942.9	17,862.4	18,145.5	18,532.9	סך הכל מימון יציב זמין
12,963.7	12,856.1	13,002.3	12,900.8	13,120.4	סך הכל מימון יציב נדרש
131%	132%	137%	141%	141%	יחס מימון יציב נטו (באחוזים)

- (1) הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון על פי כללי באזל 3 כפי שפורסמו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211. בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים, מחויב הבנק לשמור על יחס הון עצמי רובד 1 מזערי, שלא יפחת משיעור של 9% וכן על יחס הון כולל מזערי שלא יפחת משיעור של 12.5% לסך המשוקלל של רכיבי הסיכון בנכסיו המאזניים ובסעיפים החוץ מאזניים. אופן החישוב של סך ההון ושל סך רכיבי הסיכון מפורט בהוראות.
- ליחס הון עצמי רובד 1 מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, למעט הלוואות לדיור לגביהן ניתנה ההקלה במסגרת הוראת השעה להתמודדות עם משבר הקורונה. בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יוחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק, לתאריך הדיווח הינם 9.50%- ו-12.50% בהתאמה.
- (2) על בסיס תהליכי קביעת יעדי ההון הפנימית של הבנק ותוצאות הדיונים שהתקיימו עם הפיקוח על הבנקים הגדיר הדירקטוריון יעד פנימי של יחס הון עצמי רובד 1. יעד יחס הלימות הון, החל מיום 31 בדצמבר 2022, ליחס הון עצמי רובד 1 שקבע הדירקטוריון הינו 10.0%, מעל יחס זה קבע הדירקטוריון שולי ביטחון בשיעור של 0.1% ושולי הביטחון של ההנהלה 0.15%. יעד ההון הכולל נקבע על 12.5% ושולי הביטחון ליעד זה 0.25%, לפריטים נוספים ראה פרק בדוח הכספי ליום 30 לספטמבר, 2024.
- (3) ביום 15 בנובמבר, 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם וירוס הקורונה (הוראת שעה)" לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 250, במסגרתה יחס המינוף לא יפחת מ 4.5% על בסיס מאוחד, לעומת 5% לפני השינוי. במסגרת חוזר הפיקוח על הבנקים מיום 20 בדצמבר, 2023 תוקף ההקלה הוארך עד ליום 31 בדצמבר, 2025.

לפירוט ההתפתחות ברווח והפסד, ראו דוח הדירקטוריון וההנהלה בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2024.

פרוץ המלחמה בשבעה לאוקטובר 2023 העלתה את רמת האיומים על התפתחות פרוץ הסיכון של הבנק. לתרחיש המלחמה שהוא התרחיש המורכב מבין תרחישי הייחוס של בנק ישראל ושל הבנק קיימת השפעה על פרוץ הסיכון של הבנק, בין היתר, בגין העלייה ברמת אי הוודאות. רמת אי הוודאות עלתה מיד עם תחילת המלחמה שכן לא ברור כיצד תתפתח המלחמה, כמה זמן תארוך ומה תהיה השפעתה על המצב הפוליטי, הביטחוני והכלכלי במדינה במהלך הקרבות, וכאשר תסתיים. אי הוודאות יוצרת מגוון רב של אפשרויות ותרחישים שקשה לאמוד את מידת השפעתם. נכון למועד אישור דוח זה, ההסלמה במצב הביטחוני עקב ההתפתחויות בזירת המלחמה עם איראן, חיזבאללה ובנות בריתן, הגבירה באופן משמעותי את רמת האיומים אף מעבר למה שחוינו בימים שחלפו מאז אוקטובר 2023. אי הוודאות שורה גם לגבי התפתחות תנאי המאקרו. בנק ישראל עדכן בחודש יולי 2024 את תחזית המאקרו הקודמת (מחודש אפריל 2024) לאור האפשרות להסלמה במצב הביטחוני והמשך המלחמה לתוך שנת 2025, כשהוא מחמיר בתחזית המעודכנת את התחזית לגבי התפתחות האינפלציה, שער הריבית במשק והתוצר. בנק ישראל מציין בתחזית המעודכנת כי "לנוכח עליית ההסתברות שאנו מייחסים לתרחישים ביטחוניים חמורים יותר כגון עלייה בעוצמת ומשך הלחימה, הסיכון לתחזית הצמיחה נוטה כלפי מטה והסיכון לתחזית האינפלציה והריבית נוטה כלפי מעלה". ברבעון הנוכחי ולתוך הרבעון הרביעי של השנה, נמשכת מגמת ההרעה בכלכלה וניתן לומר כי שנת 2024 מסתמנת כלכלית כאחת השנים הקשות בתולדות המלחמה. הגירעון בתקציב המדינה עלה מ - 1.3% בחודש ספטמבר 2023 ל - 8.5% בחודש ספטמבר 2024, כאשר תקציב המדינה לשנת 2024 עודכן מספר פעמים. הוצאות המלחמה ממשיכות לגדול עקב התמשכותה והתרחבותה, כאשר העלויות גדולות עקב תחמושת, נזקי המלחמה, הפסדי גביית מיסים ועוד. תקציב הביטחון מוערך עתה במעל ל - 300 מיליארד שקלים, כמחצית מתקציב המדינה של שנת 2025. התקציב לשנה הבאה כולל גזירות שנועדו להתמודד עם הגירעון והעלייה בחוב המדינה, עקב גיוסים במהלכה של כרבע טריליון שקל. הצמיחה שלילית והיא ירדה ברבעון השני של השנה, יחסית לרבעון המקביל בשנת 2023 ב - 4.8%, כאשר גם תחזיות קרן המטבע העולמית ומשרד האוצר מעריכות כי הצמיחה בשנת 2025 תהיה בשיעור נמוך הנוע בין 0.5% ל - 0.7%, נמוך מקצב הגידול של האוכלוסייה. נמשכת הירידה ביצוא, ביבוא ובהשקעה בנכסים. האינפלציה ממשיכה להיות מעל ליעד וצפוי שזה יהיה המצב גם בטווח הקצר. זו מגמה שונה מרוב מדינות העולם. ההנחה היא שהאינפלציה הגבוהה תמשיך לעכב הורדת ריבית במשק, והורדה אם בכלל, צפויה רק במחצית שנת 2025. רמת ההשקעות בענף ההיטק ירדה באופן משמעותי ופגיעה יש גם בענף התיירות עקב הירידה המשמעותית במספר התיירים ואובדן הכנסות של 19 מיליארד שקלים. עסקים רבים נסגרים בעיקר, עסקים בענף הנדל"ן והבינוי שנפגע באופן משמעותי מהמצב, עקב המחסור בעובדים מיומנים, החרם הטורקי על יבוא חומרי בנייה, עליה בעלויות המימון בשל סביבת הריבית הגבוהה במשק וההאטה במכירות ובהתחלות בנייה. מחירי הדיוור חזרו לעלות ומכתב בנק ישראל בנושא, מצביע על סיכון אשראי מתגבר בענף. חברות דירוג האשראי המשיכו להוריד את דירוג האשראי של המדינה: ב - 27 בספטמבר 2024 הורידה מודי' את דירוג המדינה בשתי דרגות לדירוג נמוך יחסית של Baa1 (הורדה בשלוש דרגות מתחילת המלחמה. בדירוג כזה נמצאות גם מדינות כמו פרו וקזחסטאן), וחברת S&P הורידה ב - 1 באוקטובר את דירוג המדינה לדירוג A (הורדת הדירוג השנייה מתחילת המלחמה). חברת פי'י' הורידה את דירוג המדינה ב - 12 באוגוסט לדירוג A. הורדות הדירוג האחרונות לוו בדוחות חמורים של החברות לגבי האפשרות כי כלכלת המדינה לא תתאושש והאפשרות כי הדירוג ימשיך לרדת ככל שהמלחמה תתרחב והממשלה לא תשכיל לצמצם את הגירעון ולשפר את המצב הכלכלי במדינה. צריך לומר שלמרות המצב הלא פשוט, יש אינדיקטורים ומדדים אופטימיים - רמת האבטלה ממשיכה להיות נמוכה, הבורסה עולה, המשק נכנס לאירוע המלחמה במצב טוב, כך שהכלכלה עדיין מתפקדת למרות אירוע המלחמה המורכב, וככל שהיא תסתיים מהר בהסכם זה או אחר, יתכן ויש יכולות למדינה להתאושש בצורה מהירה יחסית. בצד האירועים הביטחוניים והכלכליים נזכיר גם אחרים שיש להם השפעה - הסביבה הפוליטית ובחירת טראמפ לנשיא. סביר להניח כי לשני אירועים אלה יש השפעה פנימית וחיצונית על המצב הביטחוני באזורנו, יציבות השלטון ויכולת ההתאוששות של המדינה. לפירוט ההתפתחויות במצב הכלכלי ראו הדוח הנספח ליום 30 בספטמבר, פרקים 1.5 ו - 1.6.

ברבעון הנוכחי המשיך הבנק במתכונת של "שגרת מלחמה", כשלמרות ההסלמה במצב הביטחוני המובילה גם להרעה במצב הכלכלי - פרוץ הסיכון של הבנק יציב ואיתן בדומה למצבו מתחילת המלחמה. הבנק ערוך למקרה של הסלמה נוספת ואירועים היכולים להגביר את אי היציבות ולהשפיע גם על התפתחות פרוץ הסיכון שלו. יש לומר כי קצב האירועים, בפרט, ברבעון האחרון הוא מהיר. זה גורם לכך שסביבת העבודה של הבנק ופרופיל הסיכון שלו דינאמיים. לפיכך, ממשיך הבנק לבצע הערכות מצב שוטפות, לבחון את פרוץ הסיכון שלו באופן סדיר ותדיר, לתרגל את יכולות ההמשכיות העסקית שלו, ולנטר אירועים שאינם בשגרה היכולים להשפיע על פרוץ הסיכון.

דוח זה נפתח בתיאור תמציתי של אירועים מרכזיים שחלו בשנה האחרונה, מאז פרוץ הקרבות ועד למועד פרסום דוח זה. הוא מתאר בנוסף את הפעולות העיקריות שביצע הבנק כתגובה לאי הוודאות שכפתה עלינו המלחמה, וכן, פעולות שביצע במסגרת ניהול ובקרת הסיכונים שלו במטרה להתאימה להתפתחות האיומים. מיד לאחר מכן, נציין אירועים שהתרחשו ברבעון הנוכחי ונראה כי על אף מורכבות המצב, לא חל שינוי באופן בו מתפתח פרופיל הסיכון של הבנק, יחסית לתחילת המלחמה. לפירוט נוסף נאמר בדוח זה, ראו **הדוח הכספי ליום 30 בספטמבר 2024** ו**דוחות הסיכונים לציבור נדבך 3 לרבעונים הקודמים של שנת 2024**.

כפי שצינו כבר בפתיח לדוח זה, נדגיש שוב – החל מתחילת המלחמה עומד הבנק בכל מגבלות תאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון. פרופיל הסיכון של הבנק בתקופת המלחמה נותר יציב על אף עצמתו של האירוע. אשורור דירוג הבנק על ידי חברת S&P מעלות"ב – 2 במאי, 2024 וכן, על ידי חברת "מדרוג" ביום 27 ביוני, 2024 על אף מצב המלחמה, והורדת דירוג המדינה ושל הבנקים הגדולים על ידי חברות הדירוג הבינלאומיות, שהחלו עם הורדת הדירוג של מודי'ס בפברואר (הורדת הדירוג הראשונה בתולדות המדינה) ונמשכו גם ברבעון הנוכחי, כפי שפירטנו לעיל. האשורור תומך באמירה שלנו לפיה הבנק ופרופיל הסיכון שלו יציבים ואיתנים. הבנק מקפיד מתחילת המלחמה ובהתאם להתפתחויות לבצע הערכות סיכון שוטפות ברמת ההנהלה והדירקטוריון. תכנית העבודה של הבנק לשנת 2024 שגובשה כשלושה חודשים מפרוץ הקרבות הביאה בחשבון את אי הוודאות השורה בסביבת העבודה של הבנק. בשל התמשכות המלחמה, זה יבוצע גם בעת דיוני תכנית העבודה של הבנק לשנת 2025. במהלך הרבעונים האחרונים, דן הבנק בריענון לתכנית האסטרטגיה שלו כאשר גם במהלך זה, הוא מביא כמובן בחשבון את השפעת או פוטנציאל השפעת אי הוודאות המתמשכת על יכולת הבנק לממש את התכנית ואת הצורך לעדכנה, כתוצאה מהתפתחות המצב בסביבת העבודה של הבנק.

מרכיב משמעותי במסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק מהווים מבחני הקיצון. אי הוודאות המתפתחת חייבה מעבר להגברת השימושיות במבחני קיצון, חלקם על פי בקשות בנק ישראל (כולל התרחיש האחד) וחלקם הלא מבוטל ביוזמת הבנק, במטרה לאמוד את השפעת האיומים על פרופיל הסיכון של הבנק ויעדיו. מבחני הקיצון המגוונים אותם ביצע הבנק לימדו כי הבנק יישאר יציב ואיתן, גם בתנאי מאקרו קיצוניים ביותר. באופן דומה, תוצאות התרחיש האחד האחרון של בנק ישראל שנשלח אליהם בחודש יולי 2024 ממשיך ללמד על אותה מגמה, וזאת, על אף תנאי המאקרו הקיצוניים שנקבעו על ידי בנק ישראל בתרחיש. תנאים אלה הביאו לפגיעה במדדי הבנק בשל עצמתם, אך הבנק נשאר ביחס הון הגבוה מיחס ההון הרגולטורי שנקבע לו.

פרופיל הסיכונים של הבנק אותגר כבר טרם המלחמה. אי הוודאות והאיומים גברו כבר בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023. הם נבעו משורה של אירועים ואיומים במישור הפוליטי, הביטחוני והכלכלי. שיעור הריבית עלה במשך בצורה חדה ובתקופה קצרה יחסית והאינפלציה עלתה מעבר לטווח שנקבע. השינוי בשני גורמי מאקרו אלה שהיו מתונים ונמוכים במהלך תקופה ממושכת, הביא לפוטנציאל הרעב באיכות האשראי של הלקוחות הקמעונאיים ולקוחות הנדל"ן של הבנק, בעיקר, בגין העלייה ביחס ההחזר ובעלויות המימון שלהם. כתוצאה, חלה בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023 עלייה בשיעור הכשלים בהלוואות לדיור ובמיוחד, באשראי הצרכני שהבנק נותן סולו כשמרביתו ניתן ללקוחות שאינם לקוחות הבנק. בעוד שבמקרה של ההלוואות לדיור רמת הכשל הייתה נמוכה מלכתחילה ורמת המחיקות מזערית, מה שמבטא את העובדה שהמשכנתאות הן נכס האשראי הבטוח ביותר בהינתן הדירה כבטוחה, העלייה בשיעור הכשל והמחיקות בצרכני הייתה גבוהה מאוד. תמהיל האשראי של הבנק שבו הנכסים המגובים בביטחונות מהווים את עיקר התיק מתנו את השפעת הירידה באיכות האשראי הצרכני סולו. זו אחת החוזקות העיקריות של תיק האשראי של הבנק – ראיית ה-PORTFOLIO MANAGEMENT. כתוצאה, גדלו אמנם הפרשות הבנק להפסדי אשראי אך דירוג גורם סיכון האשראי (בטבלת גורמי הסיכון של הבנק) שהוא הסיכון המהותי ביותר בפרופיל הסיכון של הבנק נותר ללא שינוי, ברמה בינונית, וזה גם המצב ברבעונים שחלפו מפרוץ המלחמה. הבנק השכיל לעמוד ביעדיו העסקיים, כאשר פרופיל הסיכונים האחרים נותר דומה למצבו טרום פרוץ המלחמה. הבנק השלים קביעתה של אסטרטגיית המחשוב ותכנית המודרניזציה התומכות באסטרטגיית העסקית של הבנק והוא מיישם אותה. פרופיל סיכון הסייבר עלה עקב העלייה ברמת הסיכון בכלל המערכת תוצאת התגברות האיומים, חלקם, ברמת איומי מדינות. הבנק המשיך לבצע ההשקעות הנדרשות כדי להתמודד בהצלחה עם איום זה, שנבחר כאחד מהסיכונים "המטרידים" ביותר בפרופיל הסיכונים של כל בנק, בארץ ובעולם. כפי שהראינו בטבלה מספר 1, רמת הנזילות המשיכה באופן מסורתי להיות גבוהה, כשמדדי הנזילות השונים ממשיכים לשמור על ערכים הגבוהים באופן משמעותי ממגבלות הדירקטוריון, שגם הן נקבעו באופן שמרני באמצעות הוספת שולי ביטחון רחבים, יחסית למגבלות הרגולטוריות. רמת סיכון השוק והריבית נותרה נמוכה יחסית, בין היתר, עקב החשיפה הנמוכה של הבנק לסיכון מניות וסיכון שערי חליפין, אך התנדבותיות בשווקים, במיוחד בשערי האג"ח בארץ ובעולם, השפיעה על שווי תיק ההשקעות של הבנק ועל קרן ההון של הבנק, זאת, למרות שרמת הסיכון בו היא נמוכה יחסית-מרכיב המניות נמוך מאוד ורובו מושקע באג"ח ממשלתי. השפעה זו מותנה, לפחות בחלקה, על ידי פעולות שביצע הבנק בתיק למסחר. הבנק המשיך לטפל כמהלך מתמשך בסיכונים הבקרה הפנימית באמצעות תכניות עבודה סדורות כפי שנקבעו בתכנית העבודה של הבנק לשנת 2023. במהלך שנת 2024 בוצעו ההתאמות הנדרשות במסגרת הטיפול בסיכונים הבקרה הפנימית כדי להתאימה למצב המלחמה.

בשבעה באוקטובר 2023 התעצמו האיומים וואי הוודאות גברה באופן משמעותי ומיד. עצמת האירוע והמורכבות שלו השפיעו על יכולת ההערכה של פרופיל הסיכונים ומכלול גורמי הסיכון הרלוונטיים לפעילות הבנק ולפרופיל הסיכון שלו. הבנק עבר מיד עם פרוץ הקרבות לפעולה במתכונת קיצון, והפעיל את מסגרת ניהול ובקרת הסיכונים שלו במתכונת תרחיש קיצון מלחמה, בהתבסס על ההערכות של הבנק עוד טרום הקרבות שגובשה בהתאם לתרחיש הייחוס של בנק ישראל. בפרק זמן קצר, ניתן דגש לשלושה היבטים עיקריים המרכיבים מסגרת זו:

- א. הפעלת תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק, על מנת להבטיח את איתנות וחוסן הבנק באירוע איום שכזה.
- ב. מעבר לניטור שוטף ברמה יומית (ולעיתים, על פי הצורך, ברמה תוך יומית) של הסיכונים המהותיים לבנק - מתן דגש לסיכונים שהשינוי בהם יכול להיות מהיר (לעיתים, עקב קצב האירועים והתפתחות מצב המלחמה) ולהשפיע על פעילות הבנק, ביניהם: הון, נזילות, סייבר, מעילות והונאות, ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור.
- ג. הערכות סיכון שוטפות שנועדו לבחון את הצורך לעבות או להתאים בקורות שמבצע הבנק בשגרה, ומעקב אחר כל אירוע שאיננו בשגרה (אנומליה) במכלול הסיכונים היכולים להשפיע על פרופיל הסיכונים של הבנק ועל אופן התפתחותו.
- תכנית ההמשכיות העסקית הופעלה בהצלחה. מגוון הפעולות שנדרשו הוא גבוה. המלחמה היא אכן התרחיש המורכב מכולם. הבנק הקפיד וממשיך להקפיד על דיווחים בתוך הבנק, כולל דיווחים שוטפים ליו"ר הדירקטוריון ולדירקטוריון, הערכות מצב תכופות שנדרשו בגין התפתחות אי הוודאות והסלמה במצב, דיווחים לבנק ישראל, תשומת לב למערכות המחשוב של הבנק ולתהליכים העסקיים המהותיים על מנת לאפשר המשך פעילות תקינה של הבנק. ניתן דגש על חוסנו של המשאב האנושי וחיזוק העובדים ככל שנדרש עקב הנסיבות, מהלכי התנדבות ותרומות כדי לסייע לאזרחים שנפגעו ועוד שורה של פעילויות בהתאם לנסיבות שבוצעו באופן שוטף.
- קווי ההגנה בבנק, כפי שנקבעו במסמכי המדיניות לניהול ובקרת הסיכונים המהותיים לפעילות הבנק, פעלו כדי לזהות מוקדי סיכון אפשריים באי הוודאות שהתהווה ולאיתור מהיר של שינוי בפרופיל הסיכונים של הבנק או התפתחות אירועים שאינם בשגרה. הממשק בין קווי ההגנה הודק כדי להבטיח העברה מהירה של מידע חדש, ולנתח אותו במטרה להקים בקורות מפתח חדשות או לעדכן ולחזק קיימות בהתאם להתפתחות האירועים ופרופיל הסיכונים. ניטור תיקי האשראי הוגבר באופן משמעותי. ציינו לעיל כי מערך הבקרה הפנימית של הבנק הותאם למצב שהתהווה - תשומת לב ניתנה לפעילות עמותות שיתכן ויש להם קשר למימון טרור ולפעילות הכרטיסים הנטענים, בעיקר, עקב הפגיעה בעובדים הזרים שעבדו בעוטף עזה והאפשרות לזליגת הכרטיסים לגבולות רצועת עזה. אגף הסייבר הפעיל את כל הכלים שברשותו, ביצע הערכות מצב תכופות, העביר הנחיות לעובדי הבנק להגברת תשומת הלב למוקדי סיכון אפשריים, וקיים קשר עם גורמים מחוץ לבנק על מנת להבטיח את יציבות הבנק לאור התגברות התקיפות של גורמים עוינים, בין היתר, כפי שאנו חווים לאחרונה, על מוסדות פיננסיים המבצעים פעילות סליקה. מוקד מעילות והונאות של הבנק אויש בעובד ייעודי ומערך ניטור האנומליות של הבנק עובד בחוקים ייעודיים לצורך תמיכה במוקדי הסיכון שצוינו לעיל. אלה הן רק חלק מהפעולות הרבות שבוצעו. לפירוט נוסף, ראו [הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר, 2023 ולשני הרבעונים הקודמים של שנת 2024 ודוחות הסיכונים לציבור נדבך 3 ליום 31 בדצמבר ולרבעונים הראשון והשני של שנת 2024](#). אנחנו מדגישים כי בימים אלה, עקב ההסלמה במצב והתפתחות האיומים שאותם תיארו לעיל, נערך הבנק במתכונת דומה לזו שתיארו לעיל, תוך הבנה שאופן התפתחות האיום יכול שתחייב ביצוע התאמות במתכונת זו.
- במהלך החודשים הראשונים למלחמה התפרסם מידע חדש, והתרחשו מספר אירועים בעלי אופי כלכלי שהמחישו את העלייה באי הוודאות, וחייבו הערכות סיכון תכופות ושוטפות של הבנק ופעולות הנהלה, כשהבולטים ביניהם:
- א. **תנועתיות שער הדולר גדלה** - לבנק חשיפה נמוכה לשער הדולר ולפיכך, השפעת התנודתיות בערכו על פרופיל הסיכון של הבנק היא נמוכה. הנחת הבנק הייתה כי שער הדולר יכול להיות תנודתי בתקופה הזו, בעיקר בעיתות בהן מתרחשת הסלמה במצב הביטחוני. במרבית חודשי המלחמה, למרות חוסר היציבות המתמשכת והסלמות משמעותיות במצב הביטחוני, שער הדולר לא "פרץ" ערכים גבוהים וערכו נע בטווח בין 3.6 ל- 3.8. למרות שההשפעה הישירה של התנודתיות של שער החליפין היא נמוכה, הבנת הבנק היא כי החלשות השקל מול הדולר, יכולה להוביל לעלייה נוספת בשיעור האינפלציה שגם כך עתידה לחרוג על פי תחזית בנק ישראל שניתנה ביולי האחרון מטווח היעד שנקבע, ובכך להשפיע גם על פרופיל הסיכונים הפיננסיים של הבנק ועל איכות האשראי של הלקוחות.
- ב. **עלייה ותנודתיות בשיעורי תשואות אגרות החוב בארץ ובחו"ל** - עלייה זו הביאה לירידה בשווי השוק של האג"ח, גרמה לירידה גם בקרן ההון של הבנק, והשפיעה על יחס ההון של הבנק. גם במקרה זה, הנחת הבנק הייתה כי תיתכן בהמשך המלחמה תנודתיות בשיעור התשואות, כפי שאכן קרה גם ברבעון הנוכחי ובחודש אוגוסט, עקב ההסלמה במצב הביטחוני.
- ג. **הורדות הדירוג למדינת ישראל** - לירידת הדירוג השפעה נמוכה יחסית על הון הבנק, גם לאחר הורדת הדירוג השנייה של חברת S&P בסוף הרבעון השלישי של השנה. הבנק משתמש בדירוגי חברה זו לחישוב נכסי הסיכון הנדרשים ממנו, ונכון למועד זה, נדרשות הורדות דירוג נוספות של החברה כדי להשפיע על יחס ההון של הבנק, גם זו במידה נמוכה למדי, עקב החשיפה הנמוכה של הבנק מול צדדים נגדיים. כפי שציינו לעיל, להורדות הדירוג יש השפעה על פרופיל האשראי של המדינה בשווקים הבינלאומיים ועל אי הוודאות במשק הישראלי ומכאן, על סביבת העבודה של הבנק. המשך ההסלמה והתמשכות המלחמה לתוך שנת 2025, כמו גם השפעת אי הוודאות המתמשכת על המצב הכלכלי במשק, הגרעון ויחס החוב תוצר, יכולים להביא להמשך הורדות הדירוג של המדינה על ידי שלוש חברות האשראי, כפי שציינו החברות בדוח שציפרו להורדות הדירוג האחרונות.
- ד. **הורדת אופק הדירוג לבנקים במערכת, בהם גם לבנק ירושלים** - אירוע זה לא השפיע על פרופיל הסיכון של הבנק. כפי שכתבנו לעיל, בחודש מאי, 2024 אשררה חברת S&P מעלות" ובחודש יוני, 2024 אשררה גם חברת "מדרוג" את דירוג הבנק מהשנה הקודמת. זו עדות נוספת לאיתנות וחוסן הבנק גם בעתות שאינן בשגרה.

- ה. **הגדלת הפרשות הבנק בשיטת ה- CECL** - בנק ישראל הנחה את הבנקים עם תחילת המלחמה להגדיל את הפרשות בשיטת ה- CECL, וליצור "כרית מלחמה" צופה פני עתיד, כדי להבטיח כי לבנקים יש הפרשות מספקות לנוכח אי הוודאות והאפשרות להרעה נוספת במצב. הבנק יצר מתודולוגיה סדורה שאותגרה באופן שוטף ובמספר שיטות על מנת להבטיח כי ההפרשה מספקת. נכון לחודש נובמבר 2023, נקבעה כרית (תוספת) המלחמה ברבעון השלישי על ערך של כ- 25 מיליון שקלים. ברבעון הרביעי של שנת 2023 התווספו עוד כ- 11 מיליון שקלים לכרית, בעיקר, עקב המשך העלייה במחיקות באשראי הצרכני. ברבעון הראשון של שנת 2024, לא חל שינוי בכרית המלחמה כתוצאה מיציבות איכות תיק האשראי של הבנק. ברבעון השני נוסף לכרית המלחמה סך של כ- 5.5 מיליון שקלים. הוספה זו נבעה מעדכון תחזיות המאקרו של בנק ישראל בחודש יולי 2024. בסך הכל, גדלו הפרשות הבנק בשיטת ה- CECL עקב מצב המלחמה. סך כרית ההפרשות הנוספת של הבנק בגין המלחמה עומדת על כ- 41.3 מיליון שקלים. ברבעון הנוכחי, העלו ניתוחי הבנק ותוצאות האתגור של ההפרשות, כי אין צורך להגדיל את כרית ההפרשות של הבנק. תוספת ההפרשות העלתה את יחס הכיסוי של הבנק (סך ההפרשות חלקי סך האשראי) לשיעור של 1.44%, לעומת 1.20% לפני פרוץ המלחמה. ברבעון הנוכחי עלה יחס הכיסוי קלות יחסית לרבעון הקודם, מ- 1.43% ל- 1.44%, עקב היציבות בפרופיל סיכון האשראי ולנוכח תנאי המאקרו שהביאו לעדכון יחס הכיסוי כבר ברבעון הקודם.
- ו. **יחס ההון של הבנק** - תוספת ההפרשה בגין המלחמה הוחלה על דוחות הרבעון השלישי של שנת 2023. כתוצאה מכך, וגם מהירידה בקרן ההון עקב תנודתיות שערי האג"ח, ירד יחס הון רובד 1 של הבנק לתוך שולי הביטחון שנקבעו ושיעורו, נכון ל- 30 בספטמבר 2023, עמד על 10.14%. נדגיש כי ירידה זו מותרת, וכי היחס היה מעל לשולי הביטחון שנקבעו ליחס הון רובד 1 על ידי הדיקטוריון. בעשרה באוקטובר 2023, שלושה ימים מפרוץ הקרבות, אישר דירקטוריון הבנק להנהלה לנוע בתוך שולי הביטחון, ככל שמצב המלחמה ואי הוודאות תאלץ זאת, ליעד ההון שקבע ללא שולי ביטחון, 10%. הבנק חזר ליחס ההון כולל שולי הביטחון בזמן מהיר והוא ממשיך לבצע תכנון הון שמרני הלוקח בחשבון המשך השפעת התנודתיות בשוק על שיעורו. טבלה מספר 1 לעיל הראתה כי אכן יחס ההון של הבנק עומד בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2024, מעל ליעדי ההון שנקבעו. כפי שציינו לעיל, להורדות דירוג המדינה בחודש אפריל 2024 וכן, באוקטובר 2024, על ידי חברת S&P שהבנק נסמך על דירוגיה לצורך חישוב נכסי הסיכון, יש השפעה נמוכה על יחס הון רובד 1 יחס ההון הכולל ירד בשל שתי הורדות דירוג אלה (לדירוג A) בכ- 0.08% ו- 0.1%, בהתאמה. במהלך הרבעון הראשון בחן הבנק את גודלם של שולי הביטחון ליחס הון רובד 1 שנקבעו כשנה וחצי לפני אירוע המלחמה, ומצא אותן יותר ממספקות את צרכי הבנק, גם לנוכח מצב הקיצון. החל מתחילת המלחמה מקפיד הבנק על ביצוע תדיר של תכנון הון, לנוכח התנודתיות בשווקים, רמת הביצועים וכן, העלייה בשיעור ההפרשות להפסדי אשראי עקב הוספת "כרית המלחמה" וההתפתחויות הביטחוניות והכלכליות בסביבת העבודה של הבנק.
- ז. **כלים לפיני הון** - הבנק ממשיך לבצע מכירות תיקי משכנתאות כחלק מהאסטרטגיה העסקית שלו. מכירות התיקים פועלות כדי להקטין את פרופיל סיכון תיק האשראי של הבנק (הן בצד הרווח מהעסקה והן, מצד ההון, עקב שחרור נכסי הסיכון), ומכאן, בשל מהותיות סיכון זה בפרופיל הסיכונים של הבנק, מכירות התיקים פועלות כדי להקטין את פרופיל הסיכונים הכולל של הבנק, וכן, את פרופיל הרווח וההון שלו. לבנק מדיניות ייעודית למכירות תיקים. ברבעון הקודם חתם הבנק עסקת סינדיקציה עם חברת "מגדל". עסקה זו היא עסקת מכירת תיקים מובטחת לפי חוזה. בנק ישראל אישר לבנק הגדלת מגבלת מכירות התיקים בגין עסקאות סינדיקציה ב- 10%.
- ח. **מדיניות האשראי לשנת 2024** - מתוך הבנה כי המלחמה יכולה להתמשך ולא ברור להיכן תתפתח אי הוודאות הרבה, עודכנה בסוף שנת 2023 מדיניות האשראי של הבנק לשנת העבודה 2024 כדי להבטיח כי ננקטת מידת הזהירות בפעילות האשראי לנוכח האיומים שנוצרו, קרי, לוודא כי תאבון הסיכון הולם את המצב שאיננו בשגרה. פעולות חדשות הושגו או שינו את המתווה שלהם שנקבע בשגרה, עד שתתבהר תמונת המלחמה והשפעותיה. במהלך השנה החל הבנק להפעיל מספר פעילויות כשהוא עושה זאת תוך ניתוח מעמיק, באופן שמרני ובחשיפה נמוכה לאור המצב והאפשרות להסלמה בו. זו אחת הסיבות, אך לא היחידה, לכך שהחל מתחילת המלחמה ועד למועד אישור דוח זה, אנחנו מוצאים את פרופיל סיכון האשראי של הבנק יציב. יתר על כן, בשל הדומיננטיות של סיכון האשראי בכלל פרופיל הסיכון של הבנק - ליציבותו מפרוץ המלחמה השפעה רבה על העובדה שגם פרופיל ההון והסיכון הכולל של הבנק נותר יציב. הבנק נערך בימים אלה לקביעת מדיניות האשראי לשנה הבאה, מתוך ראייה דומה, לאור העובדה שקיימת אפשרות לא מבוטלת כי המלחמה תימשך לתוך תחילת 2025 ולאור אי הוודאות במצב הכלכלי, כפי שציינו לעיל, בחלק מגורמי הסיכון המשפיעים על פרופיל סיכון האשראי של הבנק.
- ט. **תכנית העבודה לשנת 2024** - באופן דומה, בחנו הדיקטוריון והנהלת הבנק את תכנית העבודה של שנת 2024 ואת היעדים העסקיים של הבנק לאור פוטנציאל השפעת המלחמה, אי הוודאות שיצרה והמציאות שיכולה להתהוות ב- "יום שאחרי". היעדים העסקיים עודכנו ככל שהיה צורך שכזה. התכנית לוותה בשורה נרחבת ומגוונת של ניתוחי רגישות ומבחי קיצון שבוצעו על ידי הקו הראשון ואותגרו על ידי הקו השני. מבחי הקיצון בוצעו גם בשיטת ה- "מבחן ההפוך", Reverse Stress Test. בשיטה זו, חותרים ליעד שמבקשים לאתגר ללא מתווה לתרחיש והיא בוודאי מתאימה לאי הוודאות שכפחה עלינו המלחמה ולמגוון הגדול של התרחישים שיכולים להתממש. מבחינים אלה, ציינו לעיל, בוצעו באופן תדיר במהלך השנה, כחלק משימושיות הבנק במבחי קיצון, כולל בעת הדיונים בריעון התכנית האסטרטגית, תכנון ההון בתרחיש האחיד של בנק ישראל ובתכנון ההון המתבצע כחלק מתהליך ה- ICAAP.

תוצאות מבחנים אלה המשיכו ללמד על מצב לפיו צפייה פגיעה בפרופיל הסיכונים של הבנק וביעדי, אולם לא נשקפת פגיעה באיתנותו ובחוסנו. בכל אחד ממבחני הקיצון שבוצעו, ובאופן דומה לאלה שבוצעו עוד טרום האירוע – הבנק לא יורד מיחס ההון הרגולטורי למרות עצמת המבחנים והתרחישים. בכל אחד ממבחני ותרחישי הקיצון שביצע הבנק הוא נמצא הרחק מיעד הון רובד 1 שנבקע על ידי הדירקטוריון למבחן איום (6.5%). זו אינדיקציה טובה שהרי המלחמה היא מבחן איום באמת. תהליך הבחינה והאיתור יבוצע על פי מדיניות הבנק גם ברבעון הרביעי של השנה, כחלק מהיערכות הבנק לדיני תכנית העבודה של שנת 2025.

י. **מתווה ההקלות** – הבנק הפעיל בזמן מהיר את מתווה הקפאת ודחיית ההלוואות על פי הנחיות בנק ישראל. למתווה זה יש השפעה חיובית על פרופיל תיק האשראי של הבנק והוא בין הגורמים שהשפיעו על היציבות באיכות תיק האשראי מתחילת שנת 2024. ברבעון הנוכחי חלה עלייה קלה בשיעור הכשלים באשראי הצרכני הנובעת בעיקר, מלקוחות שהיו בפיגור טרום המתווה ויצאו ממנו. הבנק ממשיך לנטר את יציאת הלואים מהמתווה ואת השפעתה על פרופיל סיכון האשראי הצרכני והמשכנתאות. נכון לחודש ספטמבר 2024 מספר הלקוחות הנמצאים בהקפאה ובפיגור באשראי הצרכני ובמשכנתאות הוא נמוך, קרי, השפעתו על שיעורי הכשל והמחיקות כשהנתרים במתווה ייצאו ממתווה ההקפאות היא נמוכה ומכוסה כבר ברבעון הנוכחי על ידי הפרשות נאותות. עלות ההקלות וההטבות שביצע הבנק ממועד החלתם נמוכה משמעותית מפותנציאל עלותם. בשני הרבעונים האחרונים חלה ירידה משמעותית בהיקף ניצול ההקלות. ראו טבלה 22 בדוח הכספי ליום 30 בספטמבר 2024.

יא. **סיכון מודל ומבחני קיצון** – הבנק עבר להפעיל בתדירות גבוהה, כפי שנדרש במצב שנוצר, שורה של מבחני קיצון מגוונים בעצמות שונות, שנועדו להגביר את ההבנה לגבי מרחב הפגיעה האפשרי באי הוודאות שנוצרה. כחלק מזה, נתמכו הערכות הבנק בהערכות מומחה ובניתוחי רגישות/מבחני קיצון כתחליף למודלים המשמשים את הבנק בשגרה, לאור האפשרות כי יכולת החיזוי שלהם נפגמה, לעיתים באופן משמעותי, עקב האירועים והשפעתם של אלה על הנתונים המשמשים את המודלים או את הנחות החישוב של המודלים. הבנק התייחס לשני מכתבים שהגיעו בנושא זה מבנק ישראל מתחילת המלחמה.

יב. **תכנון הון במתווה תרחיש קיצון אך סביר** – לבקשת בנק ישראל מהבנקים במערכת, העביר הבנק אליהם במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2023 תכנון הון המבוסס על תרחיש שהגדרנו כתרחיש "קיצון אך סביר". גם תרחיש זה הוביל לתוצאות איכותיות וכמותיות דומות שצינו קודם. הבנק רענן את מתווה תכנית המגירה שלו למקרה של התפתחות מיתון במשק, הכולל פעולות הנהלה שממזערות השפעת אירוע כזה ככל שיתפתח בהמשך המלחמה. נאמר, כי נכון למועד אישור דוח זה, מהווה מבחן הקיצון בתרחיש הקיצון אך סביר, אומדן מספק להשפעת אי הוודאות על תכנון ההון של הבנק.

יג. **תרחיש קיצון נזילות** – באופן דומה, הועבר לבנק ישראל גם תרחיש קיצון נזילות שבו עודכנו שיעורי משיכת הפיקדונות ביחס כיסוי הנזילות, LCR, מעבר להנחות הקיצון לשיעורים אלה שכבר נקבעו ביחס בהגדרתו. תרחיש זה הסתיים כמובן בירידה של יחס כיסוי הנזילות, אולם ערכו נותר מעל ליחס המזערי הרגולטורי ובתוך שולי הביטחון שקבע הדירקטוריון. זו עדות נוספת לפרופיל הנזילות של הבנק המאופיין לאורך תקופה ארוכה ברמה גבוהה של עודפי נזילות ומדידי סיכון הגבוהים, בהתאם למדיניות הבנק, באופן משמעותי אך משולי הביטחון שקבע הדירקטוריון. לאורך כל תקופת המלחמה השכיל הבנק לגייס פיקדונות מהציבור ופרופיל הנזילות נותר גבוה ויציב ברבעון השני של שנת 2024, ראו טבלה מספר 1 לעיל, וכן, הפרק הדן בסיכון הנזילות בהמשך דוח זה. בהתאם לנתוני טבלה מספר 1 ונכון גם למועד אישור דוח זה, בתוך הרבעון הרביעי של שנת 2024, רמת הנזילות של הבנק ממשיכה להיות גבוהה.

יד. **מכתבי המפקח בדבר תכנוני הון ומדיניות חלוקת רווחים** – בעקבות חוסר הוודאות שנוצרה כתוצאה מתחילת המלחמה והשלכותיה העיקריות, פרסם המפקח על הבנקים ביום 12 בנובמבר, 2023 הנחייה בדבר תכנוני הון ומדיניות חלוקת רווחים. על פי הדרישה, על הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנדים על רקע תוצאות המלחמה ואי הוודאות לגבי הימשכות המלחמה והיקף השפעתה על המשק. בהתחשב במצב הלימות ההון ויעדיו וכן בתכנית להתפתחות העסקית הצפויה, החליט הדירקטוריון ביום 28 בנובמבר, 2023 שאין מקום בשלב זה לשינוי במדיניות השמרנית של הבנק. מועדי החלוקה יותאמו להתפתחות ולעמידה ביעד הלימות ההון. על רקע אי הוודאות באשר לתנאים הכלכליים במשק אשר נובעים ממלחמת "חרבות ברזל" והמצב הביטחוני ובהמשך למכתב המפקח על הבנקים מיום 12 בנובמבר, 2023 פרסם המפקח על הבנקים ביום 5 במרץ, 2024 הנחייה לשוב ולבחון את מדיניות חלוקת הדיבידנדים לתקופה הקרובה תוך נקיטת המשך משנה זהירות במדיניות כאמור. בהתחשב באמור לעיל, החליט הדירקטוריון ביום 21 במרץ, 2024 על חלוקת דיבידנד בשיעור של 20% בגין רווחי המחצית השנייה של שנת 2023 בסך של כ-12.4 מיליוני ש"ח (ברוטו) אשר שולם ב-8 באפריל, 2024 לבעלי המניות של הבנק. ביום 16 במאי, 2024 ולאחר תאריך המאזן, פרסם המפקח על הבנקים מכתב לפיו נדרשים הבנקים להמשיך לבחון באופן שמרני ומושלך את תכנון ההון והרכישות העצמיות, תוך שימת לב ליחסי ההון בפועל ולכריות ההוניות הנדרשות בתרחישים האפשריים השונים. בהתחשב באמור לעיל, החליט הדירקטוריון ביום 20 באוגוסט, 2024 על חלוקת דיבידנד בשיעור של 30% בגין רווחי המחצית הראשונה של שנת 2024 בסך של כ-25.95 מיליוני ש"ח (ברוטו) אשר ישולם ב-5 בספטמבר, 2024 לבעלי המניות של הבנק.

טו. **טבלת גורמי הסיכון של הבנק בעת המלחמה** – במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2023, עם פרוץ המלחמה, בחן הבנק את דירוג גורמי הסיכון בטבלת גורמי הסיכון שלו לאור התפתחות אי הוודאות, האירועים שהתרחשו מפרוץ המלחמה ופעולות הבנק, שהעיקריות בהן תוארו זה עתה (כאמור לעיל, לפירוט ומידע נוסף, ראו הדוחות הכספיים ודוחות הסיכונים לציבור נדבך 3 ליום 31 בדצמבר, 2023 וכן, לשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2024). בהמשך

לבחינה זו הועלה ברבעון השלישי של 2023 דירוג סיכון הנזילות ודירוג סיכון השוק בחצי "NOTCH" מדירוג נמוך לדירוג נמוך בינוני. עלייה זו בוצעה מטעמי זהירות ועל רקע אי הוודאות ומגוון האפשרויות שהיא יוצרת, ולמרות העובדה שפרופיל סיכונים אלה לא השתנה בפועל מתחילת המלחמה ועד למועד פרסום דוח זה. טבלת גורמי הסיכון נבחנת בכל רבעון על ידי ההנהלה ומאושרת על ידי הוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ודירקטוריון הבנק. החלטת הדירקטוריון ברבעון הנוכחי, בשל היציבות המתמשכת בפרופיל הסיכונים של הבנק, היא לא לשנות את טבלת גורמי הסיכון. הבנק ממשיך בניטור המתמשך של פרופיל הסיכונים שלו ואופן התפתחותו, לאור העובדה שגם אי הוודאות עדיין קיימת ואין לדעת להיכן תתפתח וכיצד תשפיע על פרופיל הסיכון של הבנק.

בטבלה הבאה אנחנו מציגים את ההערכה האיכותית של הנהלת ודירקטוריון הבנק לגבי התפתחות פרופיל הסיכון של הבנק מתחילת השנה ועד למועד אישור דוח זה, לנוכח האירועים במשק ובמדינה. הערכה איכותית זו מוצגת ומאושרת על ידי דירקטוריון ונהלת הבנק בכל רבעון כחלק מהדיון בדוחות הכספיים ובמסמך הסיכונים של הבנק. לאחר טבלה זו, נציג את דירוג גורמי הסיכון בטבלת גורמי הסיכון, נכון לרבעון השלישי של שנת 2024. ציינו קודם, כי לאור היציבות בפרופיל הסיכון של הבנק, לא בוצע ברבעון הנוכחי שינוי בדירוג הסיכונים השונים. הבנק ממשיך לנקוט הפעולות הנדרשות בסביבת אי הוודאות המתמשכת מתוך הבנה כי קיים סיכוי שהמשבר לא יסתיים בטווח הקצר, ימשך לתוך שנת 2025, קרי, יש להמשיך לפעול במתכונת שבה פעל הבנק עד עתה ואף להיות ערוכים להסלמה והתפתחויות נוספות במצב.

המשך פרקי הדוח יציגו את פרופיל הסיכונים של הבנק במהלך התקופה הנסקרת, כולל התייחסות למערך הבקרה הפנימית של הבנק ואופן פעולתו מתחילת המשבר.

בטיפול בסיכונים המהותיים שזוהו, כפי שעוגנו במסמך מדיניות ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק המאושר בכל שנה בסמוך לדיוני תכנית העבודה בהנהלה ובדירקטוריון, הבנק מבחין בין הסיכונים המובילים לבין הסיכונים המתפתחים באופן הבא:

- **סיכון מוביל** - מייצג גורם סיכון מהותי אליו חשוף הבנק בעקבות הפעילות הנוכחית שלו ואשר מידת החשיפה של הבנק אליו מדורגת, בהתאם למדיניות הבנק, כחשיפה ברמה "בינונית" או גבוהה יותר.
- **סיכון מתפתח** - סיכון אשר קיימת אי ודאות בקשר להתממשותו, אם בכלל, ולא ניתן להצביע על מידת ההשפעה האפשרית שלו. עם זאת, סיכון זה יקבל תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק בהתוויית האסטרטגיה העסקית ומסגרת ניהול ובקרת הסיכון המתאימה, המבטיחה כי יש לבנק את היכולות להתמודד עם סיכון זה והשפעותיו על פעילות הבנק ויעדי העסקיים, ככל שיתממש. במצב המלחמה הגביר הבנק באופן משמעותי ניטור והערכת סיכונים אלה, יחסית למצב שגרה, שהרי גם אם הם "רגועים" יחסית במצב שגרה, אין לדעת כיצד יתפתחו במציאות הנוכחית.

תרחיש מלחמה הוא תרחיש האיום המורכב ביותר שכן הוא משפיע על כל הסיכונים המהותיים לפרופיל הסיכון של הבנק. אי הוודאות גדלה באופן משמעותי מאז פרוץ המלחמה ב-7 באוקטובר, 2023. ההסלמה במצב הביטחוני עקב התפתחות המלחמה בזירה הצפונית ובזירה האיראנית, גורמת לכך כי נכון למועד פרסום דוח זה, עדיין לא ברור כמה זמן תימשך המלחמה, כיצד תסתיים, ומה תהיה השפעתה על גורמי המאקרו וגורמי הסיכון הרלוונטיים לפעילות הבנק. אי הוודאות גדולה גם לנוכח מה יהיה המצב הפוליטי, הרגולטורי, הביטחוני והכלכלי ביום שלאחר סיום המלחמה. גם לתוצאות הבחירות בארצות הברית תהיה השפעה על המצב במדינה ובאיזורנו. גם עתה, הבנק ממשיך להניח שאי הוודאות תשפיע על פרופיל הסיכונים של הבנק ועל התכנית העסקית שלו, עד תום שנת 2024 ולתוך שנת 2025, לפחות בחלקה הראשון. התמשכות המלחמה הגדילה את הוצאות הביטחון של המדינה באופן משמעותי, כולל הוצאות מלחמה ישירות ועקיפות, תשלום ימי מילואים, תקציב לפינוי וכיפוי תושבים, נזקים עקב מתקפות הטילים וירידה בגביית מיסים. העלייה בגירעון נאמדת ב - 8.4%, צמיחה שלילית ברבעון השני של השנה (יחסית לרבעון המקביל בשנה הקודמת) של כ - 4.8%, ירידה משמעותית ביצוא (8.1%), ביבוא הסחורות (9.8%) ובהשקעות בנכסים (כ - 17%). קרן המטבע העולמית עדכנה את תחזית הצמיחה לשנת 2025 ל - 0.7% כאשר משרד האוצר עדכן אותה ל - 0.5% (שניהם מתחת לקצב גידול האוכלוסייה, 2%). רמת האינפלציה עלתה מעל ליעד לכ - 3.6%, ומגמה זו שהיא הפוכה מהמגמה ברוב המדינות בעולם, צפוי שתמשיך לעכב הורדה בריבית בנק ישראל, ואולי אף תביא לעלייה בה. המשבר בהייטק גדל, ונרשמה ירידה של 30% במספר המשקיעים הזרים והישראליים יחסית לשנה החולפת, וכן, ירידה בגיוסי ההון של קרנות ההון סיכון של ישראל בכ - 75%. אובדן ההכנסות מתיירות נכנסת נאמד בכ - 19 מיליארד שקלים עקב ירידה משמעותית של כ - 60% במספר התיירים בשנה הנוכחית. על פי הדיווחים, מתחילת המלחמה נסגרו כ - 50 אלף עסקים, בעיקר, עסקים בענף הבנייה והקשורים לו (חומרי בניין, קרמיקה, מיזוג וכדומה). המשבר בנדל"ן מתרחב עקב היעדרות של עובדים מיומנים והחרם הטורקי על יבוא חומרי בניין. הענף מתאפיין בירידה בהתחלות בנייה ועליה מתחדשת במחירי הדיור (בקצב שנתי של כ - 6%). ההאטה בענף הביאה את היזמים למכור דירות באמצעות מבצעי עידוד על ידי דחיית תשלומים משמעותיים או בסבסוד היזמים. סיכון האשראי המתגבר בענף הבינו והנדל"ן התבטא גם במכתב ששלח בנק ישראל ובשיחה שקיים עם הבנקים בהם הוא הנחה לנטר את התפתחות הסיכון בענף. ההסלמה במלחמה והתפתחות לזירות הנוספות, כמו אי הוודאות הרבה לגבי אופן התרחבות המלחמה, הביאו את חברות הדירוג הבינלאומיות, Moody's ו-S&P להוריד את דירוג המדינה פעם נוספת בסוף הרבעון השלישי של השנה. Moody's הורידה את דירוג המדינה בשתי דרגות (ובכך, מגיעה הורדת הדירוג של החברה מעת תחילת המלחמה להורדה בשלוש רמות דירוג) לדירוג Baa1, וחברת S&P הורידה את דירוג המדינה ברמה אחת (מתחילת המלחמה ירד הדירוג בשתי רמות דירוג) לדירוג A. חברת FITCH הורידה בחודש אוגוסט את דירוג המדינה בדרגה אחת לדירוג A. תחזיות חברות הדירוג מלוות בחשש להמשיך בהורדות הדירוג של המדינה, ככל שתימשך ההסלמה ואי הוודאות במצב הביטחוני, אי היציבות וההרעה במצב הכלכלי. תקציב המדינה המושפע מההוצאות הכבדות של המלחמה נושא גזירות היכולות להשפיע על איכות האשראי של הלקוחות הקמעונאיים והעסקיים של הבנק. בצד האינדיקטורים הכלכליים המעידים על הרעה במצב הכלכלי של המדינה, צריך להזכיר גם אינדיקטורים טובים, כמו רמת האבטלה שממשיכה להיות נמוכה, העלויות בשערי המניות בבורסה ויתרות המט"ח הגבוהות של המדינה. ככל שיתגבש הסכם מדיני (לפחות בזירה הצפונית) צפוי כי יחל מהלך התאוששות במשק, כמו באירועים בטווחיים קודמים. למרות המצב והתחזיות הכלכליות, השפעת מצב המאקרו על פרופיל הסיכון של הבנק מתחילת שנת 2024 ובפרט, ברבעון הנוכחי, היא נמוכה יחסית, כדלקמן:

סיכון מאקרו-כלכלי וסיכון גיאופוליטי

- א. שער הדולר - שער הדולר תנודתי, בדרך כלל עקב הסלמה או פוטנציאל לרגיעה/הסכם וברוב התקופה נע שער הדולר בטווח שבין 3.6 ל - 3.8. לבנק חשיפה נמוכה לשער הדולר, כך שההשפעה הישירה של עלייתו היא נמוכה. עם זאת, לעלייתו יש השפעה על שיעור האינפלציה במשק, והבנק נמצא בניטור גורמי סיכון אלה. שער הדולר יכול להמשיך להיות תנודתי בתקופה הזו, בין היתר, כפונקציה של הסלמה במצב המלחמה.
 - ב. עלייה בשיעור תשואות אגרות החוב - עלייה זו הביאה לירידה שלילית בקרן ההון של הבנק שהתמתנה באופן משמעותי בסוף הרבעון השלישי של השנה, והשפיעה על יחס ההון של הבנק. באופן דומה לשער הדולר, תיתכן תנודתיות בשיעור התשואות, כפונקציה של התפתחות המלחמה לזירות נוספות והתפתחות הגירעון התקציבי.
 - ג. להורדות דירוג המדינה על ידי חברות הדירוג הגדולות השפעה ישירה נמוכה על הבנק, כפי שצינו בדוחות הקודמים. עם זאת, אין ספק שלהורדת הדירוג קיים פוטנציאל השפעה על פרופיל האשראי של המדינה, המשק הישראלי וסביבת העבודה של הבנק, בין היתר, על תשואות אגרות החוב של המדינה וגורמי מאקרו נוספים והיא בוודאי תורמת לעלייה באי הוודאות במשק.
- לאי הוודאות עדיין פוטנציאל השפעה על שיעור האבטלה במשק ועל התפתחות תנאי מיתון, ומכאן, על שיעור הכשלים בתיקי האשראי של הבנק. פוטנציאל השפעתם יכול לקטון עקב הפעלת מתווה ההקפאות ודחיית התשלומים, בהתאם למתווה בנק ישראל, ותכנית הסיוע של המדינה לציבור ולמגזרים השונים, שנכון למועד כתיבת דוח זה, מידת האפקטיביות שלה, לאור המשך אי הוודאות, אינה ברורה במלואה.
- נכון למועד פרסום דוח זה, עדיין קשה להעריך את השפעת ההסלמה במצב הביטחוני וההרעה באינדיקטורים הכלכליים על פרופיל הסיכון של הבנק ובפרט, פרופיל הסיכון האשראי הצפוי בהמשך השנה ובתחילת שנת 2025. קצב האירועים הוא גבוה, דבר ההופך את פרופיל הסיכונים של הבנק לדינאמי. לפיכך, הבנק ממשיך לנטר ולעקוב אחר ההתפתחויות הכלכליות והביטחוניות במדינה והשפעתן על פרופיל הסיכון שלו, ובפרט, על פרופיל הסיכון תיק האשראי.

סיכון האשראי הוא הסיכון המהותי ביותר לפעילות הבנק, וככזה, השפעת אי הוודאות של תוצאת המלחמה על פרופיל סיכון האשראי יכולה להיות גבוהה. הבנק הגדיל את ההפרשה הקבוצתית בשיטת ה- CECL בגין מצב המלחמה החל מהרבעון השלישי של שנת 2023 בתהליך מוסדר, ובכך, הגדיל את יחס הכיסוי שלו לאור ההפרשה המצטברת לתיק האשראי, במטרה להבטיח הפרשה נאותה ושמרנית בעידן של אי וודאות רבה ומתמשכת במצב הביטחוני והכלכלי. ברבעון הנוכחי נמשכה היציבות באיכות תיק האשראי של הבנק, כפי שעולה ממדדי איכות התיק, המוצגים בדוח זה. עם זאת, בשל המצב הכלכלי כפי שתואר במקטע הקודם, הבנק מקפיד להמשיך לנטר את תיק האשראי על כל מרכיביו, והוא ממשיך לנקוט זהירות המתחייבת מהמצב הנוכחי. ברבעון הנוכחי לא חל שינוי מהותי באיכות תיק האשראי של הבנק, יחסית למצב ברבעון השני של שנת 2024.

רמת הכשל במשכנתאות ממשיכה להיות נמוכה יחסית בשל נקודת הפתיחה הנמוכה של שיעור הכשלים. החל מהרבעון הרביעי של שנת 2023, חלה ירידה בשיעורי הכשל במשכנתאות ובהלוואות לכל מטרה, וזאת, בין היתר, בגין השפעת מתווה ההקפאות ודחיית ההלוואות על פרופיל האשראי של הלקוחות ותיק הבנק. שיעור כשל זה נשמר גם ברבעון הנוכחי. הבנק שומר על תמהיל התיק (חלוקתו בין המגזרים השונים: כללי, חרדי וערבים) הדומה לזו של שנת 2023. מדדי תיק המשכנתאות, ביניהם: יחס ההחזר הממוצע, PTI, ושיעור ה- LTV הממוצע, שומרים על יציבות ונמצאים במרחק סביר מתאבון הסיכון של הבנק. שיעור המחיקות של הבנק הוא אפסי לאורך זמן. הבנק ממשיך לעקוב אחר התפתחות הפיגורים, הכשלים והפריענות המוקדמים בתיק המשכנתאות כדי להעריך את השפעת אי הוודאות המתמשכת עליהם. אי הוודאות נובעת ממספר גורמים שיש להם השפעה על איכות תיק האשראי של הבנק: גורמי המאקרו ובהם, הריבית, האינפלציה, האבטלה ומחירי הדיור. תיק המשכנתאות המהווה לאורך זמן ובוודאי במציאות הנוכחית "עוגן" הפועל לייצב את סיכון תיק האשראי של הבנק ופרופיל הסיכונים הכולל שלו.

מצב האשראי הצרכני דומה: שיעור הכשל שהגיע לערך גבוה בסוף שנת 2023, החל לרדת מתחילת שנת 2024, בעיקר, תוצאה של ההקפאות ורמת ביצועים נמוכה בעיקר, בשל עדכונים שביצע הבנק במערך החיתום והגבייה שלו כתוצאה מאי הוודאות המתמשכת. רמת הכשל והמחיקות באשראי הצרכני עלו במהלך הרבעון האחרון, אך הם עדיין נמוכים משיעורם בתחילת השנה וברבעון המקביל לשנת 2023. גם האשראי הצרכני נתון לניטור שוטף כדי לבחון את השפעת הגורמים שצוינו לעיל על התפתחות הכשלים, הפיגורים והמחיקות. רמת סיכון של התיק העסקי ובפרט, תיק הנדל"ן היא נמוכה בשגרה, כפי שמתבטא בשיעור כשלים, מחיקות והפרשות נמוכים לאורך זמן. למרות עובדה זו, סיכון האשראי בענף זה מתגבר, לאור ההאטה במכירות החלו היזמים והקבלנים לעודד מכירה תוך דחיית משמעותית של התשלומים או סבסוד המכירה, ומכתב בנק ישראל למערכת הדגיש את חשש להעמקת המשבר בענף, כך שעלה להערכתנו הפוטנציאל להרעה במצב הלווים. בהמשך למכתב זה, בחן הבנק את פרופיל האשראי של לקוחותיו באמצעות תרחישים המבוססים על הנחה של הרעה בגורמי הסיכון המשפיעים על איכות זו. תוצאות הבדיקה לא לימדו על פגיעה מהותית באיכות האשראי של לקוחות הענף של הבנק, ונדגיש כי פעילות ליווי הבניה של הבנק הינה ברמת סיכון נמוכה ביחס למערכת הבנקאית ובכלל לאור מספר מאפיינים מרכזיים: הבנק מלווה פרויקטים למגורים בלבד, תחום פעילות שמרני ויציב ביחס לסוגי הפעילות האחרים בענף הנדל"ן (כדוגמת: מימון קבלני ביצוע, מימון נכסים מניבים בתחום המשרדים והמגורים וכדומה), הבנק פועל במודל האופרטור (חלוקת סיכון עם חברות ביטוח), שיעור חבות האשראי למימון קרקעות ביחס לסך תיק ליווי הבניה של הבנק הינו נמוך ביחס למערכת הבנקאית, מרבית הלווים בענף הם לקוחות וותיקים ופרויקטים מדורגים בדירוג אשראי גבוה. אופי פעילות הבנק יחסית למערכת יכול להסביר את שיעור המחיקות הנמוך בתיק יחסית לדיווחי המערכת הבנקאית. מתחילת המלחמה ועד למועד פרסום דוח זה, לא אותרו קשיים מהותיים בקרב לקוחות אלה או הרעה משמעותית באיכות האשראי שלהם. ניתוח הלווים הגדולים של הבנק מצביע על פרופיל סיכון יציב התואם את מדיניות הבנק. תוצאת מבחן קיצון על תיק המשכנתאות שעודכנה עקב המצב (התרחיש מניח עלייה משמעותית בשיעורי הכשל, ירידה משמעותית במחירי הדיור ויחס החזר מעודכן וגבוה יותר מערכו בחיתום של הלקוחות, הנובע מעליית הריבית) ממשיכה לשמש לאיתגור ההפרשות שמבצע הבנק בשיטת ה- CECL. הבנק ממשיך לבצע ניתוחי רגישות ותרחישי קיצון בוצעו כחלק מתכנית העבודה של הבנק לשנת 2024 והוצגו לדירקטוריון הבנק בעת אישורה.

סיכון אשראי

הסיכון	תיאור הסיכון
סיכונים תפעוליים (כולל סיכון מעילות והונאות) מתחילת המלחמה ועד למועד זה, לא חל שינוי מהותי בפרופיל הסיכונים התפעוליים של הבנק, והבנק ממשיך לפעול בהתאם לתכניות העבודה שלו לטיפול בסיכון. עם תחילת המערכה, הפעיל הבנק בהצלחה את תכנית ההמשכיות העסקית שלו. מאז, ועד למועד פרסום דוח זה, כל התהליכים העסקיים המהותיים פועלים כנדרש ומערכות הבנק פועלות בצורה תקינה. הבנק פועל ב – "שגרת מלחמה". פעילות ההמשכיות העסקית של הבנק מתבצעת לפי מתווה תרחיש מלחמה, בהתאם לדרישות ותרחישי הייחוס של בנק ישראל ובהתאם לתרחישים נוספים המפורסמים על ידם. בחודש אפריל 2024 בוצע תרגיל הנהלה נרחב כולל הערכות מצב לתרחיש המלחמה והבנק ממשיך לפעול באופן שוטף יחזק יכולות ההמשכיות העסקית שלו עם דגש על המבנה הארגוני בחירום והערכות הסיכון השוטפות בעת חירום, ולתרגולן לאור ההסלמה במצב הביטחוני. בחודש נובמבר 2024 בוצע תרגיל סייבר משולב המשכיות עסקית תוך תרגול החמ"לים בחירום. עם תחילת המלחמה עלה פוטנציאל סיכון ההונאות, בשל החשש כי גורמים עוינים ינצלו את אי הוודאות לביצוע הונאות. אגף הסייבר מנטר סיכון זה באופן דומה למצב שגרה באופן רציף. בנוסף, מבצעת מחלקת סיכונים תפעוליים בחטיבת הסיכונים (באמצעות בקר ייעודי) מעקב שוטף אחר ההתרעות המגיעות ממערכת ניטור האנומליות של הבנק, במטרה לנתח כל אירוע שאינו בשגרה ויכול להעיד על ניסיון הונאה. לאור העלייה שנרשמה בתקופה האחרונה במערכת הבנקאית ובבנק במספר ההונאות, הבנק פועל לפי תכנית סדורה למזעור הסיכון. בין הצעדים שנטקט הבנק נכללים: תגבור ההדרכות והמודעות לסיכון, ביצוע הפקת לקחים ולמידה מאירועים בהתאם למדיניות הבנק, ועיבוי חוקי הניטור (ככל שיוצר צורך כזה), הפעלת פורומים ייעודיים בין קווי ההגנה השונים לטיפול בסיכון זה. התכנית מנוהלת ומפוקחת על ידי מנכ"ל הבנק וחברי ההנהלה.	
סיכון סייבר עלייה במצב התקיפות של גורמים עוינים עקב המלחמה, בעיקר, באמצעות מתקפות DDoS. עדות להתגברות האיום היא העובדה שבמהלך התקופה האחרונה חוותה המערכת תקיפה של ארגונים פייננסיים הפעילים בתחום הסליקה. אגף הסייבר נמצא בניטור שוטף של איומים, ומבצע הערכות מצב שוטפות. כל כלי הניטור ואמצעי מודיעין הסייבר הופעלו. הגובר שיתוף הפעולה עם יחידת הסייבר בבנק ישראל, מערך הסייבר הלאומי וה – CERT (Computer Emergency Response Team) הפיננסי. דיווחים שוטפים של מנהל אגף הסייבר למנכ"ל הבנק, מנהלת חטיבת המשאבים ומנהל הסיכונים. אגף הסייבר מפיץ בצורה שוטפת הנחיות לעובדי הבנק שנועדו להגביר מודעות לאירועי סייבר אפשריים. אגף הסייבר ביצע במחצית נובמבר 2024 תרגיל סייבר משולב תרגול המשכיות עסקית. בתחילת השנה הוטמעה מתודולוגיה חדשה להערכת סיכון הסייבר, המאפשרת מעקב אחר התפתחות פרופיל הסיכון בגורמי סיכון רחבים יותר יחסית לעבר, ובחינת פרופיל הסיכון מול תאבון הסיכון שנקבע במונחי אותה מתודולוגיה. המתודולוגיה נמצאת בניטור של אגף הסייבר, חטיבת המשאבים וחטיבת ניהול סיכונים. הבנק נערך למתקפת סייבר של גורמים איראנים שתוכננה לפי ההתרעה ל – 15 בנובמבר, 2024. ההיערכות כללה קביעת תרחישי ייחוס לתקיפה המתוכננת ופעולות של כל יחידות הבנק הרלוונטיות למניעה ולתגובה, ככל שיתפתח אירוע. הבנק נערך עם החמ"לים שנקבעו להתמודדות עם ההתרעה. נכון למועד פרסום דוח זה, לא זוהו אירועים חריגים.	
סיכון עסקי ואסטרטגי המלחמה השפיעה באופן מהותי על אי הוודאות הכלכלית והגיאופוליטית. איומים חדשים התפתחו ויש להם פוטנציאל לשינוי בתוכניות הבנק. הבנק נמצא במעקב שוטף אחר ההתפתחויות העסקיות (רמת הביצועים, המרווחים, מכירת תיקים וכדומה), ועדכן את תכנית העבודה של שנת 2024, מתוך הכרה כי למלחמה ואי הוודאות שיצרה תהיה השפעה על התכנית העסקית של הבנק גם בשנה הבאה. ניטור יעדי תכנית העבודה ויעדי התכנית האסטרטגית מתבצעים באופן שוטף ובמהלך הרבעון הקודם והאחרון נדון ריענון לתכנית האסטרטגית שלקח בחשבון את התמשכות המלחמה ואי הוודאות המתמשכת. הבנק חתם על עסקת סינדיקציה למכירת תיקי משכנתאות, השלים היערכות לביצועה והחל ביישומה והוא נערך לביצוע עסקת איגוח. לעסקאות אלה יש תרומה משמעותית לאסטרטגיית הבנק, ובפרט, הן פועלות למזעור סיכון תיק האשראי של הבנק.	

הסיכון	תיאור הסיכון
סיכון רגולטורי, סיכון איסור הלבנת הון ומימון טרור, אכיפה פנימית, הוגנות וציות	מתחילת המלחמה, הבנק הגביר את הבקרה באמצעות דוחות ייעודים, מנגנון ניטור האנומליות ואמצעים נוספים למניעת מימון טרור וכן, בגין סיכון איסור הלבנת הון. פעולות הבקרה התמקדו בפעילות עמותות המבקשות להעביר כספים החשודים בהעברת כספים לרצועת עזה, וכן, במניעת שימוש בכרטיסי חיוב שנלקחו מעובדים זרים בעוטף עזה ב-7 באוקטובר, 2023. הנחיות ספציפיות הועברו לסניפים ולקו הראשון להגברת תשומת הלב ל"אורות אדומים" ופעולות שאינן בשגרה במוקדי הסיכון שזוהו. בנוסף, ממשיכה מחלקת הציות לבצע בקרה כנדרש בקשר עם מלחמת רוסיה אוקראינה. כל אירוע חריג מדווח לרשות לאיסור הלבנת הון. יחידות הבנק בליווי היועצת המשפטית של הבנק מעודכנים בשוטף ומיישמים הקלות והנחיות שפורסמו לאור המלחמה ע"י רגולטורים שונים, ובמיוחד ע"י בנק ישראל, כולל מתווה ההקלות ומתווה ההקפאות שהוסכמו בין בנק ישראל והבנקים. התהליכים המעודכנים שנקבעו בגין ההקפאות וההקלות מלווים על ידי בקרה של מחלקת הציות לוודא עמידה בדרישות הרגולציה, תוך שמירה על הוגנות והעקרונות שנקבעו במדיניות הבנק. במהלך התקופה האחרונה גברה ריבוי הוראות הרגולטוריות (בנק ישראל, הממונה על התחרות, רשות נירות ערך) להגברת תחרות בתשלומי הריבית על פיקדונות הציבור, וכן, לפעולות חקיקה נוספות היכולות להשפיע על פעילות יעדי מערכת הבנקאות. ביום 29 באוקטובר, 2024 הוטל על הבנק עיצום כספי בסך כולל של 2.85 מיליוני ש"ח, בהתאם להחלטת הוועדה להטלת עיצום כספי לעניין תאגידים בנקאיים לפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 ("החוק"). בקשר עם הפרת סעיפים 2א, 9 ו-31א(3) של הוראות צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של תאגידים בנקאיים למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשס"א-2001, ובהתאם להחלטת המפקח על הבנקים בגין הפרת סעיף 32 להוראת ניהול בנקאי מס' 411 בנושא ניהול סיכונים איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור, וזאת בהתבסס על ממצאי דוח ביקורת בנושא איסור מימון טרור של הפיקוח על הבנקים מיום 27 בדצמבר, 2022, שנערך בבנק במהלך החודשים ינואר 2021 עד יוני 2022. סכום העיצומים הופחת לסכומים לעיל, בין היתר, לאור שיתוף הפעולה של הבנק עם צוות הביקורת, הפעולות האפקטיביות שנקט לתיקון הליקויים לרבות הקצאת משאבי כ"א וטכנולוגיה נאותים.
סיכון מודל	מצב המלחמה הגדיל את אי הוודאות ביכולת המודלים של הבנק הפועלים היטב בשגרה, להעריך את רמת הסיכונים בעת המלחמה. הבנק בחן את המודלים ומיפה את אלה הרגישים יותר למצב אי הוודאות שנוצר. הבנק המיר חלק מהמודלים או גיבה אותם בחישובים המתבססים על הערכות מומחה, ובמבחי קיצון וניתוחי רגישות שאינם מסתמכים בהכרח על נתוני העבר, שיכולים להשתנות עקב אי הוודאות הנוכחית. תוצאות הניתוח ופעולות הבנק בקשר עם המודלים, דווחו לבנק ישראל, בהמשך לשני מכתבים שהוציאו בנושא זה. נכון למועד דוח זה, הבנק ממשיך להפעיל את המודלים שפיתח לצורך הערכת הסיכונים שלו בזהירות הנדרשת, והוא הגביר באופן משמעותי את מהלכי התיקופים של המודלים המהותיים לפעילותו.
ESG וסיכון אקלים	מתחילת המלחמה, הגדיל הבנק את התרומות שלו לתמיכה בחיילים ובישובים שנפגעו. כמו כן, הבנק נרתם לסיוע עבור הקהילה, ביזמות קהילתיות שונות ובהן אירוח משפחות שפוננו מבתייהן באזור עוטף עזה והדרום, רכישה ושינוע של ציוד ומזון לתושבי העוטף והדרום, לחיילי צה"ל ותרומה למטה החטופים והנעדרים. עובדי הבנק שולבו בעבודות התנדבות, כדי לסייע, בעיקר לחקלאים הסובלים מחוסר כוח אדם. תשומת לב ניתנה גם לחיזוק המשאב האנושי של הבנק, כולל תמיכה לשמירת חוסן העובדים. הבנק הפעיל את מתווה בנק ישראל להקפאות, על מנת להקל על הלווים.

טבלת גורמי הסיכון

בטבלה הבאה ריכזנו את דירוג גורמי הסיכון של הבנק, כפי שפירטנו לעיל, שני סיכונים – סיכון הנזילות וסיכון השוק הכולל (עם גורמי הסיכון: ריבית, מחירי מניות ואג"חים, אינפלציה. סיכון שערי חליפין ללא שינוי) עלו בתחילת המלחמה (ברבעון השלישי של שנת 2023) בחצי NOTCH, מדירוג נמוך לדירוג נמוך בינוני. סיכונים אלה מסומנים בטבלה בכוכבית.

גורם הסיכון	הערכת הסיכון
השפעה כוללת של סיכונים אשראי	בינונית
סיכון בגין איכות לווים וביטחונות	בינונית
סיכון בגין ריכוזיות ענפית	בינונית
סיכון בגין ריכוזיות לווים/קבוצת לווים	נמוכה
השפעה כוללת של סיכונים שוק*	נמוכה-בינונית
סיכון ריבית*	נמוכה-בינונית
סיכון אינפלציה*	נמוכה-בינונית
סיכון שערי חליפין	נמוכה
סיכון מחירי מניות ואג"ח*	נמוכה-בינונית
סיכון סילות*	נמוכה-בינונית
סיכון תפעולי (כולל סיכון מעילות והונאות)	בינונית-גבוהה
סיכון מודל	בינונית
סיכונים טכנולוגית המידע	בינונית
סיכונים אבטחת מידע וסייבר	בינונית-גבוהה
סיכון משפטי	נמוכה
סיכון רגולטורי	בינונית
סיכון מוניטין	בינונית
סיכון אסטרטגיה	בינונית
סיכון ציות ואכיפה פנימית	בינונית
סיכון איסור הלבנת הון ומימון טרור	בינונית

* גורמי סיכון בהם הועלתה דרגת הסיכון ממועד פרוץ מלחמת "חרבות ברזל". העלאה זו בוצעה ברבעון השלישי של שנת 2023, בדוחות הכספיים של הרבעון הראשון לאחר פרוץ המלחמה.

סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

מידת החשיפות לסיכונים השונים מבוססת על יתרות בספרי הבנק כפי שנערכו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים החלים על הבנק, ובהתאם להנחיות החישוב הספציפיות שנקבעו בהוראות נוהל בנקאי תקין 2009-203. המדידה עשויה להשתנות בהתאם לשינויים בכללים ובהוראות אלו, וכן שינויים נוספים כגון: שינויים בגודל ותמהיל התיק, שינוי באיכות התיק ונתונים כלכליים, וכן שינויים בשיטות החישוב לרבות שיטות להפחתת סיכון (CRM). חשיפות הסיכון המוצגות להלן מבוססות על הכללים שהוגדרו לצורך חישוב ההון הפיקוחי הדרוש במסגרת נדבך 1 על מנת לתמוך בסיכונים אלו.

נכסי הסיכון של הבנק גדלו ברבעון הנוכחי בכ - 8.1% יחסית לסוף שנת 2023. זו עלייה גבוהה יותר יחסית לקצב העלייה ברבעונים הקודמים של שנת 2024, תוצאת הביצועים הנמוכים יותר של הבנק באשראי ברבעונים אלה, בגין ירידה בביקושים בעיקר, ברבעון הראשון של השנה, וכן, החלטות יזומות של הבנק לצמצם את חשיפת האשראי, בעיקר באשראי הצרכני, וכן, בגין מכירות תיקי משכנתאות. סך כל נכסי סיכון האשראי גדלו בשלושת הרבעונים הראשונים של השנה בכ - 7.3%, כשעיקר העלייה נובעת מהרבעון הנוכחי (במחצית הראשונה של השנה בכ - 2.9% בלבד). לנכסי סיכון האשראי עדיין ההשפעה הגבוהה ביותר על יחסי ההון של הבנק והם מהווים כ - 89.4% מסך נכסי הסיכון של הבנק. זהו ערך דומה לזה של הרבעון הקודם, 89.5%, אך נמוך מזה של ה- 31 בדצמבר 2023, עת ערך זה עמד על כ - 90%. נכסי הסיכון התפעולי ממשיכים לעלות כתוצאה של העלייה בהכנסות הבנק בתקופות ההשוואה. בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2024 הם עלו בכ - 11.3% והם ממשיכים להוות כ - 10% מסך נכסי הסיכון של הבנק. נכסי סיכון השוק של הבנק המוקצים בגין התיק למסחר של הבנק (כשההשלמה, בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, מתבצעת בנדבך השני של באזל) עלו במחצית הראשונה כתוצאה מפעילות יזומה של הבנק בתיק ההשקעות שלו. ערכם עדיין נמוך. היחס שלהם מתוך סך נכסי הסיכון של הבנק גדל ברבעון הנוכחי יחסית לרבעונים קודמים אך הם עדיין מהווים פחות מ - 0.55% מסך נכסי הסיכון. נכסי הסיכון בגין חשיפתו של הבנק לצדדים נגדים ובגין סיכון סילוק ממשיכים להיות זניחים.

טבלה מספר 3 בעמוד הבא מלמדת על הרכב ההון של הבנק ועל יחסי ההון של הבנק לאור הגידול המתמשך בהון הבנק ולאחר תוספת ההפרשה שבוצעה ב"כרית המלחמה". יחס ההון הכולל של הבנק עומד על 13%. הוא גבוה מיעד יחס ההון הכולל שקבע הדירקטוריון בתוספת שולי ביטחון של 0.1% - 0.25% שולי ביטחון של הדירקטוריון ו - 0.15% שולי ביטחון של ההנהלה, סך הכל, 12.75%. לבנק מדיניות סדורה לניהול ותכנון ההון שלו, כולל התייחסות לאופן הפעולה בתוך שולי הביטחון שנקבעו ליעדי יחסי ההון וליעד יחס המינוף ("רמזור" ההון ו- "רמזור" המינוף).

טבלה מספר 2 - סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1):

דרישות הון מזעריות (1)	נכסי סיכון משוקללים (1)	
	30/09/2024	31/12/2023 במיליוני ש"ח
סיכון אשראי (גישה סטנדרטית) ⁽²⁾	12,312.8	11,559.5
סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)	25.8	3.3
התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)	27.9	8.8
סיכון סילוק (Settlement risk)	-	-
סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקלי סיכון 250%)	175.3	170.8
סך הכל סיכון אשראי	12,541.8	11,742.4
סיכון שוק (גישה סטנדרטית)	78.4	15.4
סיכון תפעולי	1,423.6	1,276.8
סך הכל	14,043.8	13,034.6
1,003.3	1,123.5	

(1) סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות אינוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

(2) מחושב בהתאם לגישה הסטנדרטית עפ"י ההקלות בניהול בנקאי תקין מס' 201.

חלק 3 - הרכב ההון

טבלה מספר 3 - הרכב ההון הפיקוחי (CC1):

ליום 30 בספטמבר 2024		ליום 30 בספטמבר 2023		ליום 31 בדצמבר 2023	
יתרה	סכומים שלא נוכו מההון	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון
לטיפול הנדרש	לפני אימוץ הוראה 202	לטיפול הנדרש	לפני אימוץ הוראה 202	לטיפול הנדרש	לפני אימוץ הוראה 202
לפני אימוץ הוראה 202	בהתאם לבאזל 3	לפני אימוץ הוראה 202	בהתאם לבאזל 3	לפני אימוץ הוראה 202	בהתאם לבאזל 3
במיליוני ₪					
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים					
260.5	-	260.5	-	260.5	-
הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1					
1,187.4	-	1,069.5	-	1,093.9	-
עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן					
(26.1)	-	(37.9)	-	(25.2)	-
38.7	-	38.2	-	37.7	-
רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג (זכויות מיעוט)					
1,460.5	-	1,330.3	-	1,366.9	-
סך הון עצמי רובד 1, לפני התאמות פיקוחיות וניכויים					
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים					
-	-	-	-	-	-
מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי					
(0.7)	-	(0.2)	-	(0.8)	-
התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים					
(0.7)	-	(0.2)	-	(0.8)	-
סך הכל ההתאמות פיקוחיות וניכויים - הון עצמי רובד 1					
1,459.8	-	1,330.1	-	1,366.1	-
סך הכל הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים					
הון רובד 2:					
213.6	-	207.9	-	208.8	-
מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו					
156.8	-	156.5	-	157.0	-
מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר					
370.4	-	364.4	-	365.8	-
סך הון רובד 2, לפני ניכויים					
370.4	-	364.4	-	365.8	-
סך הכל הון רובד 2					
1,830.2	-	1,694.5	-	1,731.9	-
סך ההון					
14,043.8	-	13,120.3	-	13,034.6	-
סך נכסי סיכון משוקללים					

טבלה מספר 3 - הרכב ההון הפיקוחי (CC1): (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2023	ליום 30 בספטמבר 2023	ליום 30 בספטמבר 2024	
יחסי הון וכריות לשימור הון			
10.5%	10.1%	10.4%	הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
10.5%	10.1%	10.4%	הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
13.3%	12.9%	13.0%	ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים		דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים	
9.5%	9.5%	9.5%	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
9.5%	9.5%	9.5%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
12.5%	12.5%	12.5%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
68.3	88.8	70.1	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהם מתחת לסף ההפחתה
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
157.0	156.5	156.8	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה
157.0	156.5	156.8	התקרה להכללה הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית

* לגילוי על הקשר בין המאזן ורכיבי ההון הפיקוחי, ראו תוספת א' בדוח על הסיכונים השנתי.

חלק 4 – יחס המינוף

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 של הפיקוח על הבנקים בנושא יחס מינוף. ההוראה קובעת יחס מינוף פשוט, שאינו מבוסס סיכון, אשר יפעל כמדידה משלימה לדרישות ההון שהן מבוססות סיכון. היחס מהווה אחד מלקחי המשבר הפיננסי של 2008, ועוגן בהוראת באזל 3. יחס המינוף נועד להגביל את רמת המינוף בתאגיד הבנקאי בכדי למנוע מצב שבו רמת המינוף תפגע במערכת הפיננסית ובכלכלה, מצב שעלול להתרחש בעיקר, בעת ירידה בערך הנכסים, שכן, ככל שרמת המינוף גבוהה יותר (וההון המושקע נמוך יותר), השפעת הירידה בערך הנכסים על התשואה להון שלילית יותר.

בדצמבר 2022 קבע דירקטוריון הבנק שולי ביטחון ליחס המינוף בשיעור של 0.1% מעל היחס המזערי שקבע בנק ישראל, וכן, נקבעו שולי ביטחון נוספים של ההנהלה, בשיעור של 0.15%. לאור פרופיל יחס המינוף של הבנק ברבעונים האחרונים, ובעיקר, רמת התנדדות הנמוכה שלו ברבעונים האחרונים, שולי ביטחון אלה הם בעלי חשיבות נמוכה יחסית לשולי הביטחון שקבע דירקטוריון הבנק ליחסי ההון ויחסי הנזילות.

יחס המינוף של הבנק שומר ברבעונים האחרונים על יציבות ברמה הגבוהה באופן משמעותי מהיחס המזערי שנקבע בהוראה ומהיעד שקבע הדירקטוריון כולל שולי הביטחון. ערכו במהלך הרבעונים האחרונים נע סביב ערכים הגבוהים מ- 6%. ערכו של יחס המינוף נע ברבעונים אלה בין 6% ל- 6.3%, קרי, הוא נמצא במרחק רב מיעד יחס המינוף שקבע הדירקטוריון העומד על 5.25% כפי שציין לעיל. היחס המזערי של בנק ישראל עודכן בנובמבר 2020 בהוראה שעה כחלק מהתאמות שבוצעו להתמודד עם וירוס הקורונה מ- 5% ל- 4.5%. ביום 20 בדצמבר, 2023 הוארך תוקף הקלה זו עד לסוף שנת 2025, כחלק מהקלות מלחמת "חרבות ברזל". ראו גם הערת שוליים 3 לטבלה מספר 1. הבנק לא ניצל הקלה זו ודירקטוריון הבנק לא עדכן את יעד יחס המינוף של הבנק ביניה.

ביום 30 בספטמבר 2024 עומד יחס המינוף על 6.3%, גבוה מערוך בסוף שנת 2023 וברבעון המקביל אשתקד. העלייה הקלה ביחס המינוף, החל מתחילת שנת 2024, נובעת מכך שהשינוי בהון רובד 1 של הבנק (המונה של היחס) גבוה מהשינוי בחשיפת הבנק לצורך יחס המינוף, סך הנכסים של הבנק שנקבעו בהוראה לצורך יחס המינוף (המכנה של היחס).

ניתוחי הרגישות המתבצעים ליחס המינוף מלמדים כי נדרש שינוי מהותי ביותר שהוא להערכתנו בעל סיכוי אפסי להתממשות אפילו בתנאי קיצון ואי הוודאות השוררים עתה: נדרשת ירידה משמעותית בהון רובד 1 של הבנק (שעוד טרם תפגע ביחס המינוף, תפגע ביעד שנקבע ליחס הון רובד 1) או בחשיפה שלו לצורך יחס המינוף, על מנת שיוע לגבולות המגבילה. לשם דוגמא, תוצאת "תרחיש הפוך" החותר ללא מתווה כלכלי מהיחס הנוכחי ליעד הדירקטוריון ושולי הביטחון שקבע, 5.10%, מלמד כי נדרשת עלייה של כ- 5.2 מיליארד שקלים בנכסים של הבנק לצורך יחס המינוף כדי להגיע ליעד בתוספת שולי הביטחון של הדירקטוריון.

טבלה מספר 4 – השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LRI):

ליום 30 בספטמבר 2024	ליום 30 בספטמבר 2023	ליום 31 בדצמבר 2023	
במיליוני ש"ח			
22,355.1	21,001.8	21,825.5	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	-	-	ההתאמות בגין השקעות ביטחון, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו
			לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	-	-	התאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו
			במדידת החשיפה של יחס המינוף
-	4.1	7.1	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים
-	-	-	התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך (לדוגמה: עסקאות רכש חוזר והלוואות מובטחות
			דומות אחרות)
826.3	729.0	644.2	התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים (המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך
			(אשראי)
156.1	156.3	156.2	התאמות אחרות
23,337.5	21,891.2	22,633.0	חשיפה לצורך יחס המינוף

ליום 31 בדצמבר 2023	ליום 30 בספטמבר 2023	ליום 30 בספטמבר 2024	
במיליוני ש"ח			
חשיפות מאזניות			
21,981.2	21,155.8	22,507.4	נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות בטחונות)
(0.8)	(0.2)	(0.7)	סכומים בגין נכסים שנכנסו בקביעת הון רובד 1
21,980.4	21,155.6	22,506.7	סך החשיפות המאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)
חשיפות בגין נגזרים			
1.6	1.6	1.9	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
6.8	5.0	2.6	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	-	-	גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנכנסו מנכסים במאזן בהתאם להוראות
דיווח לציבור			
-	-	-	(ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים)
-	-	-	(רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח)
-	-	-	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	-	(קיצוצים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכויי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו)
8.4	6.6	4.5	סך החשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
-	-	-	נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיצוצים), לאחר התאמות בגין
עסקאות שמטופלות כמכירה חשבונאית			
-	-	-	(סכומים שקדו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות
מימון ניירות ערך)			
-	-	-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	-	חשיפות בגין עסקאות כסוכן
-	-	-	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
2,030.2	2,201.7	2,383.4	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(1,386.0)	(1,472.7)	(1,557.1)	(התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי)
644.2	729.0	826.3	פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות			
1,366.1	1,330.1	1,459.8	הון רובד 1
22,633.0	21,891.2	23,337.5	סך החשיפות
6.0%	6.1%	6.3%	יחס המיטוף בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 218

* יעד יחס המיטוף, החל מיום 31 בדצמבר 2023, שקבע הדירקטוריון הוא 5.0%, כשמעל יחס זה קבע הדירקטוריון שולי ביטחון בשיעור של 0.1% ושולי הביטחון של ההנהלה נקבעו על 0.15%.

חלק 5 - סיכון אשראי

סיכון האשראי הוא הסיכון שנובע מהסיכוי שלוהו או שקבוצת לווים לא יעמדו בהחייבויותיהם לבנק, מה שיתבטא באי-תשלום הקרן ו/או הריבית ועקב כך יישחקו רווחיו הצפויים של הבנק.¹ סיכון אשראי הוא הסיכון המהותי ביותר בפרופיל הסיכונים של הבנק, וכפי שהראינו קודם, חלקו בנכסי הסיכון של הבנק לאורך זמן, כ- 90%, גבוה משמעותית יחסית לסיכונים הנכללים בנדבך הראשון של באזל 2, כפי שהראינו לעיל. נוסף, כי גם בתוצאות מבחני הקיצון שמבצע הבנק, בהם גם התרחיש האחד של בנק ישראל, ממשיכים נכסי סיכון האשראי של הבנק לשמור על ה- "דומיננטיות" שלהם בסך נכסי הסיכון. סיכון האשראי מהותי כמובן לא רק בשגרה, אלא, ואולי אף בעיקר, בעת אירועי קיצון/משבר.

פעילות האשראי של הבנק מבוצעת בשלושה ענפים עיקריים: משכנתאות הניתנות להלוואות לדיור ולרכישת נכס מסחרי מגובה בביטחון, הלוואות לכל מטרה וקבוצות רכישה (בהיקף חשיפה נמוך יחסית), אשראי צרכני הניתן סולו והלוואות למימון פרויקטים בנדל"ן. בתחום המסחרי, נותן הבנק אשראי גם לחברות מימון. פעילות זו מתבצעת תחת מגבלות שניתנו על היקף החשיפה וברוב המקרים, ניתן אשראי זה לחברות מימון הנותנות אשראי להלוואות לדיור, כך שנכס הבסיס הוא עדיין הלוואה לדיור. לבנק פעילות בהיקף נמוך יחסית למתן אשראי לעסקים קטנים ועסקים בינוניים ורובה מתבצעת באמצעות הקרן בערבות המדינה. האשראי בערבות מדינה ניתן גם באמצעות מסלול "חרבות ברזל" שמוסד עקב פרוץ המלחמה (המסלול הסתיים). כחלק מפעילות האשראי הצרכני, מחזיק הבנק תיקי אשראי שרכש מחברות רכב. אשראי זה אינו גבוה, אך עם זאת, הוא מהווה חלק מאסטרטגיית האשראי הצרכני של הבנק שכן הוא פועל כדי להקטין את סיכון תיק האשראי הצרכני של הבנק, כיוון ששיעור המחיקות בתיק הנרכש, המגובה בביטחון רכב, נמוך משיעור המחיקות באשראי שמבצע הבנק הומוגני וסולו. ברבעון הנכחי רכש הבנק תיק לקוחות המחזיקים אשראי צרכני מגובה רכב. כפי שציינו לעיל, הבנק מוכר תיקי משכנתאות, כולל הלוואות מסחריות, וחתם חוזה סינדיקציה כחלק מהאסטרטגיה שלו. פעילויות הרכישה והמכירה מתבצעות תוך בחינה קפדנית של פרופיל האשראי שלהן ועמידה בהוראות בנק ישראל בקשר עם מכירות תיקים. פעולות אלה מעוגנות במסמכי המדיניות של הבנק.

נכון לרבעון השלישי של שנת 2024, איכות תיק האשראי של הבנק דומה לזו של הרבעון הקודם וטובה יותר, ברוב האינדיקטורים, מאיכות התיק בסוף שנת 2023 או ברבעון המקביל של שנת 2023, עם תחילת המלחמה. שיעור ההוצאה להפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור עומד על 0.65%, שיעור זהה לזה של הרבעון הקודם, ונמוך יותר מזה של הרבעון המקביל בשנת 2023 וסוף שנת 2023, 1.22% ו- 0.87%, בהתאמה. יחס הכיסוי המבטא את שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור עומד על 1.44%, דומה לזה של הרבעון הקודם, 1.43%, ומעט גבוה מזה של סוף שנת 2023, 1.41% (בגין תוספת הפרשות ב- "כרית המלחמה" במהלך הרבעונים הקודמים של שנת 2024). שיעור המחיקות החשבונאיות נטו מתוך האשראי הממוצע לציבור עומד על 0.47%, גבוה במעט מזה של הרבעון הקודם, 0.42%, אך נמוך מזה של תחילת השנה, 0.52%. שיעור המחיקות החשבונאיות בתיק המשכנתאות ממשיך להיות אפסי ושיעור האשראי הבעייתי נמוך יותר מזה של סוף שנת 2023 והרבעון המקביל, 1.35% ו- 1.39%, בהתאמה. עלייה חלה ביחס המחיקות הרבעוני באשראי הצרכני יחסית לרבעון הקודם, אולם הוא עדיין נמוך מהיחס ברבעון המקביל של שנת 2023 ומסוף שנת 2023, מה שמלמד על התמתנות הסיכון בתיק הצרכני ברבעונים הקודמים של השנה, כפי שציינו בדוחות הקודמים. שיעור האשראי הבעייתי מסך האשראי בענף המסחרי (נדל"ן, עסקי ורכישת תיקים) גדל ברבעון הנכחי, כמו גם יחס המחיקות הרבעוני. עדיין ערכי הסיכון בענף הם נמוכים יחסית. יחס המחיקות הרבעוני בענף המסחרי עומד על 0.24%, גבוה מהרבעונים הקודמים ודומה לרבעון המקביל של שנת 2024, 0.22%.

איכות האשראי של סך תיק האשראי נובעת גם מתמהיל התיק, כפי שקובעת אסטרטגיית הבנק - תמהיל תיק האשראי הוא אחד מחוזקות הבנק. כ- 90% מהאשראי מגובה בביטחונות נדל"ן, בעיקר דירות מגורים או בערבות המדינה. למעלה מ- 70% מהאשראי ניתן בסכומים נמוכים יחסית ובפיזור אשראי ללקוחות פרטיים בהלוואות לדיור ובאשראי צרכני.

חלקו העיקרי של תיק האשראי הוא משכנתאות. משכנתא היא נכס האשראי הבטוח ביותר. שיעורי המחיקות במשכנתאות בשנים האחרונות הם נמוכים מאוד עד אפסיים. זה קורה על אף עליית הריבית במשק החל מאפריל 2022 שהשפיעה באופן משמעותי על ההחזר החודשי של לקוחות הבנק, וגם, על אף אי הוודאות בגין המלחמה ומגוון האיומים שכפתה על המשק. קרי, על אף שתיק המשכנתאות אותגר על ידי אירועים קיצוניים ואי וודאות גבוהה ביותר, עדיין שיעור המחיקות בו הוא אפסי. נדגיש כי למרות אי הוודאות בעת המלחמה, ירד שיעור הכשל בשלושת הרבעונים של שנת 2024 לשיעורים נמוכים מאוד הדומים לשיעורים שראינו טרום התחלת מהלך עליית הריבית בשנת 2022. נכון למועד אישור דוח זה, בתוך הרבעון הרביעי של השנה, נמשכת הירידה בשיעור הכשל בתיק המשכנתאות של הבנק וחלקו העיקרי של הדירוג ממשיך להיות בדירוג אשראי גבוה. שיעור הכשל הנכחי בתיק המשכנתאות נמוך מזה של שנת 2023, עת הוא עלה ברמה מתונה יחסית, עקב העלייה הגבוהה בשיעור הריבית במשק שהשפיעה על יחס ההחזר של הלקוחות באופן משמעותי. אחת הסיבות לכך היא מתווה הקפאת ודחיית ההלוואות שנקבע בעת המלחמה. יתר על כן, רמת הכשלים נמוכה באופן משמעותי מהנחת הבנק שקבעה את ההפרשות בשיטת ה- CECL. ההפרשות נקבעו גם תחת הנחה של ירידה

¹ הגדרות הסיכונים בדוח זה הם בהתאם להגדרות בנק ישראל בסקירה השנתית לשנת 2022 של מערכת הבנקאות בישראל שפורסמה על ידי היחידה הכלכלית בביקוח על הבנקים.

משמעותית במחירי הדיור. בפועל, מחירי הדיור עולים מתחילת השנה בכ - 6%. לפיכך, שיעור ההפרשות של הבנק בגין ההלוואות התקינות לדיור גבוה מהשיעור המבוטא על ידי שיעורי הכשל הנוכחיים. ההפרשה מאותגרת אחת לרבעון על ידי חטיבת הסיכונים, ראו להלן בפרק הדן בהפרשות בשיטת ה - CECL.

מומחיות הבנק היא בעסקאות מורכבות יותר המפוצות על ידי מרווח גבוה יותר יחסית למערכת. הבנק משכיל לשמור על מדדי/גורמי הסיכון של התיק ברמה מתונה ואף דומה למערכת. מדדי הסיכון המרכזיים בתיק עוגנו במגבלות ובתאבון סיכון הדוק שנקבע על ידי הדיקטוריון, והם נמצאים תחת ניטור שוטף על מנת להבטיח את איכותו של התיק. באופן זה לשיעור המחיקות, גם שיעור ההפרשה הצפויה (הכלכלית, מחושבת לפי הכפלת שיעור הכשל, PD, בשיעור האי גבייה, LGD) בתיק המשכנתאות נמוך מאוד. כפי שציינו לעיל, שיעור המחיקות בתיק הוא אפסי, ובמהלך הרבעונים האחרונים, במצב מלחמה, ערכו המשיך להיות נוסק לאפס. כאשר עוקבים לאורך זמן אחר התפתחות פרופיל הסיכון של תיק האשראי של הבנק ובפרט, של תיק המשכנתאות, רואים כי הלכה למעשה, פועל תיק המשכנתאות כדי להקטין את סיכון תיק האשראי הכולל של הבנק. חוסנו של התיק לאורך זמן בשגרה ובאירועים שאינם בשגרה וחלקו הגבוה בתמהיל תיק האשראי של הבנק, משפיעים על איכות תיק האשראי הכולל של הבנק. למרות כריות המלחמה שנוספו להפרשות הבנק, ההפרשה בגין תיק המשכנתאות נמוכה יחסית לענפים אחרים, עדות לאיכות האשראי הטובה שלו. בשל מהותיות סיכון האשראי של הבנק והשפעתו על פרופיל הסיכונים הכולל של הבנק יש לתיק המשכנתאות של הבנק השפעה גבוהה מאוד גם על פרופיל ההון של הבנק. עובדה זו באה לידי גום בכל תוצאות מבחני הקיצון של הבנק שחלקם מבוצע על ידי הבנק תחת הנחות קיצוניות ביותר לשיעור הכשלים בתיק ושיעור הירידה במחירי הדיור, וכן, בהפרשות הבנק בשיטת ה - CECL - ענף ההלוואות לדיור הוא בעל יחס הכיסוי (ההפרשות חלקי סך חשיפת האשראי) הנמוך ביותר גם לאחר תוספת כרית המלחמה, יחסית לענפים האחרים, והוא נע סביב ערך של 0.57%. יחס הכיסוי בענף מקטין את יחס הכיסוי הכולל של תיק האשראי הכולל של הבנק. הלכה למעשה, תיק המשכנתאות של הבנק ממשיך להיות לאורך זמן "עוגן" משמעותי המייצב את פרופיל הסיכון וההון של הבנק. עובדה זו איננה תואמת את הקצאת ההון המתבצעת בגין תיק המשכנתאות על ידי השיטה הסטנדרטית של באזל 2, שמקדמי הסיכון שלה עבור תיק המשכנתאות הוחמרו על ידי בנק ישראל, ותוספת ההון שנקבעה על ידי בנק ישראל בגין המשכנתאות העומדת, נכון לרבעון הנוכחי, על 0.5% מהון רובד 1 של הבנק, ראו טבלה מספר 1 לעיל. קרי, קיים פער משמעותי בין פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות של הבנק בפועל ולאורך זמן, הקצאת ההון הנדרשת בינו.

כפי שכתבנו קודם, תיק המשכנתאות של הבנק מתנהל תחת שורה של מגבלות תאבון סיכון כדי לשמור על איכותו. במהלך השנים האחרונות ובאופן דומה גם ברבעון הנוכחי, שומר הבנק על מדדים יציבים של גורמי הסיכון שלו. נכון לרבעון הראשון של שנת 2024, שיעור ה - LTV הממוצע במלאי התיק, כולל הלוואות למחזור והלוואות מסחריות (לפירוט ערכי גורמי הסיכון של התיק ללא מחזורים, ראו הדוח הכספי), עולה במעט ברבעון הנוכחי ועומד על כ - 55.1%, וערכו ללא הלוואות מסחריות עומד על כ - 52.7% וזהו בערך ממוצע ה - LTV של התיק בכל הרבעונים שחלפו מתחילת שנת 2022. נדגיש שערך LTV זה הוא במקור, קרי, בעת חיתום. ה - LTV בפועל של הבנק הוא נמוך יותר (מתחת ל - 40%), וזאת, בשל עליית מחירי הדיור בשנים האחרונות (וגם מתחילת השנה הנוכחית) שהגדילו את ערכם של הנכסים המשמשים כבטוחה בכל האזורים הגאוגרפיים של המדינה, קרי, בכל המגזרים איתם פועל הבנק. שיעור ה - LTV הוא אינדיקציה לשיעור ה - LGD (ההפסד לבנק, לו הלקוח ייכנס לכשל). העובדה שה - LTV הממוצע נמוך וכי פעילות הבנק ב - LTV - ים גבוהים היא בהיקפים נמוכים, מסבירה את שיעור ה - LGD הנמוך של התיק, ומכאן, את ערך ההפרשה הצפויה/הכלכלית הנמוכה של התיק, כפי שציינו לעיל. שיעור ה - LTV הגבוה מ - 60% הוא כ - 39.3% (כ - 45%, כולל הלוואות מסחריות). שיעור ה - LTV מעל 60% גבוה יחסית לערכו מלפני שנתיים כתוצאה מהעלייה במחירי הדיור, שהביאה לעלייה בהלוואה הממוצעת בתקופה זו, מעלייה בשיעור ההלוואות המסחריות בתיק, וכן, בשל מדיניות הבנק להגדיל במעט את שיעור ה - LTV של הבנק. ניתוח הכשלים והמחיקות שביצע הבנק, חלקו בכלים סטטיסטיים מתקדמים, מלמד כי שיעור ה - LTV הממוצע וכן, הגבוה מ - 60%, אינו בהכרח מסביר כשל.

שיעור ה - PTI (יחס ההחזר) הממוצע של התיק דומה לזה של הרבעון הקודם ועומד על כ - 29.3%. זו עלייה קלה יחסית לערכו מלפני כשנה, סביב 27%. עלייה זו נובעת מעליית הריבית במשק החל מחודש אפריל 2022 שהגדילה את ההחזר החודשי של הלקוחות בביצועים החדשים וכן, מביצועים בהלוואות המסחריות שבהם יחס ההחזר מעט יותר גבוה. יחס ההחזר הוא גורם מרכזי המסביר כשל. לפיכך, הטיל דיקטוריון הבנק מגבלות על מתן הלוואות לדיור מעל יחס החזר הנחשב מסוכן (40%) ומלאי התיק של הבנק כולל שיעור נמוך מאוד של הלוואות כאלה. גם במקרה של יחס ההחזר, ה - PTI הוא במקור (בעת חיתום), כך שהעלייה בשיעור הריבית במשק הגדילה את שיעור ה - PTI של ההלוואות שהיו במלאי וניתנו בריבית נמוכה וביחס החזר נמוך יותר. הבנק בחן את השפעת עליית הריבית על יחס ההחזר ברמת לווה באמצעות מבחני קיצון. תוצאות מבחני הקיצון (שעדכנו את יחס ההחזר לפי שיעור עליית הריבית ממועד חיתום ההלוואה, ללא עדכון ההכנסה, קרי, ניתוח שמרני), העלתה כי היקף ההלוואות עם יחס החזר מעודכן הגבוה מ - 40% - 45% הוא מצומצם יחסית, כך שהשפעתו על התוצאות הייתה מתונה. עם תחילת מהלך עליית הריבית אפשר הבנק ללקוחותיו להאריך את הלוואותיהם לתקופה של 30 שנה בהתאם למקסימום תקופת ההלוואה המותר על פי הוראות בנק ישראל. כתוצאה, גדל ממוצע תקופת ההלוואה במקור ל - 23.5 שנים, לעומת 22 שנים לערך, טרום תחילת מהלך עליית הריבית. ערך זה שומר על יציבות במהלך הרבעונים האחרונים. להארכת תקופת ההלוואה יתרון משמעותי - היא סייעה בידי הלקוחות להקטין את יחס ההחזר של ההלוואה, ולהקטין בכך את הסיכוי לכשל. נאמר עוד כי הבנק בוחר גם מדד הכולל שילוב של ה - PTI ושל ה - LTV. שיעור ההלוואות ב - PTI גבוה הנמצאות גם ב - LTV גבוה הוא נמוך מאוד וערכו שגם כך היה נמוך, ירד ברבעון הנוכחי ל - 2% בלבד מההיתק. אנחנו מוצאים כי השילוב בין שני גורמי סיכון אלה, כאשר הם נמצאים בערכים גבוהים הנחשבים כמסוכנים, גם הוא אינו בהכרח מנבא כשל.

מלאי תיק המשכנתאות לדיוור, נכון לרבעון הנוכחי, נחלק בין הלוואות לדיוור (כ - 76%), הלוואות לכל מטרה (כ - 23%) ועוד כ - 1% בגין קבוצות רכישה. תיק הלוואות לדיוור של הבנק מפוזר בין שלוש חברות: החברה החרדית המהווה ברבעון הנוכחי כ - 23% ממלאי התיק, המגזר הערבי המהווה כ - 35% מהתיק, והיתר, 42%, ניתן למגזר הכללי. ניתוחי הבנק בוחנים באופן שוטף את גורמי הסיכון בתיק גם ברמת תתי התיקים אלה. גורמי הסיכון בתתי התיקים שומרים גם הם על יציבות ברבעונים האחרונים בהתאם לעקרונות שנקבעו לפעילות בתיקים/במגזרים אלה במדיניות הבנק.

תיק הלוואות לדיוור מפוזר בהיבטים רבים. שיעור הכשלים רגיש להכנסת הלקוח, ולפיכך, הבנק עוקב אחר התפתחות האבטלה והשפעתה על שיעור הכשלים, בפרט, באירוע הנוכחי (על אף היציבות בשיעור אבטלה נמוך במשך) בכל תתי התיקים שבהם הוא פועל. האבטלה היא גורם סיכון מוביל והיא יכולה להשפיע על כשל הלקוחות בתיק האשראי לדיוור. ככזה, היא מהווה גם גורם/מדד מרכזי במתווים השונים של מבחני הקיצון שמבצע הבנק ובתכנית המגירה (החירום) שלו. לפיכך, ערכה של האבטלה עולה במבחני קיצון אלה באופן משמעותי לסדרי גודל הגבוהים ב - 6 נקודות אחוז, יחסית לשיעור האבטלה הנוכחי. כתמונת ראי, היא מהווה גורם מרכזי בחישוב ההפרשות ללוואות הדיוור. ראו בהמשך דוח זה בפרק הדין בחישוב ההפרשות ו - "כרית ההפרשה" ליום 30 בספטמבר, 2024 בשיטת ה - CECL. גם תרחיש זה, בו שיעור האבטלה עולה באופן משמעותי לא שינה את שכתבתנו לעיל. תיק המשכנתאות ממשיך לייצב את פרופיל הסיכונים וההון של הבנק.

מפרוץ המלחמה הגביר הבנק את תדירות ניטור התיק. הניטור מתבצע על כלל התיק ועל תתי התיקים שבו. הבנק עוקב גם אחר השפעת מתווה ההקפאות ודחיית התשלומים על שיעור הכשלים בכל אחד מתתי התיקים וברמת התיקים. החל מפרוץ המלחמה, קטנו ביצועי הבנק במגזר הכללי ובחברה החרדית. במגזר הערבי נשמרה רמה דומה למצב השגרה - הקטנת סך הביצועים פעלה כדי להגדיל את שיעור הביצוע במגזר זה יחסית למצב שגרה. בנוסף, חלה עלייה בשיעור המחזורים מה שהשפיע על שיעור הפירעונות המוקדמים בתיק והוא עלה יחסית לממוצע השנים האחרונות. ברבעון הנוכחי נמשכה התנדדות בשיעורי הפירעונות המוקדמים בתיק. לעלייה בשיעור הפירעונות המוקדמים השפיעה כמובן על משך החיים הממוצע (מח"מ) של התיק. הבנק השלים ברבעון הראשון של השנה פיתוח מודל שנועד לחזות את שיעורם. לאחר בחינת תוצאות המודל, הוא הועבר בתחילת הרבעון הרביעי של השנה לתיקוף.

ניתוח הכשלים בתיק המשכנתאות מלמד כי שיעור הכשל בהלוואות המסחריות (שהיקפם במלאי ובביצועים עלה בשנה האחרונה) עומד על ערך נמוך. מתחילת השנה השתנתה המגמה שראינו ב - 2023 כשיעור הכשל בהלוואות לכל מטרה השתווה לשיעור הכשל בהלוואות לדיוור, ושניהם נמוכים. רוב הכשלים במשכנתאות אינם מתרחשים בשנה הראשונה לחייה, והם מגיעים מהלוואות וותיקות יותר שההחזר החודשי שלהם גדל עם עליית הריבית במשך, יחסית למועד החיתום, בצורה משמעותית יותר מאשר הלוואות החדשות. שיעור ה - LTV בחיתום איננו מסביר בהכרח את הכשל (כאמור, שיעור הנוכחי בצוואת עם העלייה המתמשכת במחירי הדיור, יכול להסביר דווקא את שיעור המחיקות הנמוך של הבנק) וחלק מהכשלים מגיע מהלוואות הנמצאות בשיעור LTV נמוך יחסית. שיעור הכשל משתנה בין החברות השונות (תתי התיקים), ואין עדות מובהקת לכך ש - PTI גבוה במקור הוא הגורם היחיד לכשל. הלוואות שנכנסו לכשל הן וותיקות יותר. ה - PTI של לקוחות אלה עלה בצורה חדה יותר יחסית למועד החיתום והערכת הלוואה לגבי הוצאותיו החודשיות בגין משכנתא, שכן הם "ספגו" את מלוא עליית הריבית, ורובם, בגלל שינוי ברגולציה של בנק ישראל לגבי אחוז הלוואה במסלול ריבית משתנה, נמצאו במסלול הרגיש יותר לעליית הריבית. זה כשלעצמו יכול להסביר את העובדה שה - PTI המעודכן הוא גורם מסביר כשל מובהק יותר מאשר בחיתום.

איכות תיק המשכנתאות של הבנק נבחן גם לפני ולאחר מכירות תיקים, אותן מבצע הבנק בהתאם לאסטרטגיה שלו, לאישור בנק ישראל לתיק המכירות המותר ועל פי מדיניות סדורה. בעת מכירת תיק נותרים מרבית גורמי הסיכון ללא שינוי מהותי - הבנק, על פי הנחיות בנק ישראל, אינו מוכר הלוואות שהפרופיל שלהן שונה מפרופיל התיק שלו. ואמנם, ניתוחי הבנק מלמדים כי איכות התיקים הנמכרים למוסדיים היא גבוהה ודומה למלאי התיק שנתר בבנק. עם זאת, על פי מדיניות המוסדיים, הם אינם קונים הלוואות בשיעור LTV בערך הגבוה מ - 60%. עובדה זו מעלה את אחוז הלוואות האלה בתיק שנתר בבנק. זה לכאורה, מעלה את הסיכון של תיק הבנק. אך זה רק לכאורה. ניתוחי הבנק מראים כי שיעור ה - LTV בתיק שנתר בבנק לאחר המכירה איננו משתנה באופן משמעותי, בין היתר, עקב המשך הביצועים של הבנק כחלק מפעילותו השוטפת ועל פי המדיניות, לאחר מכירת התיק. אם מוסיפים לעובדה זו גם מה שצינו קודם, לגבי הקשר (הלינארי) החלש בין שיעור ה - LTV לשיעורי הכשל והמחיקות, הרי שאיכות תיק המשכנתאות שנתר בידי הבנק לאחר המכירות איננה פחותה מזו הקיימת ללא מכירה. מהיבטי סיכון, גם אם הבנק ימכור אחוז גבוה יותר מהתיק שלו יחסית לאחוז המכירות הנוכחי, פרופיל סיכון התיק יותר ללא שינוי. עדות נוספת לכך ניתן למצוא בהיסטוריית המכירות של הבנק. למרות היקפי המכירות של הבנק בשנים האחרונות, לא חל שינוי בתופעה המתמשכת של שיעור המחיקות הנמוך מאוד בתיק שנתר בידי הבנק (וגם, בתיק שנמכר למוסדיים).

נסכם כי תיק המשכנתאות של הבנק הוא באיכות אשראי גבוהה לאורך זמן כולל במהלך אירועים שאינם בשגרה (מגיפת הקורונה, עליית הריבית והמלחמה). שיעור המחיקות אפסי, רמת הכשל נמוכה והתפלגות גורמי הסיכון בתיק הכולל ובתתי התיקים נשמרת בקפידה על פי מדיניות האשראי של הבנק, בכדי להבטיח פרופיל אשראי איכותי. איכות התיק איננה בהלימה להקצאת ההון הגבוהה הנהוגה בישראל וכרית ההפרשות הנשמרת בגין תיק המשכנתאות. רמת ההון וההפרשות של הבנק בגין התיק גבוהה משמעותית מרמת הסיכון שלו בפועל, לאורך זמן, וגם במצב קיצון. אלה, כפי שצינו לעיל, מלמדים כי תיק המשכנתאות המייצב את פרופיל סיכון האשראי של תיק הבנק טומן בחובו עודף הון משמעותי. עודף זה משליך גם לעתיד כיוון שהעלאת ההפרשות בשיטת ה - CECL, שיטה הלוקחת בחשבון את ההפרשות לאורך

משך חייה הממוצע של ההלוואה, "שומרת" הפרשות מפני פוטנציאל הפסדים עתידי, שניסיון הבנק עם תיק המשכנתאות, מלמד שלא בהכרח יתרחשו.

ההלוואות בתיק הצרכני של הבנק ניתנות סולו ללקוחות שמרביתם אינם ללקוחות הבנק – לקוחות אלה נמצאים באחוזי כשל גבוהים יותר יחסית למערכת. שיעורי הכשל הגבוהים מפצים על ידי מרווח גבוה יותר. ברבעון הנוכחי חלה עלייה בשיעור הכשלים והמחיקות בתיק. למרות עלייה זו, כפי שכתבנו לעיל, שיעור הכשלים והמחיקות בתיק הצרכני עדיין נמוך מזה שראינו בשלהי שנת 2023, אך גבוה יותר משני הרבעונים הראשונים של שנת 2024 בהם חל שיפור באיכות התיק. במהלך הרבעונים שקדמו למלחמה חלה עלייה בגודלן של ההלוואות בתיק הצרכני, וכן, חלה עלייה בתקופה לפירעון של ההלוואות כשחלק לא מבוטל מהן ניתן לתקופה ארוכה משבע שנים. לפירוט, ראו [פרק 3.1 בדוח הכספי ליום 31 בדצמבר, 2023 \(טבלאות 36-33\)](#). העלייה בשיעור הכשל נבעה בעיקר, מעליית הריבית במשק שהשפיעה על יכולת ההחזר של הלקוחות והביאה גם לעלייה במספר חדלי הפירעון. חלק לא מבוטל מהכשלים נובע מלקוחות וותיקים יותר של הבנק שחלקם הם יוצאי "מתווה הקורונה". הבנק הקשיח את מדיניות החיתום שלו, הקטין את הביצועים בתיק והוא נמצא במהלך נרחב להטמעת עדכונים ושיפורים למערך החיתום והגבייה שלו, נוקט פעולות לטיפול בפיגורים והוא ממשיך לנטר באופן שוטף את התפתחות הסיכון בתיק, גם לנוכח מתווה ההקפאות ודחיית ההלוואות. ברבעון הנוכחי, כפי שכבר ציינו, חלה עלייה מתונה בשיעור הכשל, תוצאה של יציאה של לקוחות שהיו בפיגור מהמתווה. הבנק ממשיך לנתח את השפעת המתווה על פרופיל הסיכון בתיק הצרכני. ניתוח הנתונים, נכון לחודש ספטמבר 2024, מלמד על חשיפה נמוכה של לקוחות הנמצאים עדיין בהקפאה. השפעתם על שיעור הכשל באשראי הצרכני, לו ייצאו מההקפאה בצורה לא תקינה (לכשל) היא נמוכה ולא תגרום לעלייה או ירידה משמעותית בשיעור המחיקות בצרכני. בנוסף לאשראי סולו הבנק רוכש תיקי אשראי מגובי רכב, מה שמקטין את שיעור הכשלים והמחיקות בסך התיק הצרכני. רכישה כזו מתבצעת לפי מדיניות הבנק.

פעילות ליווי הבניה של הבנק הינה ברמת סיכון נמוכה ביחס למערכת הבנקאית ובכלל לאור מספר מאפיינים מרכזיים: הבנק מלווה פרויקטים למגורים בלבד, תחום פעילות שמרני ויציב ביחס לסוגי הפעילות האחרים בענף הנדל"ן (כדוגמת: מימון קבלני ביצוע, מימון נכסים מניבים בתחום המשרדים והמגורים וכדומה), הבנק פועל במודל האופרטור (חלוקת סיכון עם חברות ביטוח), שיעור חבות האשראי למימון קרקעות ביחס לסך תיק ליווי הבניה של הבנק הינו נמוך ביחס למערכת הבנקאית, מרבית הלווים בענף הם לקוחות וותיקים והפרויקטים מדורגים בדירוג אשראי גבוה. אופי פעילות הבנק יחסית למערכת יכול להסביר את שיעור המחיקות הנמוך בתיק יחסית לדיווחי המערכת הבנקאית. מתחילת המלחמה, הקפיד הבנק לנטר את פרופיל הסיכון של הפעילות, ונמצא כי איכות האשראי של הלקוחות נשארה טובה.

אי הוודאות עקב מצב המלחמה מעלה את פוטנציאל הסיכון בפעילות הנדל"ן של הבנק ודורשת גם היא תשומת לב ומשנה זהירות. ביום 15 באוקטובר 2024 הוציא הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל מכתב למערכת בדבר ההתפתחויות בענף זה. בנק ישראל מציין כי לבד מסיכון האשראי המתגבר בענף, תוצאת סביבת הריבית הגבוהה והשפעת אי הוודאות בעת המלחמה על הענף, יש לתת את הדעת על גורמים נוספים, שגם ציינו לעיל – האטה פרופיל הסיכון של תיק הנדל"ן של הבנק, גידול בעלויות המימון עקב ההאטה בבנייה או במכירות, השפעת העלייה בעלויות הבנייה על רווחיות הפרויקטים, השפעת עלויות המימון על שווי הקרקעות, וכן, מכירת דירות באמצעות מבצעי עידוד של יזמים או סבסוד קבלנים, שנועדו להגדיל את הביקושים תוך דחייה משמעותית של התשלומים, עלייה בשיעור האשראי לנדל"ן מניב למשרדים ולמסחר בשיעור LTV גבוה ועוד. במכתבו ובשיחת המשך למכתב שקיים הפיקוח עם מנהלי הפעילות בבנקים דרש בנק ישראל מהבנקים בחינה מקיפה של השפעת התפתחויות אלה על פרופיל הסיכון של הבנק.

פעילות הבנק בתחום בינוי ונדל"ן מיועדת לליווי פרויקטי בניה למגורים בישראל ומעניקה מעטפת מימון מלאה ללקוח הכוללת בעיקר, מימון רכישת קרקעות והקמת פרויקטים למגורים, פרויקטים בתחום ההתחדשות העירונית, ההלוואות מזנין להשלמת חלק מההון העצמי לפרויקט וכן העמדת ערבויות לסוגיהן על פי צרכי העסקה. המימון להקמת פרויקטים למגורים, ניתן על פי רוב בשיטת הליווי בהתאם לצרכים הספציפיים של כל פרויקט ועל פי מאפייניו. בשיטת הליווי מופרד הפרויקט משאר פעילות הלקוח. לפרויקט נפתח חשבון ייעודי המשמש לצורכי הפרויקט בלבד ואילו מופקדים כספי התקבולים מרוכשי יחידות הדיור, ההון העצמי ואשראי הבנק. כספים אלו משמשים לביצוע הפרויקט ומשוחזרים לפי קצב התקדמות הבניה ע"פ דוחות מפקח מומחה. לבנק הסכמי שיתוף פעולה עם מספר חברות ביטוח למימון משותף של פרויקטים. במסגרת מימון פרויקט לבנייה מעמיד הבנק מסגרת אשראי כספי למימון הבניה, ערבויות ביצוע, ערבויות כספיות ובטוחות חוק מכר לרוכשים יחידות בפרויקט אשר מונפקות על ידי חברת הביטוח השותפה במימון הפרויקט. המקרקעין והתקבולים משועבדים לטובת הבנק. שיתוף הפעולה עם חברות הביטוח כאמור (להלן: "מודל האופרטור"), מייצר לבנק ניצול מיטבי של ההון והשאת הרווחיות, תוך פיזור סיכונים אשראי ועמידה במגבלות רגולטוריות נדרשות. שיתוף הפעולה עם חברות הביטוח, כולל מספר סוגי אשראי או בטוחות המועמדים על ידן: העמדת בטוחות על פי חוק המכר; העמדת בטוחות לבעלי קרקע בעסקת קומבינציה ופינוי בינוי; ומתן אשראי כספי על פי יחסי מימון המוגדרים מראש.

תיק הנדל"ן של הבנק מפוזר ולבנק אין תלות בלקוח בודד או בקבוצת לקוחות מצומצמת. יתרת האשראי של לקוחות הבנק אינה משיקה למגבלת לוואי בודד הרגולטורית. כאמור, פיזור התיק מתאפשר גם באמצעות שיתוף פעולה אסטרטגי של הבנק עם חברות ביטוח במתן אשראי כספי ובהנפקת פוליסות על פי חוק המכר (דירות) כאמור לעיל. הבנק מפעיל מנגנון לקביעת היקף ההון העצמי הנדרש בפרויקטים, הנגזר מקצב הביצוע והמכירות בפרויקט. המנגנון האמור מתמרץ הקדמת מכירות בפרויקטים ולפיכך, מפחית את רמת הסיכון בפרויקטים.

הבנק מממן את הפרויקטים החל משלב רכישת הקרקע, דרך שלבי הבנייה השונים. ככלל, האשראי למימון קרקעות ניתן עבור קרקעות הזמינות לבנייה עד 24 חודש מיום מימון הקרקע. נכון ליום 30 בספטמבר, 2024 האשראי שניתן לפרויקטים שנמצאים בשלב קרקע מהווה 23% במונחי חבות מתיק הנדל"ן של הבנק. האשראי שניתן לפרויקטים בבניה פעילה באזור מרכז הארץ מהווה 54% במונחי היקפי אשראי מתיק הנדל"ן של הבנק, 9% בירושלים רבתי ו-37% בשאר הארץ. בהיבט המכירות בפרויקטים המלווים, לאחר האטה במכירות שנצפתה במהלך השנתיים האחרונות בהשפעת עליית הריבית במשק, בשני הרבעונים האחרונים נצפתה עלייה בקצב המכירות. עם זאת, תשלומי המכירות משולמים בפריסה לא לינארית אשר מקטינה את התזרים הנכנס לפרויקט ולעיתים מצריכה הגדלת מסגרות האשראי לפרויקט. מנגד, יותר ויותר יזמים החלו במבצעי סבסוד הכוללים משכנתאות לרוכשים וקבלת תזרים משמעותי יותר לחשבון הפרויקט. בהיבט התקדמות הביצוע בפרויקטים המלווים, עם פרוץ המלחמה, נעצרה הבניה במרבית הפרויקטים למעט בפרויקטים שמועסקים בהם פועלים זרים. עם זאת, ניכר כי ככל שחלף הזמן, הקבלנים חידשו את הביצוע באתרים, באופן מלא או חלקי, וקצב הביצוע החל להשתפר מחודש לחודש. גם ברבעון הנוכחי ניכר המשך שיפור בקצב הביצוע.

מתוך סך הקרקעות הממומנות בבנק 14.7% מהן בשיעור מימון מעל 80% - עלייה אל מול הרבעונים הקודמים. כמו כן, כושר הספיגה בפרויקטים המלווים ללא שינוי מהותי ורובם ככולם כבושור ספיגה העולה על 30%. שיתוף הפעולה עם חברות הביטוח המממנות יחד עם הבנק את הפרויקטים המלווים (כולל באשראי הכספי), מביא לקיטון בסיכון זה. לבנק אין יתרות אשראי מהותיות באשראי מניב או אשראי למימון פעילותם של קבלני ביצוע.

לאור ההתפתחויות האמורות המפורטות במכתבו של בנק ישראל ומתארות לעיל, הבנק בחן וימשיך לבחון את ההשפעות של ההתפתחויות השונות על איכות וסיכון תיק האשראי. בוצעה בחינה מקיפה של השפעת ההתפתחויות על הסיכונים לחשיפות בענף הבינוי והנדל"ן ושל השפעתן על הבקורות והכללים במדיניות האשראי הקיימת. במסגרת בחינה זו בוצעו תרחישים שונים, כולל תרחיש קיצון, להערכת סיכון האשראי, הן בפרויקטים הנמצאים בליווי פעיל והן במימון קרקעות בתיק, הכוללים הנחה של עלייה בעלויות הביצוע והמימון לצד ירידה במחירי הדיר וביטרה לקבל מרוכשי דירות בפרויקטים. מתודולוגיית הניתוח כללה הגדרה של תרחישים לשינויים בצד המקורות והשימושים של כל פרויקט, במקביל לסביבת ריבית גבוהה והתארכות משך הבנייה עקב מחסור בכח אדם ועלייה במחירי תשומות הבנייה. מטעמי שמרנות ניתן לתרחיש הפסימי/קיצון (בו גורמי הסיכון הוזזו בשיעורים גבוהים) משקל יתר מתכונת חישוב ההפרשות בשיטת ה-CECL בה נוהג הבנק מתחילת המלחמה. נבדקו פרויקטים בשלב הקרקע, פרויקטים בשלב ליווי בנייה וכן, בוצעה בחינה של פרויקטים בהם ניתן אשראי מזני. בנוסף, בהתאם למכתב בנק ישראל נבדקו גם נאותות הערכת השמאים עמם הבנק עובד, נאותות דירוגי הסיכון וסיווגי החובות בענף והעקרונות למתן אשראי שנקבעו במדיניות הבנק. מניתוח התוצאות עולה כי רמת הסיכון היא נמוכה והנזק הפוטנציאלי בתרחישי הבנק נמוך מההפרשה כולל כרית ההפרשה שהוסיף הבנק בגין פעילות הנדל"ן מתחילת המלחמה ("כרית המלחמה"), כך שרמת ההפרשה הנוכחית של הבנק לתחום פעילות זה הולמת את תוצאות ניתוח הנתונים. לקראת אישור מדיניות האשראי לשנת 2025 בוחן הבנק מספר התאמות נדרשות כדי להבטיח כי רמת הסיכון הנמוכה בתיק ליווי הבנייה של הבנק תישאר כך, גם לאור אי הוודאות המתמשכת שנוצרה בתקופת המלחמה. הבנק ממשיך לנטר את הפעילות באופן שוטף.

תיקי האשראי מאותגרים באמצעות מבחני קיצון, ביניהם התרחיש האחד של בנק ישראל, על מנת להעריך מבעוד מועד השפעת שינויי המאקרו במשק על איכותם. העלייה בשיעור המחיקות בסוף שנת 2023 והפרשת "כרית המלחמה" הגדילה ברבעונים האחרונים את יחס הכיסוי של הפרשות התיק הצרכני בגין רמת הסיכון שלו והשפעת אי הוודאות על שיעור הכשלים הצפוי בעתיד. ברבעון הקודם חלה עלייה ביחס כיסוי ההפרשות של האשראי הצרכני עקב עדכון תנאי המאקרו בחישובים בהמשך לתחזית המאקרו המעודכנת של בנק ישראל, כשהעלייה בשיעור המחיקות קוזזה בחלקה בגין הירידה בחשיפת התיק, תוצאת ההקטנה היזומה של הביצועים ופרעונות שוטפים של התיק. יחס הכיסוי של האשראי הצרכני עלה מ-7.63% ברבעון השלישי של שנת 2023 ליחס של 9.12% ברבעון הנוכחי (זאת, למרות התמתנות שיעור המחיקות בתיק הצרכני בתקופה זו). גם במקרה של תיק האשראי הצרכני מהווה האבטלה גורם סיכון מרכזי המשפיע על איכות האשראי של הלווה. השפעת שינוי ברמת האבטלה על שיעור ההפרשות של הבנק גבוהה מזו של תיק ההלוואות לדיר. ראו טבלה 28 **בפרק 3 בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר, 2024**. זה נובע מהעובדה שהאשראי ניתן ללא בטחונות, כך ששיעור הגבייה נמוך משמעותית מזה של התיק לדיר. נדגיש כי התיק הצרכני של הבנק מהווה פחות מ-9% מתמחיל תיק האשראי, כשמלאי התיק הצרכני ממשיך לרדת עקב הקטנת הביצועים היזומה והפירעונות בתיק. לפיכך, השפעתו על איתנות סך תיק האשראי של הבנק היא נמוכה יחסית לשיעור המחיקות הגבוה. באופן דומה, השפעתו על פרופיל ההון של הבנק קיימת אך היא מתונה יחסית. תוצאות התרחיש האחד של בנק ישראל מחודש יולי 2024 מראים אכן כי למרות הנחות המאקרו הקיצוניות, בפרט, עבור האבטלה, והעלאה משמעותית בשיעור הכשלים בתיק הצרכני תהיה ירידה ביחס ההון רובד 1 של הבנק, אך הוא יישאר מעל יחס ההון הרגולטורי שנקבע לבנק. טבלה מספר 6 להלן מלמדת כי יחסית לסוף שנת 2023 חל שינוי קטן יחסית ביתרות חשיפות האשראי לא צוברים או בפיגור של 90 יום ובהפרשות להפסדי אשראי (שחלקה מיוחסת להוספת הפרשות בגין המלחמה). בהינתן היגדול ביתרות האשראי של הבנק, מדדי איכות התיק הנקובים בשיעור מתוך החשיפה, נשארו דומים וחלקם אף השתפרו. ראו בהמשך דוח זה בפרק גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי.

איכות האשראי של חשיכות אשראי (CR1)

טבלה מספר 6 – איכות האשראי של חשיכות אשראי (CR1)

ליום 30 בספטמבר 2024					
יתרות ברוטו*	הפרשות להפסדי		לא צוברים או בפיגור של 90 ימים או יותר		
	אשראי או ירידות ערך		אחרים		
	יתרות נטו (א-ב-1)				
חובות, למעט אגרות חוב	15,765.3	223.9	15,768.8	220.4	
אגרות חוב	1,125.9	-	1,125.9	-	
חשיפות חוץ מאזניות	2,380.3	3.1	2,383.4	-	
סך הכל	19,271.5	227.0	19,278.1	220.4	

ליום 30 בספטמבר 2023					
יתרות ברוטו*	הפרשות להפסדי		לא צוברים או בפיגור של 90 ימים או יותר		
	אשראי או ירידות ערך		אחרים		
	יתרות נטו (א-ב-1)				
חובות, למעט אגרות חוב	15,514.7	204.9	15,538.6	181.0	
אגרות חוב	1,820.5	-	1,820.5	-	
חשיפות חוץ מאזניות	2,199.9	1.8	2,201.7	-	
סך הכל	19,535.1	206.7	19,560.8	181.0	

ליום 31 בדצמבר 2023					
יתרות ברוטו*	הפרשות להפסדי		לא צוברים או בפיגור של 90 ימים או יותר		
	אשראי או ירידות ערך		אחרים		
	יתרות נטו (א-ב-1)				
חובות, למעט אגרות חוב	15,311.1	212.1	15,354.1	169.1	
אגרות חוב	1,010.2	-	1,010.2	-	
חשיפות חוץ מאזניות	2,027.4	2.9	2,030.3	-	
סך הכל	18,348.7	215.0	18,394.5	169.1	

* הסכום הינו הערך החשבונאי, ברוטו לפני הפרשה להפסדי אשראי, מקדמי המרה (CCF) ושיטות להפחתת סיכון אשראי (CRM).

גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי

הפרשות להפסדי אשראי צפויים (CECL)

החל מיום 1 בינואר 2022 מיישם הבנק את ההוראות החדשות בנושא הפרשות להפסדי אשראי תוך זקיפת ההשפעה המצטברת לעודפים במועד היישום לראשונה. המודל החשבונאי שיושם עד כה היה מבוסס על התהוות הפסד ראשוני בפועל. זה בוצע תוך הבאה בחשבון של הפסדים שהתהוו אך טרם נתגלו כבעייתיים במסגרת ההפרשה הקבוצתית. המודל החשבונאי החדש הוא צופה פני עתיד. בהתאם למודל החדש יש להכיר בהפסד הצפוי לאורך כל חיי ההלוואה כבר במועד מתן ההלוואה. משמע, יש לתת ביטוי להסתברות שהלוואה יגיע למצב של חוסר יכולת לפרוע את חובו לאורך כל משך החיים הממוצע של ההלוואה.

הכללים החדשים נועדו לשפר את איכות הדיווח על המצב הכספי של הבנק באמצעות הקדמת רישום ההפרשות להפסדי אשראי, באופן שמחזק את אנטי המחזוריות בהתנהגות ההפרשות להפסדי אשראי, תומך בתגובה מהירה יותר של הבנקים להידרדרות באיכות האשראי של לווים במקרה של אירוע שאינו בשגרה, ולחיצוק הקשר בין ניהול סיכונים אשראי לבין האופן שבו סיכונים אלה משתקפים בדוחות הכספיים. בשיטה החדשה, ההפרשות "תומכות" ביחס ההון של הבנק. ההפרשה המבוצעת כבר בעת החיתום מחליפה את ההפרשה (ואת השפעתה על הון הבנק) שהתבצעה בשיטה הישנה, רק במועד בו האשראי נכנס לכשל.

ההפרשה בשיטת ה- CECL רלוונטית מאוד בעידן הנוכחי לנוכח השינויים שחוויו בתנאי המאקרו בשנתיים האחרונות ואי הוודאות הנגזרת ממצב המלחמה שכן היא מספקת כלי נוסף בידי הבנק לניטור מהיר של פרופיל סיכון האשראי הנוכחי והעתידי שלו. הבנק בוחן הפרשה זו באופן סדיר, ומאתגר אותה לנוכח מצב ותחזיות המאקרו ואי הוודאות והשפעתם על שיעור הכשלים והמחיקות בתיקי האשראי. זאת, כדי להבטיח כי רמת ההפרשות שהבנק שומר מספקת גם בתנאי אי הוודאות אותם אנו חווים. על מנת להבטיח כי רמת ההפרשות של הבנק היא נאותה ושמרנית במצב המלחמה הנוכחי ובהתאם להנחיית בנק ישראל, הגדיל הבנק את ההפרשות בשיטת ה- CECL ברבעון השלישי והרביעי של שנת 2023, וזאת, באמצעות מתודולוגיה סדורה ומתוקפת. כרית המלחמה נקבעה בשני רבעונים אלו על סך של כ- 36 מיליון שקלים יחס הכיסוי (ההפרשות חלקי סך תיק האשראי) של הבנק עלה בכל אחד מענפי הפעילות וכמובן, בכלל התיק. לאחר שתי תוספות אלה, ערכו לסוף שנת 2023 עמד על 1.41%, וזאת, לעומת 1.20% טרם פרוץ המלחמה. עלייה משמעותית חלה ביחס הכיסוי של התיק הצרכני עקב ההרעה באיכותו והעלייה בשיעור המחיקות, כפי שציינו קודם. כתוצאה, יחס הכיסוי של הצרכני עלה בסוף שנת 2023 ל- 8.45% לעומת 6.08% בסוף שנת 2022. יחס הכיסוי בענף ההלוואות לדירור עלה אם כי בצורה מתונה יותר (0.59% לעומת 0.50%, בהתאמה) ובאופן דומה, עלה היחס גם בענף המסחרי (0.71% לעומת 0.66%, בהתאמה). העלייה בשני ענפים אלה נבע מתוספת כרית בגין המלחמה, שכן, שיעור המחיקות בענפים אלה נשאר אפסי בהלוואות לדירור ונמוך מאוד בענף המסחרי.

כתוצאה מהשיפור באיכות האשראי של הבנק ברבעון הראשון של השנה ירד יחס הכיסוי של הבנק במקצת, 1.37%. כרית המלחמה נותרה אף היא ללא שינוי. מתודולוגיית הבנק שנקבעה עם פרוץ המלחמה נותרה גם היא ללא שינוי. ברבעון השני של השנה עלה יחס הכיסוי ל- 1.42%. יחס הכיסוי באשראי לדירור דומה לזה של הרבעונים שחלפו מעת פרוץ המלחמה עם כרית מלחמה שנשארה ללא שינוי, 0.58%. יחס הכיסוי של הצרכני עלה ל- 9.03%, זאת, למרות הירידה בשיעור המחיקות ברבעון השני והיציבות באיכות התיק האשראי מתחילת השנה. העלייה נבעה מעדכון משוואות המאקרו המהוות חלק מהמתודולוגיה לחישוב ההפרשות (ראו להלן), עקב עדכון תחזית המאקרו של בנק ישראל. יחס הכיסוי במסחרי עלה עקב רכישת תיק אשראי מגובה רב שהגדיל את החשיפה בענף זה, וכן, כמו במקרה של הצרכני, עקב עדכון משוואות המאקרו שהגדילו את ההפרשה ואת יחס הכיסוי של פעילות ליווי הפרויקטים. יחס הכיסוי של פעילות זו עלה ברבעון השני ל- 0.75%. בסוף תהליך החישוב והאתגר, סך כרית המלחמה עלתה ברבעון השני לכ- 41.5 מיליון שקלים. בכל הענפים שיעור ההפרשה מכסה את המחיקות נטו ביחס העולה באופן משמעותי על משך החיים הצפוי של התיק המסחרי ושל ההלוואות לדירור. הוא גבוה במעט, ממשך החיים הצפוי של התיק הצרכני. ברבעון הנוכחי עלה יחס זה בצרכני עקב הירידה במחיקות והעלייה בהפרשות, תוצאת עדכון תנאי המאקרו. נכון לרבעון השני של השנה, תוצאת האתגר לימדה כי רמת ההפרשות של הבנק שמרנית והולמת את אי הוודאות ומגוון האפשרויות הקיים במצב המלחמה. רמת ההפרשות של מגזר ההלוואות לדירור אותגרה באמצעות מבחן קיצון המניח עלייה משמעותית בשיעורי הכשל וירידה בשיעור ממוצע של כ- 9% במחירי הדירור. תרחיש זה שימש כדי לקבוע את כרית ההפרשות הנוספת בגין מצב המלחמה. ברבעון הנוכחי, הרבעון השלישי של השנה, נשאר יחס הכיסוי בהלוואות לדירור דומה והוא עומד על 0.57%. הפער בין פרופיל הסיכון של הענף לערך ההפרשה כולל הכרית גדל, שכן רמת הכשל ירדה ואילו מחירי הדירור עולים מתחילת השנה, במגמה הפוכה להנחות התרחיש בו נקט הבנק. בענף המסחרי נשארה רמת המחיקות ברמה נמוכה יחסית, המכוסה על ידי כרית המלחמה. בנוסף, כפי שפירטנו לעיל, רמת ההפרשות כולל הכרית הולמים את רמת הסיכון של פעילות ליווי הפרויקטים הנכללים בענף המסחרי, בהתאם לניתוח שביצע הבנק בהמשך למכתב בנק ישראל. העלייה בסך החשיפה של הבנק, הביאו לעדכון יחס הכיסוי בענף ל- 0.82%. באשראי הצרכני, צמצום הביצועים והעלייה במחיקות קוזזו בחלקם על ידי התיק הנרכש (ששיעור המחיקות בו נמוך יותר מהאשראי ההומוגני) כך שיחס הכיסוי עלה קלות ל- 9.12%. ברבעון הנוכחי לא חלו שינויים ברכיבים השונים של שיטת ההפרשות, משך החיים הממוצע בענפים נשאר זהה והנחות המאקרו (שעודכנו, כפי שצינו לעיל, כבר ברבעון השני של השנה בהתאם לתחזית המאקרו המעודכנת של בנק ישראל מחודש יולי) גם הם ללא שינוי. כשמתכלים על יחס כיסוי ההפרשות של הבנק ברבעון הנוכחי של השנה, יחסית לערכו בסוף שנת 2023, רואים כי הוא השתנה קלות - 1.41% בסוף 2023 לעומת 1.44% ברבעון הנוכחי. ענף ההלוואות לדירור ללא שינוי מהותי (0.59% לעומת 0.57%, בהתאמה).

הבנק מפעיל את מודל ה- **CECL** על פי ההנחיות של בנק ישראל. השיטה החדשה מתבצעת בשלושה שלבים:

בשלב הראשון נבחנת, בדומה להוראה הקודמת, רמת ההפרשות ההיסטוריות באמצעות שיטה הנקבעת על ידי הבנק. הבנק משתמש במודל פנימי על פי החלטתו, כשהשימוש במודל צריך להיות מנומק, מתועד ונמצא תחת בקרה הדוקה. הבנק בחר בשיטה שמרנית לחישוב ההפרשות ההיסטוריות, שיטת ה- **REMAINING LIFE**. בשלב השני מותאמת ההפרשה ההיסטורית, כפי שחושבה בשלב הראשון, למצב בעת מועד ביצוע ההפרשה, שכן, יתכן כי במועד זה חל שינוי שאיננו מתבטא בהיסטוריה. ההתאמה מבוצעת על פי מקדמים איכותיים וכמותיים המעידים על שינויים או פוטנציאל לשינויים בתיק האשראי לפי גורמי סיכון שונים היכולים להשפיע על ההפרשות בעתיד, כמו שינוי במדיניות החיתום של הבנק, שינוי במגבלות תאבון הסיכון של הבנק, או שינוי במדדי/גורמי הסיכון של תיקי האשראי השונים. בשלב השלישי שכאמור לא נכלל בשיטת ההפרשות הישנה, מותאמת ההפרשה לעתיד באמצעות בחינת השפעת המאקרו על רמת ההפרשות הצפויה מהתיק לטווח קצר יחסית שכן קשה להניח שניתן להסתמך על תחזיות המאקרו לתקופה ארוכה. זה בוודאי נכון באי הוודאות הנוכחית, והפערים שיש בתחזית המאקרו האחרונות בין האנליסטים השונים ותחזית בנק ישראל ממחישים עובדה זו היטב. המעבר בין תחזית המאקרו להשפעתם על הפרשות הבנק מתבצעת על ידי משוואות מאקרו. שלושה תרחישים משמשים את הבנק בחישוב: בסיס, אופטימי ופסימי. תוצאת שלושת התרחישים הללו משוקללת לפי משקולות לכל תרחיש שנקבעו במצב שגרה על 60%, 20% ו- 20% בהתאמה. משקולות אלה מבטאות את מצב השגרה – תחזית המאקרו הן בדרך כלל יציבות יותר, ולפיכך, תרחיש הבסיס מקבל משקל יתר, אולם תיתכנה הפתעות לטוב (תרחיש אופטימי) או לרע (תרחיש פסימי) וזאת, בהסתברות נמוכה יותר יחסית לתרחיש הבסיס. לאחר מכן, רמת ההפרשה תעודכן לעתיד בהתחשב במח"מ (משך החיים הממוצע) הצפוי של התיק לאחר פירעונות מוקדמים. היות והמודל החדש כולל מרכיבים שונים הנתונים להחלטת הבנק והוא נסמך על מודלים שונים המשמשים לצורך חישוב ההפרשה, קבע הבנק כי החישובים יבוצעו תחת בקרה הדוקה כולל בקורות **SOX**, ותחת תהליך תיקוף סדיר של המודלים המשמשים את הבנק לצרכי חישוב ההפרשה. התהליך מתבצע פי מדיניות הבנק לתיקוף מודלים.

כפי שציינו לעיל, נכון לרבעון השלישי של שנת 2023, עקב פרוץ המלחמה ואי הוודאות שהיא יצרה המשליכה על המצב בעתיד (ומכאן, על ההפרשות הנדרשות בגינו), ובהמשך למכתב בנק ישראל המנחה את הבנקים להגדיל את ההפרשות עקב אי הוודאות, פעל הבנק באמצעות מתודולוגיה סדורה ליצירת "כרית מלחמה". המתודולוגיה ותוצאת החישוב בכל אחד מענפי הפעילות של הבנק, וכן, התוצאה הכוללת (תוצאת הכרית) אותגרה על ידי חטיבת הסיכונים בשיטות נוספות, כמו הפרשה צפויה, הערכות מומחה ושימוש במבחני קיצון. תוצאות מבחני קיצון שהתבססו על תזוזה קיצונית ביותר בגורמי הסיכון יחסית למצבם במועד החישוב, שימשו את הבנק כדי לבדוק שההפרשה בפועל קרובה אליהם בצורה סבירה, שמרנית ומספקת בהינתן אי הוודאות הקיימת.

השימוש בהערכות מומחה ובמבחני קיצון הייתה הכרחית במתודולוגיה שעודכנה עקב המלחמה. זה נובע מהעובדה שהנתונים ההיסטוריים הפכו להיות פחות רלוונטיים לאור אי הוודאות המתמשכת, ראו התייחסות בדוח זה להשפעת אי הוודאות על סיכון מודל. המתודולוגיה התבססה על שינוי הטיפול בתוספת המאקרו לחישוב ה- **CECL**. בשל אי הוודאות המעלה את הסיכוי לתנאי מאקרו קשים יותר, הגדלנו את המשקל שניתן לתרחיש הפסימי ל- 60% (במקום 20% שבשגרה), וזאת על חשבון תרחיש הבסיס והתרחיש האופטימי. כל אחד מתרחישים אלה קיבל משקל של 20%. בגין העובדה שאירוע המלחמה העלה את פוטנציאל השינוי בגורמי המאקרו בצורה משמעותית, הערכתנו היא שמשקל של 60% לתרחיש הפסימי מספקת. על מנת לאושש נקודה זו, וכן, כדי לאתגר את ההיבטים הסטטיסטיים בחישוב משוואת המאקרו אותגרה סבירות התוצאה הסופית. האתגר אכן מצא כי תוצאת שיטה זו נמוכה מההפרשה שנקבעה בשיטת ה- **REMAINING LIFE**. לפירוט נוסף על שיטות האתגר, ההפרשות בשיטת ה- **CECL** ו- "כרית המלחמה", ראו [דוח הסיכונים לציבור נדבך 3 ליום 31 בדצמבר, 2023](#), וכן, [פרק 3 בדוחות הכספיים ליום 30 ביוני, 2024](#).

טבלה מספר 7 להלן, מציגה את מצב ההטבות שהבנק העניק בתקופת המלחמה, נכון לסוף הרבעון השלישי של שנת 2024. הטבלה מלמדת כי היקף ההטבות שניתן הרבעון הוא נמוך יחסית, ועומד על 1 מיליון שקלים, מרביתן ניתנו לדירור. מתחילת שנת 2024 ועד לסוף הרבעון השלישי עומד סך ההטבות על 4 מיליון שקלים, קרוב לסכום שניתן ברבעון הרביעי של שנת 2023, עם פרוץ המלחמה. סך כל האשראי שעבר שינוי בתנאים ברבעון הנוכחי דומה לזה של 9 החודשים הראשונים של השנה, ומרביתו מיוחס להלוואות שניתנו לדירור. סכומי ההלוואות הללו נמוך באופן משמעותי מהסכום של שנת 2023 ברבעון הרביעי. מירב שינוי התנאים בוצע ללווים שלא היו בקשיים פיננסיים. סך ההטבות שלא נוצלו עומד על כ- 14.5 מיליון שקלים. יתרת האשראי שעברה שינוי בתנאים נמצאת בירידה יחסית לסוף הרבעון השני של שנת 2024 ובוודאי יחסית לסוף שנת 2023. ככלל, העובדה שמרבית ההטבות וכן שינוי בתנאי האשראי בוצע ללקוחות שאינם בקשיים פיננסיים, וכן, סך ההטבות עדיין נמוך מלמדים כי השפעת ההטבות וההקלות על פרופיל סיכון האשראי של הבנק הולכת ומצטמצמת.

טבלה מספר 7 - גילוי על הטבות לציבור בתקופת מלחמת "חרבות ברזל"

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30.09.24							
שנת 2023	תשעה חודשים שהסתיימו ביום 30.09.24						
דיוור	אנשים פרטיים - אחר	עסקים זעירים וקטנים	עסקים ביטניים	עסקים גדולים	סך הכל	סך הכל	סך הכל
א. הטבות שהבנק העניק בתקופה המלחמה ^(א)							
א'1. הטבות אשר נצלו במהלך תקופת הדיווח:							
0.4	0.2	-	-	-	0.6	2.6	2.5
הטבות באמצעות שינוי חובות							
-	-	-	-	-	-	-	-
הטבות באמצעות מתן הלוואות ללא ריבית או בריבית מופחתת							
-	-	-	-	-	-	-	-
הטבות באמצעות ויתור על עמלות							
0.4	-	-	-	-	0.4	1.4	0.8
הטבות אחרות (פרט אם מהותי)							
0.8	0.2	-	-	-	1.0	4.0	3.3
5.3	9.1	-	-	-	14.4	14.4	14.9
ב. מידע נוסף על פעילויות לטובת לווים בתקופה מלחמה							
שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30.09.24							
שנת 2023	תשעה חודשים שהסתיימו ביום 30.09.24						
ב'1. א. סך האשראי שעבר שינוי בתנאים, במהלך תקופת הדיווח: ^(א)							
22.8	0.9	-	-	-	23.7	37.5	11.0
שינוי בתנאים ללווים בקשיים פיננסיים (ראה ביאור 14 בדוח הכספי ליום 30 בספטמבר, 2024) ^{(3) (4)}							
316.4	4.2	48.9	-	-	369.5	361.7	1,515.3
שינוי בתנאים ללווים שלא היו בקשיים פיננסיים ⁽⁷⁾							
339.1	5.1	48.9	-	-	393.2	399.2	1,526.3
סך כל האשראי							
ליום 30.09.24							
ליום 31.12.23	ליום 30.06.24						
ב'1. ב. יתרת האשראי שעבר שינוי בתנאים, ליום הדיווח							
62.2	5.0	-	-	-	67.2	67.4	16.6
שינוי בתנאים ללווים בקשיים פיננסיים (ראה ביאור 14 בדוח הכספי ליום 30 בספטמבר, 2024) ^{(3) (4)}							
-	-	-	-	-	-	-	-
שינוי בתנאים ללווים שלא היו בקשיים פיננסיים: ⁽⁷⁾							
306.9	5.9	48.9	-	-	361.7	723.4	1,515.3
אשראי עם דחיית תשלומים ו/או הארכת תקופה, שבו תקופת הדחייה טרם הסתיימה ⁽⁴⁾							
15.7	1.7	1.2	-	-	18.6	34.3	45.2
סכום התשלומים שנדחו ⁽⁴⁾							
8	7	8	-	-	5	5	3
דחיית תשלומים ממוצעת בחודשים ⁽⁴⁾							
-	-	-	-	-	-	-	-
אשראי עם שינוי אחר בתנאים							
369.1	10.9	48.9	-	-	428.9	790.8	1,531.9
סך הכל							

ליום 31.12.23	ליום 30.06.24	ליום 30.09.24					
------------------	------------------	------------------	--	--	--	--	--

מידע נוסף על שינוי בתנאים ללווים שלא היו בקשיים

פיננסיים:

יתרת אשראי עם דחיית תשלומים ו/או הארכת תקופה, שבו תקופת הדחייה טרם הסתיימה	306.9	5.9	48.9	-	-	-	723.4	1,515.3
מזה: אשראי בעייתי ⁽⁸⁾	-	-	-	-	-	-	-	-
מזה: אשראי לא בעייתי, בפיגור של 30 ימים או יותר ⁽⁸⁾	-	-	-	-	-	-	-	-
יתרת אשראי בו דחיית התשלומים הסתיימה	1408.5	175.5	238.4	-	-	-	1446.4	-
מזה: חובות שכשלו לאחר שעברו שינוי בתנאים	68.2	31.8	5.5	-	-	-	83.9	-

ליום 31.12.23	ליום 30.06.24	ליום 30.09.24					
------------------	------------------	------------------	--	--	--	--	--

ב'2. יתרת הלוואות שניתנו ללא ריבית או בריבית מופחתת, ליום הדיווח

יתרת אשראי	-	-	-	-	-	-	-	-
שיעור ריבית ממוצע	-	-	-	-	-	-	-	-
שיעור ממוצע של ריבית הפריים בתקופה האמורה - %X ⁽⁵⁾	-	-	-	-	-	-	-	-

ב'3. הלוואות שניתנו במסגרת קרנות בערבות מדינה, ליום הדוח

יתרת אשראי	-	-	67.9	-	-	-	71.7	36.8
שיעור ריבית ממוצע	-	-	6.9	-	-	-	6.9	7.8
מזה:	-	-	32.7	-	-	-	34.4	18.1
יתרת אשראי שניתנה במימון בנק ישראל	-	-	6.1	-	-	-	6.1	6.3
שיעור ריבית ממוצע	-	-	6.1	-	-	-	6.1	6.3

ב'4. יתרת הלוואות שניתנו במימון בנק ישראל (לרבות באמצעות קרנות בערבות מדינה), ליום הדוח

יתרת אשראי	-	-	32.7	-	-	-	34.4	18.1
שיעור ריבית ממוצע	-	-	6.1	-	-	-	6.1	6.3
נ תשלום מיוחד למדינה לאור המלחמה	-	-	-	-	-	-	-	-

1. לצורך גילוי זה, אומדן ההטבה מוצג במלואו בתקופת הדיווח בה בוצע ההסכם עם הלקוח, ולא נפרס לאורך חיי ההסכם.
2. אשראי שעבר שינוי תנאים במהלך תקופת הדיווח כולל גם אשראי שבו ניתנה דחייה חוזרת בתשלומים במהלך תקופת הדיווח.
3. בשינויים בתנאי חוב שבוצעו עד ליום 31.12.2023 - אשראי שעבר ארגון מחדש של חוב בעייתי.
4. לרבות דחיית תשלומים ללא ריבית בתקופת הדחייה. במקרה שניתנה לחוב דחייה חוזרת בתשלומים, מוצג המשך הדחייה המצטבר. דחיית התשלומים אינה כוללת דחייה שבה נוצלה זכאות, לה הלווה זכאי לפי כל דין.
5. שיעור ממוצע של ריבית הפריים מתחילת המלחמה ועד למועד הדיווח.
6. לווים אשר עברו שינוי בתנאים ללווים בקשיים פיננסיים במסגרת מלחמת "חרבות ברזל" במהלך תקופת הדיווח כ-32.3 מיליון ש"ח.
7. אינו כולל שינוי בתנאים ללווים שלא היו בקשיים פיננסיים שלא במסגרת מלחמת "חרבות ברזל".
8. אינו כולל חובות בעייתיים וחובות לא בעייתיים, בפיגור של 30 ימים או יותר שלא במסגרת מלחמת "חרבות ברזל".
9. בפיגור של 30 ימים או יותר.

טבלה מספר 8 להלן מציגה את סיכון האשראי של הבנק לפי ענפי משק לסוף הרבעון השלישי של שנת 2024, בהשוואה לרבעון המקביל בשנת 2023 ולסוף שנת 2023. השוואה בין הרבעון הנוכחי לעומת סוף שנת 2023 מלמדת על עלייה קלה ביתרת ההפרשה להפסדי אשראי (עמודה ראשונה משמאל) המלווה בעלייה של סך חשיפת האשראי, וחלה ירידה משמעותית בסך כל המחיקות נטו של הבנק (עמודה שניה משמאל) ובהוצאות להפסדי אשראי (עמודה שלישית משמאל). הירידה נובעת בעיקר מהשיפור באיכות האשראי לאנשים פרטיים בכל אחד ממדדי איכות האשראי. מדדי ההלוואות לדיור ממשיכים להיות ברבעון הנוכחי נמוכים מאוד/אפסיים ומדדי התיק המסחרי, ההוצאות בגין הפסדי האשראי וכן המחיקות החשבונאיות נטו, יורדים גם הם וממשיכים להיות בערכים נמוכים. נסכם ונאמר כי טבלה מספר 8 ממחישה את המשך המגמה – שיפור ברוב מדדי איכות תיק האשראי של הבנק יחסית לתחילת השנה. אי הוודאות הנוכחית המתמשכת מחייבת המשך ניטור וביצוע הפעולות הנדרשות לשמור על המגמה שאנחנו רואים מתחילת שנת 2024.

יתרה ליום 30 בספטמבר 2024										
סיכון אשראי כולל ⁽²⁾ ⁽³⁾						חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾				
מזה:						מזה:				
סיכון						הפסדי אשראי ⁽³⁾				
מזה:						מזה:				
דירוג						מזה:				
ביצוע						מזה:				
אשראי ⁽⁴⁾						אשראי				
סך הכל						סך הכל				
מזה:						מזה:				
סיכון						סיכון				
מזה:						מזה:				
דירוג						דירוג				
ביצוע						ביצוע				
אשראי ⁽⁴⁾						אשראי				
סך הכל						סך הכל				

ציבור - מסחר

13.0	-	4.6	17.0	22.3	1,485.0	2,375.3	29.6	2,331.3	2,379.2	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁶⁾
1.2	-	0.2	-	-	1,361.2	1,398.3	-	1,398.3	1,398.3	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
18.3	5.9	7.8	2.3	9.3	559.9	761.7	9.3	791.8	801.1	שירותים פיננסיים
4.4	-	2.6	25.4	30.9	1,065.1	1,065.1	30.9	1,127.7	1,158.7	אחרים
36.9	5.9	15.2	44.7	62.5	4,471.2	5,600.4	69.8	5,649.1	5,737.3	סך הכל מסחרי⁽⁷⁾
55.3	0.5	(1.8)	153.9	153.9	9,762.1	10,939.6	153.9	10,626.7	10,939.6	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
134.8	44.4	49.4	3.1	28.0	1,479.2	1,555.9	28.3	1,456.2	1,555.9	אנשים פרטיים - אחר
227.0	50.8	62.8	201.7	244.4	15,712.5	18,095.9	252.0	17,731.9	18,232.8	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	-	276.7	276.7	-	1,145.4	1,145.4	בנקים בישראל וממשלת ישראל
227.0	50.8	62.8	201.7	244.4	15,989.2	18,372.6	252.0	18,877.3	19,378.2	סך הכל פעילות בישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	109.1	109.1	בנקים וממשלות בחו"ל
-	-	-	-	-	-	-	-	15.7	15.7	אחרים בחו"ל
227.0	50.8	62.8	201.7	244.4	15,989.2	18,372.6	252.0	19,002.1	19,503.0	סך הכל

(1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות מכשירים נגזרים. כולל: חובות (2) - 15,989.2 מיליוני ש"ח, אג"ח - 1,125.9 מיליוני ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 4.5 מיליוני ש"ח,

וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה - 2,383.4 מיליוני ש"ח.

(2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(3) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן) בסעיף התחייבויות אחרות.

(4) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(5) סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני לא צובר, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(6) כולל הלוואות לדיר אשר הועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה בסך של 85.4 מיליוני ש"ח ומסגרות שהועמדו לקבוצות אלו בסך של 71.9 מיליוני ש"ח.

(7) כולל הלוואות המגובות בתזרים הלוואות רכב ואשראי למטרה כללית בסך 224.5 מיליוני ש"ח בגינם בוצעה הפרשה קבוצתית בסך של 14.3 מיליוני ₪.

(8) החל מיום 1 בינואר 2022 מיישם הבנק את ההוראות החדשות בנושא הפרשות להפסדי אשראי תוך זקיפת ההשפעה המצטברת לעודפים במועד היישום לראשונה.

(9) לפרטים אודות השפעת מלחמת "חרבות ברזל" ראו פרק 3 - סקירת הסיכונים וטבלאות 22 ו-28 בדוח הכספי ליום 30 בספטמבר, 2024.

טבלה מספר 8 - סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך):

יתרה ליום 30 בספטמבר 2023										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נזרים) ⁽³⁾						סיכון אשראי כולל ⁽²⁾ ⁽⁴⁾				
הפסדי אשראי ⁽³⁾										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות בניה הפסדי אשראי	מזה: סיכון אשראי לא צובר ⁽⁵⁾	מזה: סיכון אשראי	מזה: חובות	סך הכל	מזה: סיכון אשראי	מזה: דירוג ביצוע	מזה: סיכון אשראי ⁽⁴⁾	סך הכל
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
7.2	(0.1)	6.0	7.6	7.6	1,289.5	1,982.2	12.0	1,942.5	1,986.5	בינוני ונדל"ן - בינוני ⁽⁶⁾
2.8	-	1.2	-	-	1,398.2	1,420.7	-	1,420.7	1,420.7	בינוני ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן ⁽⁷⁾
16.0	5.2	5.2	2.5	7.7	562.2	711.4	7.7	756.8	764.5	שירותים פיננסיים ⁽⁸⁾
1.5	-	0.6	9.6	12.9	501.8	501.8	12.9	577.6	590.5	אחרים ⁽⁸⁾
27.5	5.1	13.0	19.7	28.2	3,751.7	4,616.1	32.6	4,697.6	4,762.2	סך הכל מסחרי ⁽⁸⁾
54.7	0.6	6.3	139.5	139.5	10,041.5	11,291.1	139.5	10,989.2	11,291.1	אנשים פרטיים - הלוואות לדירור
124.5	48.1	78.9	1.8	30.7	1,632.8	1,720.5	30.8	1,582.5	1,720.5	אנשים פרטיים - אחר
206.7	53.8	98.2	161.0	198.4	15,426.0	17,627.7	202.9	17,269.3	17,773.8	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	-	293.7	293.7	-	1,877.2	1,877.2	בנקים בישראל וממשלת ישראל
206.7	53.8	98.2	161.0	198.4	15,719.7	17,921.4	202.9	19,146.5	19,651.0	סך הכל פעילות בישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	77.3	77.3	בנקים וממשלות בחו"ל
-	-	-	-	-	-	-	-	16.1	16.1	אחרים בחו"ל
206.7	53.8	98.2	161.0	198.4	15,719.7	17,921.4	202.9	19,239.9	19,744.4	סך הכל

(*) סווג מחדש.

⁽¹⁾ סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות מכשירים נגזרים. כולל: חובות (2) - 15,719.6 מיליוני ש"ח, אג"ח - 1,820.5 מיליוני ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 2.5 מיליוני ש"ח, וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה - 2,201.7 מיליוני ש"ח.

⁽²⁾ אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

⁽³⁾ כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).

⁽⁴⁾ סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

⁽⁵⁾ סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני לא צובר, נחות או בהשגחה מיוחדת.

⁽⁶⁾ כולל הלוואות לדירור אשר הועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה בסך של 86.2 מיליוני ש"ח ומסגרות שהועמדו לקבוצות אלו בסך של 67.3 מיליוני ש"ח.

⁽⁷⁾ כולל הלוואות המגובות בתדריס הלוואות רכב ואשראי למטרה כללית בסך 195.7 מיליוני ש"ח בגינם בוצעה הפרשה קבוצתית בסך של 12.9 מיליוני ש"ח.

⁽⁸⁾ החל מיום 1 בינואר 2022 מיישם הבנק את ההוראות החדשות בנושא הפרשות להפסדי אשראי תוך זקיקת ההשפעה המצטברת לעודפים במועד היישום לראשונה.

טבלה מספר 8 - סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך):

יתרה ליום 31 בדצמבר 2023										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נכרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽²⁾ ⁽⁴⁾					
הפסדי אשראי ⁽³⁾										
מזה:					מזה:					
סיכון					סיכון					
יתרת	הוצאות	בנין	אשראי	לא צובר	מזה:	אשראי	מזה: דירוג	ביצוע		
הפרשה	מחיקות	הפסדי	בעייתי ⁽⁵⁾	חובות	בעייתי ⁽⁵⁾	סך הכל	סך הכל	אשראי ⁽⁴⁾	סך הכל	
להפסדי	חשבונאיות	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
אשראי	נטו	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
ציבור – מסחרי *										
8.2	(0.1)	7.0	9.1	9.1	1,338.6	1,995.2	15.2	1,961.3	2,000.2	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁶⁾
1.4	-	(0.2)	-	-	1,451.4	1,472.3	-	1,472.3	1,472.3	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן ⁽⁷⁾
16.5	6.9	7.3	2.0	8.0	506.7	627.1	8.0	672.4	680.4	שירותים פיננסיים ⁽⁸⁾
1.5	-	0.7	9.8	12.7	615.4	615.4	12.7	691.1	703.8	אחרים ⁽⁹⁾
27.6	6.8	14.8	20.9	29.8	3,912.1	4,710.0	35.9	4,797.1	4,856.7	סך הכל מסחרי ⁽¹⁰⁾
129.8	0.7	9.3	132.8	132.8	9,834.1	10,985.2	132.8	10,693.6	10,985.2	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
129.8	73.1	109.2	1.3	23.0	1,536.1	1,617.4	23.2	1,484.3	1,617.4	אנשים פרטיים - אחר
215.0	80.6	133.3	155.0	185.6	15,282.3	17,312.6	191.9	16,975.0	17,459.3	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	-	240.9	240.9	-	1,016.0	1,016.0	בנקים בישראל וממשלת ישראל
215.0	80.6	133.3	155.0	185.6	15,523.2	17,553.5	191.9	17,991.0	18,475.3	סך הכל פעילות בישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	74.6	74.6	בנקים וממשלות בחו"ל
-	-	-	-	-	-	-	-	15.0	15.0	אחרים בחו"ל
215.0	80.6	133.3	155.0	185.6	15,523.2	17,553.5	191.9	18,080.6	18,564.9	סך הכל

* סווג מחדש.

- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות מכשירים נגזרים. כולל: חובות (2) – 15,523.2 מיליוני ש"ח, אג"ח – 1,010.1 מיליוני ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים – 1.3 מיליוני ש"ח, וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה – 2,030.3 מיליוני ש"ח.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (3) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
- (4) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (5) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני לא צובר, נחות או בהשגחה מיוחדת.
- (6) כולל הלוואות לדיר אשר הועמדו לקבוצות רכישה מסימות הנמצאות בהליכי בנייה בסך של 85.3 מיליוני ש"ח ומסגרות שהועמדו לקבוצות אלו בסך של 55.4 מיליוני ש"ח.
- (7) כולל הלוואות המגובות בתזרים הלוואות רכב ואשראי למטרה כללית בסך 176.7 מיליוני ש"ח בינם בוצעה הפרשה קבוצתית בסך של 13.9 מיליוני ש"ח.
- (8) החל מיום 1 בינואר 2022 מיישם הבנק את ההוראות החדשות בנושא הפרשות להפסדי אשראי תוך זקזקת ההשפעה המצטברת לעודפים במועד היישום לראשונה.
- (9) לפרטים אודות השפעת מלחמת "חברות ברזל" ראו פרק 3 – סקירת הסיכונים וטבלאות 22 ו-28 בדוח הכספי ליום 30 ביוני, 2024.

מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמוך מבניהם:

חשיפות עיקריות למדינות זרות (על בסיס מאוחד)

ליום 30 בספטמבר 2024															
חשיפה מאזנית ⁽²⁾										חשיפה חוץ מאזנית ⁽³⁾ ⁽⁴⁾				חשיפה מאזנית מעבר לגבול ⁽²⁾	
המדינה	חשיפה מאזנית מעבר לגבול			חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה			סך כל החשיפה המאזנית								
				זרה לתושבים מקומיים											
	לממשלות ⁽⁴⁾	לבנקים	לאחרים	חשיפה מאזנית לפני ניכוי בין	חשיפה מאזנית נטו	סיכון אשראי	חובות לא צוברים	סך חשיפה חוץ מאזנית	מדה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	לפירעון עד שנה	לפירעון מעל שנה				
				התחייבויות מקומיות	התחייבויות מקומיות	מאזני בעייתי									
				התחייבויות מקומיות	התחייבויות מקומיות	מאזני בעייתי									
במיליוני ₪															
ארצות הברית	78.2	49.9	99.6	-	-	-	227.7	-	-	186.1	41.6				
אחרות	-	27.5	49.3	-	-	-	76.8	-	-	50.2	26.6				
סך כל החשיפות למדינות זרות	78.2	77.4	148.9	-	-	-	304.5	-	-	236.3	68.2				
סך כל החשיפות למדינות LDC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				

הערות:

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים; חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה. חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

פירוט ההערות, ראו בטבלת ההשוואה לתקופה קודמת בעמוד הבא.

טבלה מספר 9 – פירוט חשיפות לפי אזורים גאוגרפיים (המשך):

חשיפות עיקריות למדינת זרות (על בסיס מאוחד)

[illegible]

הערות:

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים; חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

פירוט ההערות, ראו בטבלת ההשוואה לתקופה קודמת בעמוד הבא.

טבלה מספר 9 – פירוט חשיפות לפי אזורים גאוגרפיים (המשך):

חשיפות עיקריות למדינת זרות (על בסיס מאוחד)

ליום 31 בדצמבר 2023													
חשיפה חוץ מאזנית ⁽⁹⁾⁽²⁾						חשיפה מאזנית ⁽²⁾							
חשיפה מאזנית מעבר לגבול ⁽²⁾		חשיפה מאזנית של שלוחות על התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים				חשיפה מאזנית מעבר לגבול		חשיפה מאזנית מעבר לגבול			חשיפה מאזנית מעבר לגבול		המדינה
לפירעון מעל שנה	לפירעון עד שנה	מזה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	סך חשיפה חוץ מאזנית	חובות לא צבורים	סיכון אשראי מאזני בעייתי	חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים	למשילות ⁽⁴⁾		
במיליוני ₪													
49.0	191.5	-	-	-	-	240.5	-	-	-	132.4	33.5	74.6	ארצות הברית
39.0	18.9	-	-	-	-	57.9	-	-	-	48.6	9.3	-	אחרות
88.0	210.4	-	-	-	-	298.4	-	-	-	181.0	42.8	74.6	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סך כל החשיפות למדינות LDC

הערות:

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים; חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

- 1 על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, בטחונות נדילים וגנדי אשוראי
- 2 סיכון אשוראי מאזני וחוש מאזני מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשוראי, ולפני השפעת בטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.
- 3 סיכון אשוראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מבלות חבות של לווה.
- 4 ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.
- 5 לא קיים סיכון אשוראי מאזני או חוץ מאזני בעייתי וכן לא קיימים חובות לא צוברים בחשיפות למדינות זרות.

טבלה מספר 9 מראה כי חשיפת הבנק לאזורים גאוגרפיים היא מצומצמת יחסית, ובעיקר, נובעת מחשיפה לארצות הברית. ברבעון הנוכחי החשיפה לארצות הברית דומה לזו של סוף שנת 2023. השינויים בחשיפה נובעים ממעבר חשיפה לאחרים לחשיפה לבנקים. רמת הסיכון בחשיפות הבנק למדינות זרות גדלה במעט ברבעון הנוכחי אך היא עדיין ברמה נמוכה. החשיפה מנוהלת בתהליך סדור הקובע את מסגרות החשיפה. רמת החשיפה היא נמוכה על פי מדיניות הבנק, ומתבצע מעקב שוטף אחר הצדדים הנגדיים.

שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)

טבלה מספר 10 - נתונים על הפחתת סיכון אשראי (CR3)

טבלה מספר 10 מלמדת כי לא חל שינוי מהותי בהיקף הנכסים המובטחים של הבנק ברבעון הנוכחי יחסית לרבעון הקודם. חשיפתם של הנכסים המובטחים יחסית ליתרה המאזנית של הבנק נותרה נמוכה. עלייה חלה בנכסים המובטחים על ידי ביטחון בעיקר עקב פעילות הבנק בקרן בערבות מדינה.

ליום 30 בספטמבר 2024											
מובטחים								לא מובטחים			
מזה: על ידי נכרי אשראי						מזה: סכום מובטח	סך הכל: יתרה מאזנית	סך הכל: יתרה מאזנית			
מזה: סכום מובטח		יתרה מאזנית	מזה: סכום מובטח		יתרה מאזנית						
במיליוני ₪											
39.3		39.3	3.5		0.0	-	216.8	42.8	256.1	15,733.1	חובות, למעט אגרות חוב
-		-	-		-	-	-	-	-	1,125.9	אגרות חוב
39.3		39.3	3.5		0.0	-	216.8	42.8	256.1	16,859.0	סך הכל
-		-	-		-	-	-	-	-	220.4	מזה: לא צובר או בפיגור של 90 ימים או יותר

טבלה מספר 10 - נתונים על הפחתת סיכון אשראי (CR3) (המשך)

ליום 30 בספטמבר 2023								
מבטחים								לא מבטחים
מזה: על ידי נגרי אשראי		מזה: על ידי ערבויות פיננסיות		מזה: על ידי ביטחון		מזה: סכום מבטח	סך הכל: יתרה מאזנית	סך הכל: יתרה מאזנית
מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית	מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית	מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית			
במיליוני ₪								
41.5	41.5	4.0	0.0	-	111.8	45.5	153.3	15,566.3
-	-	-	-	-	-	-	-	חובות, למעט אגרות חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	1,820.5
-	-	-	-	-	-	-	-	אגרות חוב
41.5	41.5	4.0	0.0	-	111.8	45.5	153.3	17,386.8
-	-	-	-	-	-	-	-	סך הכל
-	-	-	-	-	-	-	-	מזה: לא צובר או בפיגור של 90 ימים או יותר
-	-	-	-	-	-	-	-	181.0
-	-	-	-	-	-	-	-	
ליום 31 בדצמבר 2023								
מבטחים								לא מבטחים
מזה: על ידי נגרי אשראי		מזה: על ידי ערבויות פיננסיות		מזה: על ידי ביטחון		מזה: סכום מבטח	סך הכל: יתרה מאזנית	סך הכל: יתרה מאזנית
מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית	מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית	מזה: סכום מבטח	יתרה מאזנית			
במיליוני ₪								
41.5	41.5	5.3	-	-	129.5	46.8	171.0	15,352.2
-	-	-	-	-	-	-	-	חובות, למעט אגרות חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	1,010.1
-	-	-	-	-	-	-	-	אגרות חוב
41.5	41.5	5.3	-	-	129.5	46.8	171.0	16,362.3
-	-	-	-	-	-	-	-	סך הכל
-	-	-	-	-	-	-	-	מזה: לא צובר או בפיגור של 90 ימים או יותר
-	-	-	-	-	-	-	-	169.1
-	-	-	-	-	-	-	-	

הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

טבלה מספר 11 – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (הגישה הסטנדרטית) (CR5)

טבלה מספר 11 מלמדת על ירידה קלה בסך כל חשיפת האשראי ברבעון הנכחי יחסית לרבעון הקודם. היא נובעת בעיקר מהירידה בחשיפה לריבוניות והבנקים המרכזים שלהם, שנמעת כולה קוזזה על ידי פעילות עסקית שוטפת של הבנק.

ליום 30 בספטמבר 2024												
משקל סיכון	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	250 %	אחר	סך כל סכום חשיפת האשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)
במיליוני ₪												
ריבוניות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	5,060.6	-	133.9	-	-	-	-	-	-	-	-	5,194.5
ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))	-	-	198.5	-	66.7	-	-	-	-	-	-	265.3
חברות ניירות ערך	-	-	-	-	27.1	-	-	-	-	-	-	27.1
תאגידים	-	-	22.7	-	57.3	-	-	3,259.5	51.8	-	-	3,391.4
חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	-	-	2,436.3	248.8	-	-	-	2,685.1
בביטחון נכס למגורים	-	-	-	-	-	-	388.5	-	-	-	-	388.5
בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	2,375.0	1,862.9	2,672.7	2,601.6	341.8	-	-	-	9,853.9
הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	-	78.4	121.6	-	-	200.0
נכסים אחרים*	354.3	-	3.9	-	-	-	-	517.7	-	-	-	875.9
*מזה : בגין מניות	-	-	-	-	-	-	-	84.5	-	-	-	84.5
סך הכל	5,414.9	-	359.1	2,375.0	2,014.1	2,672.7	5,426.3	4,446.2	173.5	-	-	22,881.6

טבלה מספר 11 - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקולות סיכון (CR5) (המשך)

ליום 30 בספטמבר 2023												
משקל סיכון	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	250%	אחר	סך כל טכום חשיפת האשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)
במיליוני ש"ח												
ריבוניות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	3,690.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,690.1
ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	39.3	-	-	-	-	-	-	-	-	39.1
בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))	-	-	296.3	-	0.5	-	-	-	-	-	-	296.9
חברות ניירות ערך	-	-	42.4	-	-	-	-	-	-	-	-	42.4
תאגידים	-	-	12.3	-	80.3	-	-	2,748.5	47.2	-	-	2,888.4
חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	-	-	2,735.2	22.2	-	-	-	2,757.4
הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	-	-	234.5	-	-	-	-	234.5
בביטחון נכס למגורים	-	-	-	-	1,997.0	2,559.2	2,819.8	116.7	-	-	-	10,176.7
בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	-	59.7	64.6	-	-	124.3
נכסים אחרים*	278.5	-	5.6	-	-	-	-	466.9	-	-	-	751.0
*מזה : בגין מניות	-	-	-	-	-	-	-	87.7	-	-	-	87.7
סך הכל	3,968.6	-	396.0	2,684.0	2,077.8	2,559.2	5,789.5	3,414.1	111.8	-	-	21,000.9

טבלה מספר 11 - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקולות סיכון (CR5) (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2023												
סך כל סכום חשיפת האשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)	משקל סיכון	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	250%	אחר
במיליוני ₪												
5,443.2	ריבונות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	5,443.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39.4	ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	39.4	-	-	-	-	-	-	-	-
232.5	בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))	-	-	231.0	-	1.5	-	-	-	-	-	-
43.3	חברות ניירות ערך	-	-	43.3	-	-	-	-	-	-	-	-
2,954.7	תאגידים	-	-	9.6	-	83.3	-	-	2,828.9	32.9	-	-
-	חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2,647.1	הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	-	-	2,449.8	197.3	-	-	-
292.3	בביטחון נכס למגורים	-	-	-	-	-	-	292.3	-	-	-	-
9,907.1	בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	2,487.0	1,852.2	2,557.8	2,662.4	347.8	-	-	-
135.8	הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	-	68.5	67.3	-	-
771.8	נכסים אחרים*	288.8	-	5.7	-	-	-	-	477.3	-	-	-
84.5	*מזה : בגין מניות	-	-	-	-	-	-	-	84.5	-	-	-
22,467.2	סך הכל	5,732.0	-	329.0	2,487.0	1,936.9	2,557.8	5,404.5	3,919.8	100.2	-	-

חלק 5 א - סיכון אשראי של צד נגדי

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

טבלה מספר 12 – ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

ליום 30 בספטמבר 2024					
RWA	EAD לאחר CRM	Alpha ששימש לצורך חישוב EAD		חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף
		רגולטורי	במיליוני ₪		
25.8	2.6	1.4	1.7	2.6	הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי צד נגדי – SA-CCR (עבור נגזרים)
-	-	-	-	-	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי לעסקאות מימון ניירות ערך (SFT)
25.8	2.6	1.4	1.7	2.6	סך הכל
ליום 30 בספטמבר 2023					
RWA	EAD לאחר CRM	Alpha ששימש לצורך חישוב EAD		חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף
		רגולטורי	במיליוני ₪		
2.8	5.0	1.4	2.7	5.0	הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי צד נגדי – SA-CCR (עבור נגזרים)
-	-	-	-	-	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי לעסקאות מימון ניירות ערך (SFT)
2.8	5.0	1.4	2.7	5.0	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2023					
RWA	EAD לאחר CRM	Alpha ששימש לצורך חישוב EAD		חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף
		רגולטורי	במיליוני ₪		
3.3	6.8	1.4	4.7	6.8	הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי צד נגדי – SA-CCR (עבור נגזרים)
-	-	-	-	-	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי לעסקאות מימון ניירות ערך (SFT)
3.3	6.8	1.4	4.7	6.8	סך הכל

פעילות הבנק מול צדדים נגדיים מעוגנת במסמך מדיניות ייעודי. רמת הסיכון של הבנק נמוכה מאוד בגין אופן פעילותו מול הצדדים הנגדיים, וכפי שעולה מהחשיפה והקצאת ההון הנמוכה המצוינות בטבלה מספר 12 ובטבלה מספר 13.

הגישה הסטנדרטית – חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי תיק פיקוחי ומשקלות סיכון (CCR3)

טבלה מספר 13 – חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי תיק פיקוחי ומשקלות סיכון (הגישה הסטנדרטית) (CCR3)

ליום 30 בספטמבר 2024									
משקל סיכון	0%	10%	20%	50%	75%	100%	150%	אחר	סך חשיפת אשראי
סוגי נכסים	במיליוני ₪								
ריבוניות	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ישויות סקטור ציבורי (PSES) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDBS))	-	-	2.6	-	-	-	-	-	2.6
חברות ניירות ערך	-	-	-	-	-	-	-	-	-
תאגידים	-	-	-	-	-	25.3	-	-	25.3
תיקים קמעונאים פיקוחיים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
נכסים אחרים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
סך הכל	-	-	2.6	-	-	25.3	-	-	27.9

ליום 30 בספטמבר 2023									
משקל סיכון	0%	10%	20%	50%	75%	100%	150%	אחר	סך חשיפת אשראי
סוגי נכסים	במיליוני ש"ח								
ריבוניות	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ישויות סקטור ציבורי (PSES) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDBS))	-	-	5.0	-	-	-	-	-	5.0
חברות ניירות ערך	-	-	-	-	-	-	-	-	-
תאגידים	-	-	-	-	-	1.8	-	-	1.8
תיקים קמעונאים פיקוחיים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
נכסים אחרים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
סך הכל	-	-	5.0	-	-	1.8	-	-	6.8

ליום 31 בדצמבר 2023									
משקל סיכון	0%	10%	20%	50%	75%	100%	150%	אחר	סך חשיפת אשראי
סוגי נכסים	במיליוני ש"ח								
ריבוניות	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ישויות סקטור ציבורי (PSES) שאינן ממשלה מרכזית	-	-	-	-	-	-	-	-	-
בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDBS))	-	-	6.8	-	-	-	-	-	6.8
חברות ניירות ערך	-	-	-	-	-	-	-	-	-
תאגידים	-	-	-	-	-	1.9	-	-	1.9
תיקים קמעונאים פיקוחיים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
נכסים אחרים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
סך הכל	-	-	6.8	-	-	1.9	-	-	8.7

הרכב הביטחון בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) (CCR5)

טבלה מספר 14 – הרכב הביטחון בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) (CCR5)

ליום 30 בספטמבר 2024							
ביטחון שמשמש בעסקאות למימון ניירות ערך (SFTs)			ביטחון שמשמש בעסקאות נכרים				
שווי הוגן של ביטחון שהופקד	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל		שווי הוגן של ביטחון שהופקד		שווי הוגן של ביטחון שהתקבל		
			לא מנותק	מנותק	לא מנותק	מנותק	
-	-	-	-	-	60.3	-	מזומן – מטבע מקומי
-	-	-	-	-	-	-	מזומן - מטבעות אחרים
-	-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני מקומי
-	-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני אחר
-	-	-	-	-	-	-	חוב של סוכנות ממשלתית
-	-	-	-	-	11.2	-	אגרות חוב קונצרניות
-	-	-	-	-	-	-	מניות
-	-	-	-	-	-	-	ביטחון אחר
-	-	-	-	-	71.5	-	סה"כ
ליום 30 בספטמבר 2023							
ביטחון שמשמש בעסקאות למימון ניירות ערך (SFTs)			ביטחון שמשמש בעסקאות נכרים				
שווי הוגן של ביטחון שהופקד	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל		שווי הוגן של ביטחון שהופקד		שווי הוגן של ביטחון שהתקבל		
			לא מנותק	מנותק	לא מנותק	מנותק	
-	-	-	-	-	62.5	-	מזומן – מטבע מקומי
-	-	-	-	-	-	-	מזומן - מטבעות אחרים
-	-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני מקומי
-	-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני אחר
-	-	-	-	-	-	-	חוב של סוכנות ממשלתית
-	-	-	-	-	-	-	אגרות חוב קונצרניות
-	-	-	-	-	8.9	-	מניות
-	-	-	-	-	-	-	ביטחון אחר
-	-	-	-	-	71.4	-	סה"כ

טבלה מספר 14 – הרכב הביטחון בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) (CCR5) (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2023						
ביטחון שמשמש בעסקאות למימון ניירות ערך (SFTs)			ביטחון שמשמש בעסקאות נגדים			
שווי הוגן של ביטחון שהופקד	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל	שווי הוגן של ביטחון שהופקד לא מנותק	שווי הוגן של ביטחון שהופקד מנותק	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל		
				לא מנותק	מנותק	
-	-	-	-	62.2	-	חזומן – מטבע מקומי
-	-	-	-	-	-	חזומן – מטבעות אחרים
-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני מקומי
-	-	-	-	-	-	חוב ריבוני אחר
-	-	-	-	-	-	חוב של סוכנות ממשלתית
-	-	-	-	-	-	אגרות חוב קונצרניות
-	-	-	-	11.7	-	מניות
-	-	-	-	-	-	ביטחון אחר
-	-	-	-	73.9	-	סה"כ

חלק 5 ב – הקצאת הון בגין התאמת שיערוך לסיכון אשראי (CVA)

לפי הוראה A208 תאגידים בנקאיים שאינם מגיעים לסף המהותיות שנקבע בסעיף 50.9(1) רשאים לבחור שלא לחשב את דרישת ההון בגין CVA באמצעות גישות SA-CVA או BA-CVA, ותחת זאת לבחור בטיפול חלופי:

(1) כל תאגיד בנקאי עם ערך רעיוני מצרפי של עסקאות נגזרים שאינם נסלקות באופן מרכזי נמוך או שווה ל-100 מיליארד אירו נחשב כנמצא מתחת לסף המהותיות.

(2) כל תאגיד בנקאי שאינו מגיע לסף המהותיות רשאי לקבוע את דרישת ההון בגין CVA בגובה השווה ל-100% מדרישת ההון של התאגיד הבנקאי בגין סיכון אשראי צג נגדי (CCR).

הבנק בחר באופציה 2. טבלאות מספר 15 ו-16 מציגות את תוצאות הבנק לפי אופציה 2. העלייה בתוצאות הבנק ברבעון הנוכחי, יחסית לרבעון הקודם, נובעת משינוי שיטת החישוב כאמור לעיל, ומעלייה מסוימת בחשיפה.

הגישה הסטנדרטית (SA-CVA) (CVA3)

טבלה מספר 15 – הגישה הסטנדרטית (SA-CVA) (CVA3)

מספר של צדדים נגדיים	SA-CVA	
	RWA	
-	-	סיכון שיעור ריבית
12	1.2	סיכון שער חליפין
-	-	סיכון מרווח אשראי ייחוס
13	24.6	סיכון מניות
-	-	סיכון סחורות (commodity risk)
-	-	סיכון מרווח אשראי של צד נגדי
25	25.8	סך הכל

דוחות תזרים נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין סיכונים חשיפות התאמת שיערוך לסיכון אשראי (CVA) לפי הגישה הסטנדרטית (SA-CVA)

טבלה מספר 16 – דוחות תזרים נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין סיכונים חשיפות התאמת שיערוך לסיכון אשראי (CVA) לפי הגישה הסטנדרטית (SA-CVA)

SA – CVA RWA	
15,451	סה"כ נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין התאמת שיערוך לסיכון אשראי (CVA) ברבעון הקודם
27,904	סה"כ נכסי סיכון משוקללים (RWA) בגין התאמת שיערוך לסיכון אשראי (CVA) בסוף תקופת הדיווח

סיכון השוק נובע מההסתברות ששינויים בלתי צפויים במחירי השוק – שיעורי ריבית, מדדי מחירים, שערי חליפין, מחירי מניות ועוד – יפגעו בהכנסות הבנק או בערך ההון שלו בשל פוזיציות מאזניות וחוסר מאזניות שמושפעות משינוי בשווי ההון של מכשירים פיננסיים עקב שינויים בתנאי השוק. התוצאות העסקיות, השווי ההון של הנכסים, התחייבויות, ההון העצמי ותזרימי המזומנים חשופים לסיכונים שוק שמקורם בתנודתיות בשיעורי הריבית, בשער החליפין, במדד המחירים, במחירי ניירות ערך בארץ ובחו"ל ובמדדים כלכליים נוספים.

סיכון השוק כולל מספר סוגי סיכונים ספציפיים המנוהלים בבנק על פי עקרונות דומים, על בסיס מסגרת עבודה, מדיניות ותאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון, כדלקמן:

- **סיכון ריבית** (ללא מרווח סיכון האשראי) – הסיכון הנשקף להוננו ולרווחיו של הבנק כתוצאה מתנודות שליליות בשיעורי הריבית המשפיעות על הפוזיציות הקיימות בתיק הבנק. כאשר שיעורי הריבית משתנים, משתנים עמם השווי הנוכחי והעיתוי של תזרימי המזומנים העתידיים. אלה, בתמורה, גורמים לשינוי בערכם הבסיסי של נכסי הבנק, התחייבויותיו ופריטים חוץ מאזניים, ולפיכך, הם משנים את ערכו הכלכלי של התאגיד. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים גם על הרווחים של הבנק, על ידי שינוי ההכנסות וההוצאות הרגישות לשיעור הריבית, דבר המשפיע על הכנסות הריבית נטו, Net Interest Income, NII.
- **סיכון שער חליפין** – החשיפה להפסד ברווחי הבנק כתוצאה משינויים בשערים של המטבעות השונים בהם הבנק פועל במסגרת עסקיו.
- **סיכון אינפלציה** – החשיפה להפסד כתוצאה משינויים לא צפויים בקצב האינפלציה, כלומר משינויים במדד המחירים לצרכן.
- **סיכונים בסיס אחרים** – חשיפה להפסד כתוצאה משינוי של מחירים של מניות, פרמטרים המשפיעים על שוויין של האופציות וכולי.

פעילותו הקמעונאית והעסקית של הבנק חושפת אותו לסיכונים אלה, ובעיקר, סיכון ריבית, שכן רמת החשיפה של הבנק לסיכון שער חליפין, כמו גם לסיכונים מניות ואופציות בתיק ההשקעות שלו מצומצמת, והגבלה בתאבון סיכון שמרני שנקבע על ידי הדירקטוריון. סיכון הריבית, כאמור לעיל, נובע מהשפעת תנודות של עקום הריבית כגון, תנודות לאורך העקום, ביניהן, תנודות מקבילות או תנודות בעוצמה שונה בטווחי זמן שונים לאורכו, וכן, תנודות של העקום שבהן קיימת אפשרות כי חלק מן העקום יעלה וחלקו האחר ירד. סיכון הריבית הוא סיכון השוק העיקרי של הבנק ומרביתו נובע מהנכסים וההתחייבויות של הבנק (התיק הבנקאי) ומתיק ההשקעות שלו, המורכב ברובו מאג"חים בדירוג אשראי גבוה, הנתונים לשינויים בעקומי הריבית הרלוונטיים להשקעה. סיכון הריבית של הבנק והסיכון הנובע מפעילותו בתיק ההשקעות ובתיק הבנקאי הגובלן על ידי דירקטוריון הבנק בתאבון סיכון נמוך יחסית שנקבע במונחי ברוטו כאחוזים מהון רובד 1. ניהול סיכון הריבית כרוך גם בניטור הפרעונות המוקדמים, בעיקר, בתיק המשכנתאות של הבנק, המהווה את החלק העיקרי בתמהיל תיק האשראי של הבנק. לשיעור הפרעונות המוקדמים יש השפעה על מבנה הנכסים וההתחייבויות של הבנק והוא מחייב ניטור והחלטות מושכלות בקשר עם השפעת הפרעונות על סיכון השוק והריבית.

עם פרוץ המלחמה החלה בשוק תנודתיות משמעותית במחירי הנכסים הפיננסיים. התנודתיות בשער השקל/דולר, במחירי אג"ח ממשלת ישראל, במחירי המניות ובמרווחים באג"ח קונצרניים גדלה באופן משמעותי. לתנודתיות בשער הדולר ובמחירי המניות השפעה נמוכה על פרופיל סיכון השוק של הבנק, כיוון שלפי המדיניות שקבע הדירקטוריון, חשיפת הבנק לשני גורמי סיכון אלה נמוכה. התנודתיות בתשואות האג"חים בארץ ובחו"ל השפיעה על תיק ההשקעות של הבנק, והביאה ברבעון הרביעי של שנת 2023 לירידה בקרן ההון של הבנק, אך עם זאת, רמת הסיכון של תיק זה היא נמוכה יחסית שכן מדיניות ההשקעות של הבנק היא להשקיע בעיקר באג"ח ממשלתיים. במהלך שנת 2024 עלתה תנודתיות השווי של קרן ההון, בעיקר, עקב הסלמה שחלה במצב הביטחוני. נכון לחודש ספטמבר 2024, לא חלו שינויים מהותיים בקרן ההון לזמן רבועון קודם. הבנק ממשיך לנטר את תיק ההשקעות שלו ונוקט פעולות לגדר את התנודתיות מתוך ההבנה כי לאור המצב הביטחוני, ייתכן שתנודתיות זו תימשך. לפירוט נוסף על פרופיל סיכון השוק מעת פרוץ המלחמה, ראו [דוח הסיכונים לציבור, נדבך 3, ליום 31 בדצמבר 2023 ולרבעונים הקודמים של שנת 2024](#).

שלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2024 התאפיינו בהמשך אי הוודאות שיצרה המלחמה והסלמה במצב הביטחוני עם התרחבות זירות המלחמה למערכה בין ישראל לאיראן, החיזבאללה ובנות בריתן אשר הגדילו את פוטנציאל הסיכון ואת מרחב התרחישים האפשריים כתוצאה מתנודות בגורמי הסיכון הרלוונטיים. סיכון השוק של הבנק הינו מתון יחסית לתנודתיות השווקים, כשמידת החשיפה של הבנק לשערי חליפין ומניות נמוכה יחסית. הבנק מנטר את הפעילות ואת מצב המאקרו בקפידה, ומקיים דיונים תכופים להערכות המצב וההשפעות הפוטנציאליות, ראו הפרקים הקודמים בדוח זה.

חברות דירוג האשראי, Moody's – I & S, הורידו את דירוג האשראי של מדינת ישראל פעמיים מאז פרוץ המלחמה. להורדות הדירוג הללו לא הייתה השפעה מהותית על סיכון השוק של הבנק. עם זאת, להסלמה הנוכחית במצב הביטחוני והאפשרות להמשך המשבר והתלקחות מלחמה, פוטנציאל להשפיע על גורמי סיכון הרלוונטיים לפרופיל הסיכון של הבנק, כמו גם המשך התנודתיות במחירי האג"חים והמשך ההרעה בפרופיל האשראי של המדינה בשווקים הבינלאומיים.

לאור המלחמה אי הוודאות בשיעור הפירעונות המוקדמים בתיק המשכנתאות גדלה ואנו חוזים תנודתיות בשיעור הפירעונות המוקדמים, יחסית לעבר. לאור תנודתיות זו, הבנק מנטר את הפעילות וההתפתחות בתיק המשכנתאות והתיק הצרכני באמצעות מגוון כלים, עוקב אחר מצב המאקרו בקפידה, ומקיים דיונים תכופים להערכות המצב וההשפעות הפוטנציאליות. הבנק פיתח מודל לחיזוי פרעונות מוקדמים במשכנתאות ובצרכני, הנתמך על ידי הערכות מומחה של הבנק לקביעת שיעור הפירעונות

וכן, מח"מ תיק האשראי, גם לצורך מודל ההפרשות בשיטת ה- CECIL. המודלים נכנסו ברבעון הנוכחי לתהליך תיקוף. לאור הקשת הנרחבת של התרחישים היכולים להתפתח עקב המלחמה, העלה הבנק ברבעון השלישי של שנת 2023 את דירוג סיכון השוק הכולל (כולל: סיכון ריבית, סיכון מחירי מניות ואג"חים, סיכון אינפלציה. סיכון מטבע חוץ נשאר ללא שינוי, על דירוג נמוך) מרמה של סיכון נמוך לרמה של סיכון נמוך – בינוני וזאת, כדי לשקף את העלייה ברמת הסיכון עקב אי הודאות שנוצרה מפרוץ המלחמה. לאור התמשכותה של אי הודאות ועל אף יציבות פרופיל סיכון השוק והריבית של הבנק ברבעון הרביעי של שנת 2023 ומתחילתה של שנת 2024 עד למועד פרסום דוח זה, החליט הבנק להשאיר את דירוג הסיכון בטבלת גורמי הסיכון ללא שינוי בהתאם לרמה שנקבעה ברבעון השלישי 2023, הרבעון הראשון לאחר פרוץ המלחמה.

הבנק מכמת את סיכויי השוק בשגרה (מצב שוק רגיל) על פי מתודולוגית הערך הנתון לסיכון – VAR האומדת את ההפסד המקסימלי הצפוי לבנק בשל התמשכות סיכויי השוק בתקופת זמן נתונה, ברמת בטחון סטטיסטית קבועה מראש ועל פי תנאי השוק שנצפו בעבר. החישוב בבנק מבוצע בשיטה ההיסטורית לתקופת החזקה של 10 ימים וברמת מובהקות של 99% – "חלונות זמן" שונים, בגין רגישות השיטה ההיסטורית למספר התצפיות המשמשות לחישוב. תוצאת ה- VAR נקבעת כערך הגבוה מבין החישובים השונים, קרי, תוצאות שהתקבלו בחלונות הזמן השונים. ערך ה- VAR עמד ביום 30 בספטמבר 2024 על 44.2 מ' ש"ח. ערך זה מרוחק במרחק סביר ממגבלת הדירקטוריון העומדת על פי הון הבנק לסוף הרבעון השלישי על 58.4 מ' ש"ח. המגבלה נקבעה במונחי הון רובד 1: 4% מהון רובד 1 של הבנק. לפרטים נוספים על ערך ה- VAR של הבנק, ראו [טבלה 40 בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2024](#).

למודל ה- VAR, כמו לכל מודל, יש מגבלות. בפרט, ערכו מתבסס על הקשרים בין גורמי הסיכון כפי שנחזו בהיסטוריה, קרי, הוא אינו מתאים לאמידת סיכון בו השווקים תנודתיים (כפי שחוויתנו למשל, בתקופת המלחמה) ובוודאי שהוא אינו מתאים למצבי קיצון. בשל מגבלות המודל, קבע דירקטוריון הבנק מגבלות למצב שוק רגיל גם במונחי תרחישים, המשלימים את אומדן ה- VAR (שכן, תרחישים אלה אינם מתחשבים בקשרים, הקורלציות בין גורמי הסיכון), והגביל את תאבון הסיכון למצב המבטא פגיעה נמוכה בהון רובד 1 של הבנק וביחס הון רובד 1, גם אם תרחישים אלה יתממשו בפועל. בנוסף, קבע הבנק בתהליך סדור תרחישים למצב שוק קיצון, על מנת להשלים את החישובים בשגרה, המתבצעים באמצעות VAR ותרחישים שאינם מייצגים מצב קיצון. מתחילת המלחמה, בשל אי הודאות בשווקים, וכפי שצינו בדוח זה בקשר עם סיכון מודל, הבנק מייחס חשיבות רבה לשימוש בתרחישי הקיצון בסיכונים המהותיים לפעילותו למול המגבלות שנקבעו בתאבון הסיכון. זה בוודאי נדרש בכל הקשור לערך ה- VAR שלא נועד לבטא את חשיפת הבנק לסיכון שוק במצב השוק הנוכחי.

במהלך הרבעון השלישי חלה עליה בחשיפת הריבית למול רבעון קודם שנבעה בעיקר כתוצאה מעלייה בחשיפת ריבית הצמודה למדד בתיק הבנקאי. יחד עם זאת בסוף הרבעון השלישי של שנת 2024, חשיפת השוק, ערך ה- VAR, חשיפת הריבית במונחי שווי הון ופוזיצית הבסיס המדדית מאוד דומות לחשיפות שהיו בסוף הרבעון השני של שנת 2024. פרופיל סיכון השוק והריבית של הבנק מרוחק במידה סבירה מתאבון הסיכון שנקבע במונחי הון רובד 1 של הבנק. לפרטים נוספים, ראו [פרק 3.2 בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2024](#).

מדיניות הבנק לניהול סיכויי שוק מאושרת מידי שנה על ידי הדירקטוריון. המדיניות מגדירה את תאבון הסיכון באמצעות מערכת מגבלות, קובעת את הגורמים והפורומים האחראים לפיקוח, ניהול ובקרת סיכון השוק והריבית (קווי ההגנה) ואת הדיווחים הנדרשים בעת התקרבות למגבלות הסיכון, ובעת חריגה מהן לו תתרחש. המודלים המשמשים את הבנק לניהול סיכון השוק והריבית נמצאים בתהליך תיקוף בהתאם למדיניות הבנק לתיקוף מודלים (סיכון מודל). כחלק מתיקוף המודלים מתבצעת בחינה בדיעבד לאיכות החיזוי של מודל ה- VAR (Back Test). בדיקה זו כוללת השוואה בין התוצאה המתקבלת על פי התחזית ששימשה את המודל, לבין התוצאה בפועל. קרי, מתבצעת השוואה בין הרווח וההפסד שהיה מתקבל בפועל לבין ההפסד החזוי ע"פ המודל. על פי שיטה זו, שנקבעה על ידי וועדת באזל, תוצאות הבחינה מסווגות לשלושה אזורים בהתאם לשיטת ה"רמזור": ירוק, צהוב ואדום, כשצבע המודל נקבע בהתאם למספר החריגות שנמצאו בבדיקה. נכון ל- 30 בספטמבר 2024, תוצאת הבדיקה בדיעבד למול נתוני ה- VAR ההיסטורית לתקופת החזקה של יום אחד העלתה שלוש חריגות. תוצאה זו מלמדת כי המודל נמצא ב"איזור הירוק". מספר החריגות היה נמוך מארבע. החריגה הראשונה הייתה ב- 8.10.23, יום לאחר פרוץ המלחמה, והשנייה והשלישית, גם הן בחודש אוקטובר, ב- 15.10.23 וב- 19.10.23. כאשר הסיבה העיקרית לחריגות שעלו הינה תנודתיות השווקים ובעיקר עלייה בתשואות השקלית הלא צמודה (בין 0.1% ל- 0.27%) והצמודה למדד (בין 0.13% ל- 0.2%) לתקופות בינוניות וארוכות אשר השפיעו על סיכון הריבית בתיק הבנקאי. שש חריגות נמצאו בחישוב לתקופת החזקה של 10 ימים, כולן, בחודש אוקטובר 2023. גם במקרה זה כל החריגות אירעו החל מה- 8.10.23. חלק מהחריגות נובעות משיטת החישוב של הבנק, המתבססת על טווחי (חלונות) זמן חופפים, כך שחריגה יומית אחת מקבלת מספר מופעים (ארבעה מופעים חופפים במקרה זה).

נכון לסוף הרבעון השלישי של שנת 2024, הקצאת ההון בגישה הסטנדרטית המוצגת בטבלה מספר 17 להלן, עלתה יחסית לרבעון קודם ולסוף שנת 2023, אך היא ממשיכה להיות נמוכה מאוד, כחות מ- 0.6% מסך נכסי הסיכון של הבנק. עובדה זו מבטא סיכון בסיס נמוך של הבנק וסיכון נמוך בתיק למסחר שלו (סיכון ריבית וסיכון מניות). נדגיש כי הקצאת ההון בשיטה הסטנדרטית איננה מכמתת את חשיפת הבנק המלאה לסיכון שוק, שכן, היא איננה מבטאת את חשיפת הריבית בתיק הבנקאי. הבנק מבצע הקצאת הון נוספת על פי הנחיות בנק ישראל במסגרת הנדבך השני של באזל 2 בגין סיכון הריבית שלו בתיק הבנקאי, כחלק מתכנון ההון בדוח ה- ICAAP. הבנק נערך זה מכבר, וזאת באמצעות הקמת פרויקט ייעודי, ליישום הוראה מספר 333 של בנק ישראל לניהול סיכון הריבית בתיק הבנקאי, שתחולתה ביולי 2025.

סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MRI)

טבלה מספר 17 - סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MRI)

ליום 30 בספטמבר 2023	ליום 30 בספטמבר 2024	ליום 31 בדצמבר 2023
סכומים * במיליוני ₪		
מוצרים ישירים (outright products)		
סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)	5.1	6.6
סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)	0.3	3.1
סיכון שער חליפין	0.9	1.1
סיכון סחורות	-	-
0.1	-	-
אופציות		
הגישה הפשוטה	-	-
גישת דלתא-פלוס	-	-
גישת התרחישים	-	-
איגוח		
-	-	-
סך הכל	6.3	10.7
1.2		

* סכומים במונחי הון.

סיכון הריבית

סיכון ריבית (ללא סיכון מרווח האשראי) הוא הסיכון הנשקף להוננו ולרווחיו של הבנק כתוצאה מתנועות שליליות בשיעורי הריבית המשפיעות על הפוזיציות הקיימות בתיק הבנק. כאשר שיעורי הריבית משתנים, משתנים עמם השווי הנוכחי והעיתי של תזרימי המזומנים העתידיים. אלה, גורמים לשינוי בערכם הבסיסי של נכסי הבנק, התחייבויותיו ופריטים חוץ מאזניים, ולפיכך, הם משנים את ערכו הכלכלי של התאגיד. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים גם על הרווחים של הבנק, על ידי שינוי ההכנסות וההוצאות הרגישות לריבית, דבר המשפיע על הכנסות הריבית נטו (NII - Net Interest Income). סיכון ריבית ברמה גבוהה יכול להוות איום משמעותי על בסיס ההון הנוכחי של תאגיד בנקאי או על רווחיו העתידיים ככל שלא ינוהל כהלכה, ובפרט, ככל שלא יוטלו תקורות חשיפה (מגבלות תאבון סיכון) על ערכי חשיפת הריבית במונחי שווי כלכלי או במונחי הכנסות.

על פי הגדרות באזל ובנק ישראל, צורותיו העיקריות של סיכון הריבית הינם:

א. **סיכון תמחור מחדש (Repricing risk):** סיכון הנובע מהבדלי עיתוי בתקופות לפירעון (בריבית קבועה) ובמועדי התמחור מחדש (בריבית משתנה) של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות של הבנק. אי התאמות במועדי התמחור מחדש עלולות לחשוף את הרווחים ואת השווי הכלכלי לתנודות בלתי צפויות עקב שינויים בשיעורי הריבית.

ב. **סיכון עקום התשואה (Yield curve risk):** סיכון הנובע מתזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה אשר משפיעות באופן שלילי על רווחי הבנק או על השווי הכלכלי. התזוזות בעקום התשואה נובעות משינויים בקשרים בין שיעורי ריבית לתקופות פירעון שונות של אותו מדד או שוק. השינויים בקשרים בין שיעורי הריבית יבואו לידי ביטוי בשינוי בשיפוע העקום (התללה או השטחה) או בצורתו (פיתול).

ג. **סיכון בסיס (Basis risk):** סיכון הנובע ממתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים הפיננסיים השונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש. הבדלים אלו יכולים לגרום לשינויים בלתי צפויים בתזרימי המזומנים ובמרווח ההכנסות בין נכסים, התחייבויות ומכשירים חוץ מאזניים בעלי תקופות לפירעון או תדירויות תמחור מחדש דומות.

ד. **סיכון אופציונליות (Optionality risk):** סיכון הנובע משינוי בעיתוי או בהיקף של תזרימי המזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק. (לדוגמה - הלוואות המקנות ללווים את הזכות לפרוע פירעון מוקדם, סוגים שונים של מכשירי הפקדה ללא מועד פירעון המקנים למפקידים את הזכות למשוך כספים בכל עת, לעיתים ללא קנסות, פקדונות ברירה ועוד). נעיר כי בחלק לא מבוטל מהמקרים הללו, האופציה נתונה בידי הלקוח ומכאן, לצרכיו ואופן התנהגותו הכלכלית, ולפיכך, היא איננה בהכרח מבטא שיקולים כלכליים בלבד.

המעקב אחר החשיפה לסיכון ריבית מבוצע ברמת התיק הבנקאי ותיק הנוסטרו וברמה של מגזרי פעילות הבנק, שקלי, צמוד מדד ומט"ח, והיא מהווה את המרכיב העיקרי בסיכון השוק של הבנק בגין פרופיל הפעילות של הבנק. החשיפה העיקרית של הבנק בסיכון הריבית היא במגזר הצמוד למדד אשר נובעת בעיקר מפעילות ההלוואות לדיר בתיק הבנקאי וכן, קיימת חשיפה נמוכה יותר במגזר הלא צמוד והמט"ח.

בחישוב חשיפת הבנק לשינויים בשערי הריבית הבנק משתמש במספר מודלים התנהגותיים:

א. מודל פירעונות מוקדמים במשכנתאות- בחינת שיעור הפירעון המוקדם בתיקי האשראי של הבנק וההשפעה על תזרימי הנכסים וההתחייבויות של הבנק (ועל ההפרשות בשיטת ה-CECL) ומכאן, על מח"מ התיק הבנקאי של הבנק. ההערכה של שיעור הפירעון המוקדם מתבססת על הערכות מומחה הנתמכות על מודלים שפותחו לצורך חיזוי הפירעון המוקדם באשראי לדיר ובאשראי הצרכני. הנחות הבנק לגבי שיעור הפירעון המוקדם מובאות לאישור וועדת נכסים והתחייבויות המתכנסת בראשות מנכ"ל הבנק.

ב. מודל פירעונות מוקדמים של פיקדונות- מודל המתבסס על סטטיסטיקה של מח"מ פיקדונות עם אופציונאליות (מתעצמים, יתרון למתמיד וזמינים). שיעור הפירעון מוקדם נגזר מהמח"מ הסטטיסטי בפועל עבור כל פיקדון אופציונלי בפני עצמו.

ג. מודל פריסת עו"ש - פריסת העו"ש בש"ח ובמט"ח מבוצעת ב- 3 שכבות: 1. שכבה שאינה תלויה בגובה הריבית - שכבה יציבה שתישאר בבנק ללא תלות בריבית השוק שנפרסת למח"מ 3.5 שנים. 2. שכבה שתלויה בגובה הריבית - שכבה המושפעת משינויי ריבית משמעותיים ובעלת קשר חלקי למחזור העסקי יוחס מח"מ של 1.5 שנים. 3. שכבת רעש - שאר יתרת העו"ש אשר אינו ניתן לניבוי כתוצאה משינויים מוניטריים אשר נפרסת למח"מ של חודש אחד.

גילוי כמותי בנוגע לתקופות תמחור מחדש לפיקדונות לפי דרישה:

התקופה הממוצעת לתמחור מחדש המוקצה לפיקדונות לפי דרישה, נכון ליום 30 לספטמבר, 2024:

בשקלים - 170 שנים (180 שנים ליום 31 בדצמבר, 2023).

בדולר - 259 שנים (246 שנים ליום 31 בדצמבר, 2023).

התקופה הארוכה ביותר לתמחור מחדש המוקצה לפיקדונות לפי דרישה, נכון ליום 30 בספטמבר, 2024 הינה 3.5 שנים (בדומה לתקופה של 3.5 שנים ליום 31 בדצמבר, 2023).

החשיפה לסיכון ריבית עשויה להשפיע על הרווחים, על השווי הכלכלי ועל ההון של הבנק. בהתאם לכך, נקבעו מגבלות בגישת השווי הכלכלי, שחיקת ההון, ובגישת הרווחים (רו"ה).

■ גישת השווי הכלכלי - ניתוח השפעתם האפשרית של שינויים לא צפויים בריבית על השווי הכלכלי הנוכחי של כל תזרימי המזומנים העתידיים. חישוב החשיפה הכלכלית מתבצע באמצעות תרחישים שנקבעו למצב שגרה ולמצב קיצון, כגון: שינוי של 1% בריבית בשגרה (על תיק הנוסטרו) ו- 2% בריבית בקיצון (בתיק הבנקאי, בתיק הנוסטרו ובתיק הנוסטרו למסחר, כ"א בנפרד) והן באמצעות VAR על כלל התיק, התיק הבנקאי (התיק המאזני) ותיק הנוסטרו. התרחישים כוללים תזוזה מקבילה של העקום, וכן, תזוזות שאינן מקבילות, בשיעורים שונים לאורך העקום ובחלקים שונים שלו, המבטאים את סיכון הבסיס של הריבית, בהתאם להגדרה לעיל.

■ גישת הרווחים (רו"ה לשנה) - מתבצעת בהתאם לנב"ת 333 - ניתוח השפעתם של שינויי ריבית על הרווח והפסד של הבנק בהתאם להוראות החשבונאיות לתקופה של 12 חודשים. כאמור לעיל, הבנק נערך ליישום הגרסה החדשה של נב"ת זה, שתחולתו יולי-2025.

כאמור, במהלך הרבעון חלה עליה בחשיפת הריבית הנמדדת באמצעות תרחישים של תזוזות מקבילות ושאין מקבילות בעקום הריבית שנבעה בעיקר כתוצאה מעלייה בחשיפת ריבית הצמודה למדד בתיק הבנקאי. יחד עם זאת, בסוף הרבעון הנוכחי חשיפת הריבית דומה מאוד לחשיפת הריבית בסוף הרבעון השני 2024. ראו פירוט בטבלה 20. ברבעון זה כמו במהלך כל שנת 2023, ובפרט, מעת פרוץ המלחמה, חשיפת הריבית בתיק הבנקאי ובתיק הכולל הינה מתחת למגבלות תיאבון הסיכון של הבנק. נכון לחודש ספטמבר 2024, החשיפה היא לעליית ריבית. כחלק מהמהלכים השוטפים הנהוגים בבנק כפי שעוגנו במסמכי המדיניות השונים, ובפרט, במדיניות הסיכונים הפיננסיים - שוק, ריבית, נזילות ונוסטרו, וכן, כחלק מההערכות ליישום הוראת בנק ישראל לניהול סיכון הריבית בתיק הבנקאי, נב"ת 333, נמצא הבנק בתהליך תיקוף ובחינת המערכות והמודלים המשמשים אותו לחישוב סיכון השוק והריבית.

טבלה מספר 18 - שווי הוגן מתואם של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו (במיליוני שקלים):

	יתרה ליום 30 בספטמבר 2024			יתרה ליום 30 בספטמבר 2023			יתרה ליום 31 בדצמבר 2023		
	שקל	מט"ח	סך הכול	שקל	מט"ח	סך הכול	שקל	מט"ח	סך הכול
יתרה מאזנית נטו ⁽¹⁾	1,111.3	(56.0)	1,055.3	1,072.3	(149.7)	922.6	1,084.4	(109.7)	974.7
שווי הוגן מתואם ⁽¹⁾	869.4	(3.9)	865.5	1,088.4	(33.8)	1,054.6	914.6	(45.9)	868.7
מזה: תיק בנקאי	647.5	(67.6)	579.9	1,078.9	(34.0)	1,044.9	903.5	(46.8)	856.7
מזה: השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות הציבור לפי דרישה	(40.0)	(15.5)	(55.5)	(36.1)	(12.4)	(48.5)	(36.1)	(12.5)	(48.6)
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור	(54.3)	(21.9)	(76.2)	(136.9)	(27.8)	(164.7)	20.1	(31.7)	(11.6)
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בפיקדונות הציבור	(141.7)	0.0	(141.7)	(97.9)	0.0	(97.9)	(95.8)	-	(95.8)

(1) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

לתיאור השיטה וההנחות העיקריות לצורך אומדן השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים, ראו **ביאור 32 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2023**.

בטבלה מספר 18 ניתן לראות כי היתרה המאזנית לא השתנתה מהותית לעומת היתרה ב- 31 לדצמבר 2023. סך השווי ההוגן המותאם נמוך מעט למול השווי ב- 31 לדצמבר 2023. השינוי נבע בעיקר מפעילות בתיק הבנקאי כתוצאה מעלייה בצבירת אשראי צמוד מדד (בעיקר, ביצוע משכנתאות צמודות) למול צבירת פקדונות במגזר הלא צמוד. כמו כן, טבע השינוי גם מעלייה בריביות ההיוון אשר השפיעו גם הן על השווי הוגן - ראו טבלה 22. בטבלה מספר 19 ניתן לראות את העליה בצד הנכסים במגזר הצמוד למדד למול העליה בצד ההתחייבויות במגזר הלא צמוד כך שבנטו השווי ההוגן לא השתנה משמעותית למול 31 בדצמבר 2023.

הטבלאות הבאות מציגות את רמת סיכון הריבית של הבנק תחת תרחישים שונים להתנהגות עקום הריבית, הכוללים שינויים מקבילים ושיאנים מקבילים לאורך העקום, שינויים בשיפוע העקום, כשרמת הסיכון נמדדת במונחי השפעת התרחישים על השווי ההוגן, ראו טבלה מספר 20, ועל הכנסות הריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית, ראו טבלה מספר 21. בטבלה מספר 20 נמדד סיכון הריבית באמצעות התוצאה המקסימלית מבין השפעת תוצאות התרחישים השונים על השווי ההוגן (הערך הכלכלי) של התיק הבנקאי. הטבלה מציגה רמה נמוכה של חשיפה במונחי הון רובד 1 (כ- 5% במונחי הון רובד 1) הנמצאת במרחק סביר ממגבלת הדירגטוריון. הטבלה מלמדת כי נכון לרבעון הנוכחי, תוצאת התרחיש הערך הכלכלי של הבנק המקסימלית מתקבלת בגין תרחיש של עלייה מקבילה בעקום הריבית. תוצאת תרחיש זה גבוהה במעט יחסית לתוצאת התרחיש של סוף השנה הקודמת, כתוצאה מפעילות הבנק שהביאה לעלייה בסיכון הריבית של הבנק הנמדדת במונחי תזוזה מקבילה של 2%, כפי שפרטנו לעיל. טבלה מספר 21 מציגה את השפעת תרחיש של עלייה וירידה מקבילה של 1% על הכנסות הבנק. הטבלה מלמדת על הכנסה הנמצאת בקשר חיובי עם מגמת עליית הריבית. אי הוודאות הנוכחית, תוצאת המלחמה, חלה בפרט, על גורמי המאקרו הרלוונטים לתמהיל הנכסים וההתחייבויות - שיעור הריבית הצפוי במשק ורמת האינפלציה, מבנה וצורת העקום, ואף, שינוי בטעמי הלקוחות. הבנק בוחן את סיכון הריבית שלו בצורה שוטפת על מנת לנטר התפתחותו והשפעתו על פרופיל הסיכונים של הבנק.

מידע כמותי על סיכון ריבית בתיק הבנקאי ובתיק למסחר

טבלה מספר 19 - שווי הוגן נטו מותאם¹ של המכשירים הפיננסיים על בסיס מאוחד

30 בספטמבר 2024				
שקל לא צמוד	שקל צמוד למדד	מטבע חוץ דולר	מטבע חוץ אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח				
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾	14,909.4	6,023.6	567.6	21,793.0
סכומים אחרים לקבל בגין מכשירים פיננסיים				
נגזרים, מורכבים וחופ מאזניים	179.3	-	47.6	251.4
התחייבויות פיננסיות ⁽²⁾	15,190.4	4,761.1	602.3	20,872.0
סכומים אחרים לשלם בגין מכשירים פיננסיים				
נגזרים, מורכבים וחופ מאזניים	-	251.4	-	251.4
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים	(101.7)	1,011.1	12.9	921.0
השפעת התחייבויות לזכויות עובדים	-	-	-	-
השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	(40.0)	-	(15.5)	(55.5)
שווי הוגן מותאם ⁽³⁾	(141.7)	1,011.1	(2.6)	865.5
מזה: תיק בנקאי	(351.5)	999.0	(66.3)	579.9
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיר	(91.7)	37.4	(14.0)	(76.2)
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות אחרות	(141.7)	-	-	(141.7)

31 בדצמבר 2023					סך הכל
שקל לא צמוד	שקל צמוד למדד	מטבע חוץ דולר	מטבע חוץ אחר		
במיליוני ש"ח					
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾	15,217.5	5,238.6	528.5	300.8	21,285.4
סכומים אחרים לקבל בגין מכשירים פיננסיים					
נגזרים, מורכבים וחופ מאזניים	191.6	-	74.6	42.4	308.6
התחייבויות פיננסיות ⁽²⁾	14,783.0	4,605.4	619.6	360.1	20,368.1
סכומים אחרים לשלם בגין מכשירים פיננסיים					
נגזרים, מורכבים וחופ מאזניים	-	308.6	-	-	308.6
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים	626.1	324.6	(16.5)	(16.9)	917.3
השפעת התחייבויות לזכויות עובדים	-	-	-	-	-
השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	(36.1)	-	(12.5)	-	(48.6)
שווי הוגן מותאם ⁽³⁾	590.0	324.6	(29.0)	(16.9)	868.7
מזה: תיק בנקאי	588.1	315.4	(29.9)	(16.9)	856.7
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיר	34.2	(14.1)	(20.2)	(11.5)	(11.6)
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות אחרות	(95.8)	-	-	-	(95.8)

(1) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים, ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראו **ביאור 32 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2024**.
* למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חופ מוזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.

טבלה מספר 20 - השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם¹ של הבנק:

30 בספטמבר 2024				
שקל לא צמוד	שקל צמוד למדד	מטבע חוץ דולר	מטבע חוץ אחר	סך הכל ²
במיליוני ש"ח				
שינויים מקבילים				
עלייה במקביל של 1%	(10.2)	(54.9)	(2.3)	(5.4)
מזה: תיק בנקאי	(5.6)	(54.1)	(1.6)	(5.4)
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות ⁽²⁾	36.9	121.4	1.9	0.1
מזה: השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	7.8	-	1.8	-
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור	30.6	121.4	0.1	0.1
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בפיקדונות הציבור	(1.6)	-	-	-
ירידה במקביל של 1%	13.1	62.5	2.5	5.9
מזה: תיק בנקאי	7.6	61.5	1.8	5.9
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות ⁽²⁾	(42.5)	(146.4)	(2.0)	(0.1)
מזה: השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	(8.2)	-	(1.9)	-
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור	(36.0)	(146.4)	(0.1)	(0.1)
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בפיקדונות הציבור	1.7	-	-	-
שינויים לא מקבילים				
התללה ⁽⁴⁾	(21.1)	(26.6)	(1.8)	(2.3)
מזה: תיק בנקאי	(18.6)	(26.6)	(1.4)	(2.3)
השטחה ⁽⁵⁾	18.8	15.4	1.3	1.1
מזה: תיק בנקאי	17.4	15.2	1.1	1.0
עליית ריבית בטווח הקצר	14.9	(6.8)	0.2	(1.1)
מזה: תיק בנקאי	14.5	(6.7)	0.2	(1.1)
ירידת ריבית בטווח הקצר	(12.4)	5.6	(0.1)	0.9
מזה: תיק בנקאי	(12.0)	5.5	(0.2)	0.9
מקסימום				
מזה: תיק בנקאי	(5.6)	(54.1)	(1.6)	(5.4)

(1) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים, ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות ללא מועד פירעון

(2) השפעת ייחוס לתקופות של פיקדונות ללא מועד פירעון, פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור והנחות התנהגותיות אחרות.

(3) החישוב אינו כולל את השפעת השינוי בשווי ההוגן של האופציות כתוצאה משינוי של הריבית לאור זאת שהיקף תיק האופציות הקיים הינו קטן ביותר והרו (RHO) (שינוי במחיר האופציה בשינוי של 1% בריבית) הינו זניח.

(4) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועליה בריבית בטווח הארוך

(5) השטחה - עליה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

טבלה מספר 20 - השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם¹ של הבנק (המשך):

31 בדצמבר 2023					
שקל לא צמוד	שקל צמוד למדד	מטבע חוץ דולר	מטבע חוץ אחר	סך הכל(*)	
במיליוני ש"ח					
שינויים מקבילים					
עלייה במקביל של 1%	(22.8)	(32.0)	1.1	(5.5)	(59.2)
מזה: תיק בנקאי	(22.8)	(31.4)	0.1	(5.5)	(59.7)
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות ⁽²⁾	31.1	89.4	2.5	0.2	123.2
מזה: השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	7.4	-	2.4	-	9.9
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור	24.8	89.4	0.1	0.2	114.5
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בפיקדונות הציבור	(11)	-	-	-	(11)
ירידה במקביל של 1%	26.0	38.5	(1.2)	6.0	69.4
מזה: תיק בנקאי	26.0	37.9	(0.1)	6.0	69.9
מזה: השפעת הנחות התנהגותיות ⁽²⁾	(36.1)	(108.9)	(2.7)	(0.2)	(147.8)
מזה: השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה	(7.7)	-	(2.6)	-	(10.3)
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור	(29.6)	(108.9)	(0.1)	(0.2)	(138.7)
מזה: השפעת פירעונות מוקדמים בפיקדונות הציבור	1.2	-	-	-	1.2
שינויים לא מקבילים					
התללה ⁽⁴⁾	(18.7)	(23.2)	(0.4)	(2.9)	(45.1)
מזה: תיק בנקאי	(18.7)	(23.0)	(0.4)	(2.8)	(44.9)
השטחה ⁽⁵⁾	13.6	17.5	0.7	1.6	33.4
מזה: תיק בנקאי	13.6	17.4	0.4	1.6	33.0
עליית ריבית בטווח הקצר	6.8	2.4	0.9	(0.8)	9.4
מזה: תיק בנקאי	6.8	2.5	0.4	(0.8)	8.9
ירידת ריבית בטווח הקצר	(5.6)	(2.0)	(0.7)	0.6	(7.8)
מזה: תיק בנקאי	(5.6)	(2.1)	(0.3)	0.6	(7.4)
מקסימום					
מזה: תיק בנקאי	(22.8)	(31.4)	0.1	(5.5)	(59.6)
(1) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא נכפיים, ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות ללא מועד פירעון (2) השפעת ייחוס לתקופות של פיקדונות ללא מועד פירעון, פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור והנחות התנהגותיות אחרות. (3) החישוב אינו כולל את השפעת השינוי בשווי ההוגן של האופציות כתוצאה משינוי של הריבית לאור זאת שהיקף תיק האופציות הקיים הינו קטן ביותר והרו (RHO) (שינוי במחיר האופציה בשינוי של 1% בריבית) הינו זניח. (4) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועליה בריבית בטווח הארוך (5) השטחה - עליה בריביות בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.					

הערה: בטבלה זו מוצג השווי ההוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

טבלה מספר 21 - השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית⁽¹⁾

ליום 30 בספטמבר 2024			ליום 30 בספטמבר 2023			ליום 31 בדצמבר 2023			
הכנסות ריבית,		הכנסות מימון	הכנסות ריבית,		הכנסות מימון	הכנסות ריבית,		הכנסות מימון	
נטו	שאינן מריבית	סך הכל ^(*)	נטו	שאינן מריבית	סך הכל ^(*)	נטו	שאינן מריבית	סך הכל ^(*)	
במיליוני ש"ח									
שינויים מקבילים									
עלייה במקביל של 1%	7.7	(4.3)	3.4	1.6	(1.9)	(0.3)	8.3	0.8	9.0
מזה: תיק בנקאי	7.7	(0.1)	7.6	1.6	(0.4)	1.2	8.3	(1.8)	6.5
ירידה במקביל של 1%	(12.7)	5.3	(7.3)	(8.2)	2.4	(5.9)	(8.4)	(0.7)	(9.2)
מזה: תיק בנקאי	(12.7)	0.1	(12.5)	(8.2)	0.4	(7.8)	(8.4)	(0.1)	(8.6)
מקסימום ^(**)									
	(12.7)	5.3	(7.3)	(8.2)	2.4	(5.9)	(8.4)	(0.7)	(9.2)
מזה: תיק בנקאי	(12.7)	0.1	(12.5)	(8.2)	0.4	(7.8)	(8.4)	(0.1)	(8.6)

⁽¹⁾ בנק המנתח את השפעת השינוי בשיעורי ריבית על הכנסות מימון שאינן מריבית בגין מכשירים נגזרים אחרים שאינם למסחר רשאי

* לאחר השפעות מקדחות.

** המקסימום וההרכב הפנימי של ההכנסות מופיעים בטבלה לעיל, בהתאם לתוצאת ההפסד המקסימלי מבין שני התרחישים (עלייה וירידה) שהתקבל בתרחיש **ירידת** ריבית.

טבלה מספר 22 – חשיפה כוללת של הבנק לשינויים בשיעורי הריבית

ליום 30 בספטמבר 2024

משך חיים	שיעור ממוצע	תשואה אפקטיבי	ללא תקופת פירעון	מעל 10				מעל שנה עד 3	מעל 3	מעל חודש ועד 3	עם דרישה עד חודש	
				מעל 20	ועד 20	מעל 5 ועד 10	מעל 3 ועד 5					
***	כנימי	סך הכל שווי הוגן	שנה	שנה	שנים	שנים	שנים	חודשים	חודשים			
במיליוני ש"ח												
בשנים	באחוזים											
1.3	4.87	21,837.9	54.2	32.8	376.9	1,220.8	1,359.1	3,430.8	3,260.7	753.7	11,348.9	נכסים פיננסיים ^(*)
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סכומים אחרים לקבל ^(**)
0.9	3.32	20,933.8	-	-	1.3	288.8	2,206.8	2,845.2	4,418.1	1,201.4	9,972.2	התחייבויות פיננסיות ^(*)
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סכומים אחרים לשלם ^(**)
החשיפה לשינויים בשיעורי ריבית												
פירוט נוסף של החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית												
א. לפי מהות הפעילות:												
-		828.3	49.4	32.7	375.4	908.0	(854.7)	561.2	(1,161.2)	(452.8)	1,370.3	החשיפה בתיק הבנקאי
		75.8	4.9	0.1	0.3	24.0	7.0	24.4	3.7	5.2	6.2	החשיפה בתיק למסחר
ב. לפי בסיסי הצמדה:												
-		(302.3)	31.3	12.6	104.8	451.3	(237.5)	(519.4)	(1,067.1)	(406.2)	1,327.9	מטבע ישראלי לא צמוד
-		1,260.6	-	20.2	269.2	376.0	(622.3)	985.5	184.6	71.3	(23.9)	מטבע ישראלי צמוד מדד
-		(54.2)	22.9	-	1.7	104.7	12.0	119.5	(274.8)	(112.8)	72.6	מטבע חוץ (לרבות צמוד מט"ח)
ג. השפעות על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית:												
השפעת התחייבויות לזכויות עובדים												
		(55.5)	-	-	-	33.0	38.0	322.4	134.0	30.3	(613.2)	השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה
-		(76.2)	-	(276.5)	(763.0)	(221.0)	(124.9)	302.9	623.5	242.0	140.8	השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיר
-		(141.7)	-	-	-	-	(7.4)	(205.4)	10.2	29.4	31.5	השפעות הנחות התנהגותיות אחרות

טבלה מספר 22 – חשיפה כוללת של הבנק לשינויים בשיעורי הריבית (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2023											
משך חיים ממוצע אפקטיבי**	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל 20 שנה	מעל 10 ועד 20 שנה	מעל 5 ועד 10 שנים	מעל 3 ועד 5 שנים	מעל שנה עד 3 שנים	מעל 3 חודשים	מעל חודש ועד 3 חודשים	עם דרישה עד חודש
במיליוני ש"ח											
בשנים	באחוזים										
1.2	5.3	21,374.0	5.7	32.6	400.5	1,102.9	1,395.5	2,950.5	2,425.2	1,004.1	12,057.0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.9	2.88	20,419.4	-	-	1.2	655.6	1,884.6	2,185.6	3,241.9	986.6	11,463.9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.3	-	954.6	5.7	32.6	399.3	447.3	(489.1)	764.9	(816.7)	17.5	593.1
החשיפה לשינויים בשיעורי ריבית											
פירוט נוסף של החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית											
א. לפי מהות הפעילות:											
		945.2	5.7	32.6	397.6	443.4	(490.5)	763.5	(817.3)	17.3	592.9
		9.4	-	-	1.7	3.8	1.4	1.5	0.6	0.2	0.2
ב. לפי בסיסי הצמדה:											
		470.6	5.7	3.8	88.5	340.8	23.7	(48.8)	(447.7)	91.5	413.1
		633.2	-	28.8	308.9	40.4	(551.2)	754.6	(34.2)	70.6	15.3
		(149.2)	-	-	1.9	66.1	38.4	59.1	(334.8)	(144.5)	164.6
ג. השפעות על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית:											
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		(48.6)	-	-	-	35.1	39.4	320.3	132.1	30.0	(605.5)
		(11.6)	-	(232.9)	(616.2)	(106.3)	(9.7)	334.7	392.7	140.3	85.8
		(95.8)	-	-	-	-	(1.9)	(145.6)	2.9	26.4	22.4

* למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. לאחר השפעת פריסה לתקופה של פיקדונות לפי דרישה.

** סכומים לקבל ולשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחופף מאזניים, לאחר השפעה של ההתחייבויות לזכויות עובדים. מכשירים פיננסיים מורכבים מיינו לתקופות לפי משך החיים הממוצע האפקטיבי של כל מכשיר, מאחר ולא ניתן לשקף את החשיפה לריבית שלהם באמצעות מיון לפי תקופות לפירעון תזרימי מזומנים או למועד חידוש הריבית הקרוב.

*** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

חלק 7 - סיכון נזילות

"נזילות" מוגדרת כיכולתו של התאגיד לממן גידול בנכסים ולעמוד בפירעון התחייבויותיו. סיכון נזילות הוא הסיכון הנובע מאי-ודאות לגבי משיכות בלתי צפויות של פיקדונות ומביקוש בלתי צפוי לאשראי שעל הבנק לספק באופן מיידי ושייגרמו לכך שהבנק לא יוכל לעמוד בהתחייבויותיו למפקידים. מקורו בסיכון לרווחי הבנק וליציבותו אשר נובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו. הסיכון נוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או לממש נכסים באופן בלתי צפוי ובפרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. סיכון הנזילות הוא אחד מהסיכונים המהותיים ביותר בפעילותו של כל תאגיד פיננסי. המשבר הפיננסי בשנת 2008, התיקון של וועדת באזל למסגרת הטיפול בסיכון הנזילות במסגרת באזל 3, ואירועי נזילות נוספים בשנים האחרונות ברמת בנקים ולעיתים, אף ברמת מדינות – המחישו זאת היטב. מהותיותו של סיכון הנזילות נובעת, בין היתר, מהעובדה כי הוא יכול להתממש במהירות, כתוצאה מהתממשות סיכון אחר בבנק, כדוגמת התקפת סייבר או אירוע בו התממש סיכון בקרה פנימית אחר, הפוגע במוניטין הבנק. היבט זה נכלל בתכנית החירום של הבנק לניהול אירוע נזילות והקשר בינו לבין סיכונים אחרים, מתורגל כחלק מתכנית התרגול של ההמשכיות העסקית של הבנק ותרגילי הנזילות בפרט.

הבנק מנהל את הנזילות בהתאם לנדרש בנוהל בנקאי תקין 342, 221 ו-222 וכללי באזל שאומצו על ידי בנק ישראל. כפי שנדרש בהוראות אלו ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם, הערכת הסיכון מתבססת על מודלים לאמידת סיכון הנזילות קצר הטווח וארוך הטווח, ניתוח פערי נזילות ובניית תוכנית גיוס מקורות בהתאם, תוך שהבנק מתחזק באופן שוטף את תכנית החירום שלו למקרה של אירוע נזילות מערכתי ו/או ספציפי לבנק.

יחס כיסוי נזילות – גילויים עיקריים (Liquidity)

החל מיום 1 באפריל 2015 מיישם הבנק את הוראת ניהול בנקאי תקין 221 בנושא "יחס כיסוי נזילות" (LCR) של בנק ישראל אשר מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס כיסוי הנזילות במערכת הבנקאית בישראל. הבנק מקפיד לשמור על רמת נזילות גבוהה לאורך זמן.

יחס כיסוי הנזילות בוחן אופק של 30 ימים בתרחיש קיצון ונועד להבטיח שלתאגיד בנקאי מלאי של נכסים נזילים באיכות גבוהה, HQLA, שנותן מענה לצורכי הנזילות של התאגיד באופק זמן זה בהתאם לתרחיש הגלום בהוראה. במסגרת ההוראה נקבע אופן החישוב של יחס כיסוי הנזילות, לרבות הגדרת המאפיינים ודרישות תפעוליות ל"מלאי נכסים נזילים באיכות גבוהה" (המונה) ומקדמי הביטחון בגינם, וכן הוגדר תזרים המזומנים היוצא נטו הצפוי בתרחיש הקיצון המוגדר בהוראה עבור 30 הימים הקלנדריים הבאים (המכונה).

תזרים זה כולל, בין היתר, משיכה מסוימת של פיקדונות מסוגים שונים בהתאם למקדמים בתרחיש, ניצול מסוים של מסגרות אשראי שהבנק העמיד ועוד, בניכוי פירעונות במהלך החודש של אשראי שהבנק העמיד במקדמים מסוימים וכו'. הסיווגים של אגרות-החוב, סוגי הפיקדונות, סוגי המסגרות וכו' ומקדמיהם נקבעו בהוראה. בהתאם, שינוי בהיקף הנכסים הנזילים או בהרכבם, שינוי בהיקף הפיקדונות בכל אחד מסוגי הפיקדונות המוגדרים בהוראה, שינויים בהיקף מסגרות האשראי והערבויות מולם מחייבים שמירת נזילות ויכולים להביא לשינוי היחס.

בנק ישראל קבע יחס מזערי של 100% ליחס כיסוי הנזילות. מגבלת הדירקטוריון בבנק נקבעה בהסתמך על היחס המזערי בתוספת שולי בטחון. ככלל, יחס כיסוי הנזילות על-פי הוראת ניהול בנקאי תקין 221 שונה מהמודלים הפנימיים הפועלים בבנק. שולי הביטחון של הדירקטוריון נקבעו על ערכים גבוהים יחסית וזאת, כדי להבטיח את איתנות הבנק במקרה של אירוע נזילות – הדירקטוריון קבע מגבלה ליחס כיסוי הנזילות (LCR) בגובה 140%. ערך זה מתבסס על היחס המזערי אשר נקבע ע"י בנק ישראל (100%) בתוספת שולי בטחון שנקבעו על 40%. מעל לשולי הביטחון של הדירקטוריון נוספו שולי ביטחון של ההנהלה, 10% נוספים.

בסוף הרבעון השלישי של 2024, יחס כיסוי הנזילות עמד על 227% והיחס הממוצע במהלך הרבעון הנכחי על 222%. לאורך זמן, מקפיד הבנק לשמור על יחס זה בגבולות הנעים סביב 200%. כך, בתקופה של הרבעון המקביל שהסתיימה ביום 30 בספטמבר, 2023 היחס הממוצע עמד על 225%, ראו בחלקה השני של טבלה מספר 23 להלן. עדות לאיכות פרופיל סיכון הנזילות ניתן למצוא בתרחיש קיצון שביצע הבנק ברבעון הרביעי של שנת 2023 ליחס כיסוי הנזילות, בהמשך לדרישת בנק ישראל מכל הבנקים כתוצאה מהמלחמה. במתווה תרחיש זה, גדלו שיעורי המשיכות מפיקדונות הבנק לשיעורים גבוהים מאוד יחסית להנחות המשמשות לחישוב ה- LCR בשגרה, בהתאם להוראה. נדגיש שגם בחישוב שבשגרה, מניח ה- LCR שיעורי משיכות בקיצון. שיעורים אלה הוגדלו על ידי הבנק בתרחיש המלחמה. גם בתרחיש זה, שמר הבנק על יחס ה- LCR הגבוה באופן משמעותי מהיחס הרגולטורי שנקבע.

הבנק הגדיל בשנה האחרונה את היקף הפיקדונות הקצרים ממוסדות כספיים (עד חודש). לו יתפתח משבר נזילות, פיקדונות אלה קצרים, וניתנים למשיכה בפרק זמן קצר מתחילת משבר, ביוזמת הבנק או המפקידים, קרי, ערך ה- LCR של הבנק יעלה בקיצון עוד יותר. הבנק שומר באופן שוטף על יחס גבוה יחסית למערכת, ונמצא במרחק משמעותי מעל המגבלות הפנימיות (תאבון הסיכון) שקבע הדירקטוריון, שנקבעו באופן שמרני עם שולי ביטחון גבוהים מעל הדרישות הרגולטוריות.

מדד נוסף למצב הנזילות בבנק הינו אופק השרידות אשר מודד את מספר הימים שבו הבנק מסוגל לעמוד בכל התחייבויות התשלום שלו הנובעות מפעילות עסקית מתמשכת בתרחיש קיצון חמור. מקדמי המשיכה נקבעים בהתאם לסוג המוצר וסגמנט הלקוח. נכון ליום 30 בספטמבר, 2024 אופק (ימי) השרידות עמד על 115 ימים,

גבוה ממגבלת הדירקטוריון העומדת על 50 ימים. בדומה לשאר מדדי הנזילות של הבנק, מדד אופק השרידות שומר על ערכים גבוהים לאורך זמן, יחסית למגבלת הדירקטוריון.

הבנק ממשיך באסטרטגיה שהחלה לפני מספר שנים, של התמקדות בגיוס מקורות ממשקי בית תוך חתירה להרחבת בסיס המפקידים בהתבסס על עיקרון לפיו הישענות רחבה על מפקידים קטנים (משקי בית) תורמת ליציבות מקורות המימון ובכך לחוסנו של הבנק ולשיפור פרופיל הנזילות שלו. הבנק הקצה משאבים לטובת גיוס ממשקי בית, ובפרט מבצעי שיווק. לפרטים נוספים, ראו [ביאור 8 בדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר, 2024](#). הבנק מגוון את סל המוצרים המוצע למשקי בית ופועל לשיפור מתמשך ביכולת הגיוס שלו מאפיק זה. בין היתר, פיתח פקדון דיגיטלי, ופועל לשיפור מתמשך ביכולת הגיוס שלו מאפיק זה. כמו כן, הגדיל הבנק את יכולת שימור הפקדונות שהגיע מועד פרעונם. העלייה בשיעור הריבית בשנתיים האחרונות הגדילה את סך הפיקדונות שגייס הבנק ממשקי הבית, הודות ליכולת הבנק להציע ריבית גבוהה יחסית לבנקים אחרים על הפיקדונות, ובכך לשפר גם את המוניטין שלו.

הבנק נכנס לאירוע המלחמה כאשר רמת הנזילות שלו גבוהה מאוד ועם עודפי נזילות גבוהים. עם פרוץ המלחמה החל הבנק בניטור מוגבר של אינדיקטורים מרכזיים בנזילות. במהלך הימים שחלפו מאז השבעה באוקטובר המשיך הבנק בצבירה חיובית של פיקדונות מהציבור, כאשר הוא מצליח לגייס פיקדונות חדשים. זאת עדות למוניטין ואמון הציבור בבנק לאור הצעות הערך שהציע ללקוחותיו עוד טרום המלחמה.

החל מיום 31 בדצמבר, 2021 נכנסה לתוקפה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 222 (יחס המימון היציב נטו). מטרת ההוראה היא לוודא כי במאזן קיימת יתרה מספקת של מקורות יציבים בכדי לממן את השימושים שיוותרו בתרחיש לחץ נזילותי למשך שנה שלמה ובכך גם למנוע הסתמכות יתרה על פיקדונות קצרים. בהתאם להוראה, חישוב יחס מימון יציב מוגדר כסכום המימון היציב הזמין חלקי סכום המימון היציב הנדרש, שיחושב על פני סך המטבעות ושלא יפחת מ 100%.

הדירקטוריון קבע מגבלה ליחס המימון היציב בגובה 115% שהינו היחס המזערי אשר נקבע ע"י בנק ישראל (100%) בתוספת שולי בטחון של הדירקטוריון בשיעור של 15%. מודל הבנק עבר תיקוף בהתאם למדיניות הבנק לתיקוף מודלים והשימוש בו אושר על ידי הנהלת הבנק, הוועדה לניהול סיכונים ודירקטוריון הבנק. יחס מימון יציב נטו בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 222 עמד נכון ליום 30 בספטמבר, 2024 על 141%, מעל ליעד שנקבע ליחס על ידי הדירקטוריון כולל שולי הביטחון. ראו טבלה מספר 24 להלן. פרופיל המימון היציב שמר על ערכים דומים, כמובן, מעל היעד שנקבע על ידי הדירקטוריון החל מפרוץ המלחמה ועד למועד פרסום דוח זה.

המודלים המשמשים את הבנק לניהול סיכון הנזילות הינם תחת תהליך תיקוף סדיר בהתאם למדיניות הבנק לתיקוף מודלים (סיכון מודל). כמו כן, הבנק ביצע אתגור לתוכנית החירום שלו בנזילות ומבצע תרגול של תוכנית החירום בתדירות שנתית לפחות.

למרות מצב הנזילות של הבנק, לאור אי הוודאות לגבי התנהגות גורמי המאקרו במהלך המלחמה ואחריה, מגוון תחזיות מומחים השונות זו מזו, ואף מתחזית בנק ישראל, ולאור הקשת הנרחבת של התרחישים היכולים להתפתח עקב המלחמה, העלה הבנק בדוחות הכספיים של הרבעון השלישי 2023 את דירוג סיכון הנזילות בטבלת גורמי הסיכון מרמה של סיכון נמוך לרמה של סיכון נמוך – בינוני. ברבעון הנכחי, לאור התמשכותה של אי הוודאות ועל אף רמת הנזילות הגבוהה ויציבות פרופיל סיכון הנזילות של הבנק, לא חל שינוי בדירוג הסיכון בטבלת גורמי הסיכון.

טבלה מספר 23 - מתכונת גילוי על יחס כיסוי הכילות (LQI)

מאוחד		
לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30.09.2024		
סך ערך לא משוקלל ^(א) (ממוצע)	סך ערך משוקלל ^(ב) (ממוצע)	
במיליוני ש"ח		
סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה		
5,480.9		סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים		
571.2	13,905.9	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
20.1	402.9	פיקדונות יציבים
198.8	1,761.2	פיקדונות פחות יציבים
352.3	11,741.7	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראה ניהול בנקאי תקין (221)
1,885.5	2,680.0	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
0.0	0.0	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
1,869.8	2,664.3	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
15.6	15.6	חובות לא מובטחים
0.0		מימון סיטונאי מובטח
449.7	2,713.8	דרישות נזילות נוספות, מזה:
86.1	86.1	תזרימי יוצאים בגין חשיפה לנזרים ודרישות ביטחון אחרות
0.0	0.0	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
139.2	2,168.4	קווי אשראי ונזילות
0.0	0.0	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
224.3	459.3	מחויבויות מימון מותנות אחרות
2,906.4		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים		
0.0	0.0	הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)
342.7	553.7	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
81.1	81.1	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
423.8	634.9	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם (3)		
5,480.9		סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה (HQLA)
2,482.6		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
222%		יחס כיסוי כילות ^(א) (%)
1. ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).		
2. ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס או יוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).		
3. ערכים מתאים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא (2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים סילים באיכות גבוהה ברמה 12 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).		
4. בנטרול פיקדונות עד חודש ממוסדות פיננסיים יחס ה - LCR הממוצע לרבעון הינו 305%.		

טבלה מספר 23 - מתכונת גילוי על יחס כיסוי הכילות (Liquidity) (המשך)

מאוחד		
לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31.12.2023		
סך ערך לא משוקלל ^(א) (ממוצע)	סך ערך משוקלל ^(ב) (ממוצע)	
במיליוני ₪		
סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה		
סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה (HQLA)		
תזרימי מזומנים יוצאים		
	10,054.3	465.7
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:		
פיקדונות יציבים	416.4	20.8
פיקדונות פחות יציבים	1,681.4	206.2
פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראה ניהול בנקאי תקין 221)	7,956.5	238.7
מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:	2,613.8	1,873.3
פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים	-	-
בנקאיים קואופרטיביים		
פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)	2,523.1	1,782.5
חובות לא מובטחים	90.7	90.7
מימון סיטונאי מובטח	-	-
דרישות נזילות נוספות, מזה:	2,352.3	395.4
תזרימי יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות	102.0	102.0
תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב	-	-
קווי אשראי ונזילות	1,854.0	115.4
מחויבויות מימון חוזיות אחרות	-	-
מחויבויות מימון מותנות אחרות	396.3	178.0
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים	2,734.3	
תזרימי מזומנים נכנסים		
הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)	-	-
תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן	562.1	385.8
תזרימי מזומנים נכנסים אחרים	97.0	97.0
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים	659.1	482.7
סך ערך מתואם ^(א)		
סך הכל נכסים סילים באיכות גבוהה (HQLA)		
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו		
יחס כיסוי כילות (%)		
4,450.6		
2,251.6		
199%		

1. ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).

2. ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס או יוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).

3. ערכים מתאים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא (2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים סילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

יחס מימון יציב נטו (LIQ2)

טבלה מספר 24 – מתכונת גילוי על יחס מימון יציב נטו (LIQ2)

ליום 30 בספטמבר 2024				
ערך משוקלל	ערך לא משוקלל לפי תקופות לפירעון			
	שנה או יותר	מ-6 חודשים עד שנה	עד 6 חודשים	ללא מועד פירעון ¹
פריטי מימון יציב זמין (AFS)				
הון:				
1,793.7	-	-	-	1,793.7
הון פיקוחי				
-	-	-	-	-
מכשירי הון אחרים				
-	-	-	-	-
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים:				
512.9	-	-	-	539.9
פיקדונות יציבים				
12,538.0	1,476.1	2,428.1	8,727.3	1,135.7
פיקדונות פחות יציבים				
-	-	-	-	-
מימון סיטונאי:				
-	-	-	-	-
פיקדונות לצרכים תפעוליים				
842.7	320.8	61.6	982.0	-
מימון סיטונאי אחר				
-	-	-	-	-
התחייבויות עם נכסים תואמים בעלי תלות הדדית				
-	-	-	-	-
התחייבויות אחרות:				
-	-	-	-	-
התחייבויות בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו				
2,845.6	2,586.4	518.4	1,423.1	-
כל יתר ההתחייבויות וההון שלא נכללו בקטגוריות לעיל				
18,532.9	-	-	-	-
סך מימון יציב זמין (AFS)				
פריטי מימון יציב נדרש (RSF)				
530.4	-	-	-	-
סך נכסים נזילים באיכות גבוהה לפי יחס מימון יציב נטו (HQLA)				
-	-	-	-	-
פיקדונות המוחזקים במוסדות פיננסיים אחרים למטרות תפעוליות				
-	-	-	-	-
הלוואות וניירות ערך הנפרעים כסדרם:				
-	-	-	-	-
הלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שמובטחות על ידי נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה				
-	-	-	-	-
הלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שמובטחות על ידי נכסים נזילים באיכות גבוהה שאינם ברמה 1 והלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שאינן מובטחות				
2,687.5	2,263.8	527.4	795.8	-
הלוואות ללקוחות סיטונאיים שאינם פיננסיים הנפרעות כסדרן, הלוואות ללקוחות קמעונאיים ולעסקים קטנים, והלוואות לריבניות, לבנקים מרכזיים ולישויות סקטור ציבורי, מזה:				
-	-	-	-	-
עם משקל סיכון של 35% או פחות על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203				
9,674.2	11,653.6	226.5	269.4	-
הלוואות לדיר המובטחות במשכנתא שנפרעות כסדרן, מזה:				
1,610.2	2,396.5	48.2	56.9	-
עם משקל סיכון של 35% או פחות על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203				
102.6	-	-	-	124.7
ניירות ערך שאינם בכשל ושאינם כשירים להיחשב נכסים נזילים באיכות גבוהה, לרבות מניות				
נסחרות בבורסה				
-	-	-	-	-
נכסים עם הקבלה להתחייבויות בעלות תלות הדדית				
-	-	-	-	-
נכסים אחרים:				
-	-	-	-	-
סחורות הנסחרות פיזית, לרבות זהב				

-	-	-	-	-	נכסים שהופקדו כביטחון ראשוני לחוזי נגזרים והעמדות לטובת קרן למימון כשל (default fund) של צדדים נגדיים מרכזיים (CCPs)
-	-	-	-	-	נכסים בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו
-	-	-	-	-	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו לפני ניכוי בטחונות משתנים שהופקדו
48.3	190.8	4.0	16.7	-	כל יתר הקטגוריות של הנכסים שלא נכללו בקטגוריות לעיל
77.4	-	-	1,566.4	-	פריטים חוץ מאזניים
13,120.4	-	-	-	-	סך מימון יציב נדרש (RSF)
141%					יחס מימון יציב נטו (NSFR) (%)

¹ פריטים שידווחו במסגרת הטור "ללא מועד פירעון" הינם פריטים ללא מועד פירעון מוגדר. זה כולל, אך לא מוגבל, לפריטים 1 כגון הון צמית, פיקדונות ללא מועד פירעון, פוזיציות בחסר, פוזיציות בעלות מועד פירעון פתוח, מניות שאינן כשירות להיחשב כנכסים נדילים באיכות גבוהה וסחורות הנסחרות פיזית.

טבלה מספר 24 – מתכונת גילוי על יחס מימון יציב נטו (LIQ2) (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2023				
ערך משוקלל	ערך לא משוקלל לפי תקופות לפירעון			
	שנה או יותר	מ-6 חודשים עד שנה	עד 6 חודשים	ללא מועד פירעון
פריטי מימון יציב זמין (AFS)				
הון:				
הון פיקוחי	1,694.5	-	-	1,694.5
מכשירי הון אחרים	-	-	-	-
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים:	-	-	-	-
פיקדונות יציבים	524.2	-	-	551.8
פיקדונות פחות יציבים	11,471.5	1,025.2	1,937.4	8,745.3
מימון סיטונאי:	-	-	-	-
פיקדונות לצרכים תפעוליים	-	-	-	-
מימון סיטונאי אחר	810.1	143.2	98.6	1,235.1
התחייבויות עם נכסים תואמים בעלי תלות הדדית	-	-	-	-
התחייבויות אחרות:	-	-	-	-
התחייבויות בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו	-	-	-	-
כל יתר ההתחייבויות וההון שלא נכללו בקטגוריות לעיל	2,442.7	2,441.3	2.7	2,455.7
סך מימון יציב זמין (AFS)	16,942.9	-	-	-
פריטי מימון יציב נדרש (RSF)				
סך נכסים נזילים באיכות גבוהה לפי יחס מימון יציב נטו (HQLA)	532.4	-	-	-
פיקדונות המוחזקים במוסדות פיננסיים אחרים למטרות תפעוליות	-	-	-	-
הלוואות וניירות ערך הנפרעים כסדרם:	-	-	-	-
הלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שמובטחות על ידי נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה	-	-	-	-
הלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שמובטחות על ידי נכסים נזילים באיכות גבוהה שאינם ברמה 1 והלוואות למוסדות פיננסיים הנפרעות כסדרן שאינן מובטחות	-	-	-	-
הלוואות ללקוחות סיטונאיים שאינם פיננסיים הנפרעות כסדרן, הלוואות ללקוחות קמעונאיים ולעסקים קטנים, והלוואות לריבנטיות, לבנקים מרכזיים ולישויות סקטור ציבורי, מזה:	2,605.7	2,270.0	598.0	558.6
עם משקל סיכון של 35% או פחות על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203	-	-	-	-
הלוואות לדיר המובטחות במשכנתא שנפרעות כסדרן, מזה:	9,490.0	11,462.7	237.5	246.3
עם משקל סיכון של 35% או פחות על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203	1,663.2	2,476.1	52.7	54.7
ניירות ערך שאינם בכשל ושאינם כשירים להיחשב נכסים נזילים באיכות גבוהה, לרבות מניות נסחרות בבורסה	76.7	-	-	90.3
נכסים עם הקבלה להתחייבויות בעלות תלות הדדית	-	-	-	-
נכסים אחרים:	-	-	-	-
סחורות הנסחרות פיזית, לרבות זהב	-	-	-	-
נכסים שהופקדו כביטחון ראשוני לחוזי נגזרים והעמדות לטובת קרן למימון כשל (default fund)	-	-	-	-
של צדדים נגדיים מרכזיים (CCPs)	-	-	-	-
נכסים בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו	-	-	-	-
התחייבויות בגין מכשירים נגזרים לצורך יחס מימון יציב נטו לפני ניכוי בטחונות משתנים שהופקדו	-	-	-	-

ליום 31 בדצמבר 2023				
ערך משוקלל	ערך לא משוקלל לפי תקופות לפירעון			
	שנה או יותר	מ-6 חודשים עד שנה	עד 6 חודשים	ללא מועד פירעון ¹
53.4	193.0	28.9	(31.8)	-
97.8	-	-	1,956.7	-
12,856.1	-	-	-	-
132%	יחס מימון יציב נטו (NSFR) (%)			

¹ פריטים שידווחו במסגרת הטור "ללא מועד פירעון" הינם פריטים ללא מועד פירעון מוגדר. זה כולל, אך לא מוגבל, לפריטים 1 כגון הון צמית, פיקדונות ללא מועד פירעון, פוזיציות בחסר, פוזיציות בעלות מועד פירעון

פתוח, מניות שאינן כשירות להיחשב כנכסים נדילים באיכות גבוהה וסחורות הנסחרות פיזית.

חלק 8 – סיכון סביבתי וסיכון אקלים

עקרונות הקיימות והאחריות התאגידית מהווים חלק בלתי נפרד מפעילותו העסקית של הבנק, מתוך הכרה שלא ניתן להפריד בין הצלחה עסקית לבין שיקולי חברה, סביבה וממשל תאגידי. תפיסה זו התחדדה בשנים האחרונות בישראל ובעולם ואף שולבה באסטרטגיה הכוללת של הבנק, אשר חרת על דגלו את ערכי השקיפות וההוגנות.

האסטרטגיה העסקית של הבנק עודכנה עבור השנים 2022-2026 ביום 15 ביולי, 2021, ומשלבת בתוכה היבטי ESG הכוללים התייחסות לגיוון תיק האשראי, מתן דגש על דיגיטציה וחדשנות, אבטחת מידע וסייבר ופיתוח ההון האנושי בבנק. הבנק נוקט אמצעים להטמעת ערכי הסביבה, חברה וממשל (ESG) וכחלק מאמצעים אלה, השיק הבנק פורום ייעודי לטיפול בנושא זה. כחלק מתכנית ההמשכיות העסקית של הבנק שהופעלה עם פרוץ המלחמה, פעל הבנק כדי לתמוך בעובדי הבנק, לחזק את החוסן שלהם, ובפרט, לפעול ככל הניתן, לרווחת העובדים המגויסים ובני משפחתם. הבנק הגדיל את התרומות שלו לגופים התומכים בתושבי הדרום, ועובדי הבנק התנדבו לעזרה לתושבים שנזקקו לכך. למידע נוסף, ראו חלק 9 לדוח זה, בפרק הדן בתכנית ההמשכיות העסקית של הבנק.

בגין אופי פעילות האשראי ומדיניות ההשקעות של הבנק, פוטנציאל לסיכון סביבתי קיים בעיקר בפעילות הנדל"ן, שכן הבנק איננו נוהג להשקיע באג"חים או ניירות ערך של חברות (שיש לוודא כי אופי פעילותם איננו פוגם בערכי ה- ESG). מדיניות הבנק לטיפול בסיכון סביבתי קובעת תנאים מתלים שונים לפתיחת ליווי פרויקטים. כל עוד לא הושלמו תנאים אלה, לא ניתנים שירותים בנקאיים בפרויקטים אלו לשלב הבניה. חטיבת הסיכונים אחראית לדיווח רבעוני במסגרת מסמך הסיכונים על סטאטוס הפרויקטים שאושרו במוסדות הבנק ושקיים בהם סוגיות בקשר עם הסיכון הסביבתי. ביום 12 ביוני, 2023 פורסמה הוראת ניהול בנקאית תקין מס' 345 בנושא "עקרונות לניהול אפקטיבי של סיכונים פיננסיים שקשורים לאקלים" אשר קובעת "עקרונות על" לניהול אפקטיבי של החשיפה לסיכונים פיננסיים שקשורים לאקלים ולסיכונים סביבתיים אחרים. עקרונות אלו מתייחסים לתחומי הממשל תאגידי, מסגרת הבקרה הפנימית, הלימות ההון והנזילות, תהליך ניהול הסיכונים, ניטור ודיווח, ניהול מקיף של סיכונים אשראי, שוק, נזילות, סיכון תפעולי ואחרים וכן דורשת ניתוח תרחישים אפשריים. תחילת ההוראה ביום 12 ביוני, 2026. הבנק לומד את ההוראה ונערך ליישומה. בין היתר, לומד הבנק את היבטי סיכון האקלים, בהתבסס על שורה של פרסומים של רגולטורים וגורמים נוספים בארץ ובחו"ל, כולל תוצאות מבחן הקיצון במתכונת סיכון האקלים שערך הבנק המרכזי האירופי למערכת הבנקאית.

לפרטים נוספים אודות סביבה, חברה וממשל תאגידי, ראו [דוח סביבה, חברה וממשל תאגידי של הבנק לשנת 2023](#) שפורסם באתר הבנק וכן [דוח השנתי לשנת 2023](#).

חלק 9 – סיכון תפעולי וסיכונים בקרה פנימית נוספים

ברבעון הנוכחי המשיך הבנק לפעול כהליך מתמשך במטרה להמשיך ולשדרג את הטיפול שלו בסיכון התפעולי וביסודי בקרה פנימית נוספים, ובהם: המשכיות עסקית, סיכון מודל, סיכון מוניטין, מניעת מעילות והונאות, סיכונים טכנולוגיים המידע, מיקור חוץ (סיכונים שרשרת אספקה), אבטחת מידע וסייבר, הגנת הפרטיות, ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור וסיכון מודל. הבנק פועל בהתאם להנחיות בנק ישראל ובפרט, מכתבי המפקח, על הבנקים, לטיפול בסיכונים אלה. העקרונות לטיפול מעוגנים במסמכי מדיניות ייעודיים הקובעים את האמצעים לזיהוי ומיפוי סיכונים אלה, את קווי ההגנה האחראים לניהול ובקרת הסיכון, תאבון ומגבלות הסיכון (תקרות החשיפה המותרות), המתודולוגיות להערכת הסיכון, מזעורו והדיווח בגינו. ראיית הבנק היא כי טיפול נאות בסיכונים אלה תוך יצירת תרבות בקרה מתאימה בכל יחידות הבנק תורם לאיתנות הבנק בשגרה ובמצבי קיצון, ותומך בהשגת יעדי העסקיים של הבנק. כחלק מזה, פועל הבנק להטמעת סיכונים הבקרה הפנימית בעת השקת או עדכון מוצר חדש (או פעילות חדשה), על מנת להבטיח שהפעלת מוצרים ופעילויות בעלי ערך עסקי בבנק מלווים בהערכה מלאה של סיכונים הבקרה הפנימית.

פרוץ המלחמה אתגר את כרופיל סיכונים הבקרה הפנימית באופן משמעותי. הבנק הפעיל את מערך הטיפול בסיכון תפעולי וסיכונים בקרה פנימית שלו במתכונת חירום וממועד פרוץ המלחמה ועד למועד אישור דוח זה, פועל מערך הבקרה הפנימית של הבנק כהלכה. בהמשך פרק זה נתאר את אופן הטיפול של הבנק בסיכונים אלה מעת פרוץ המלחמה. תיאור זה משולב במידע לגבי אופן הטיפול השוטף של הבנק בסיכונים הבקרה הפנימית, מפרוץ מלחמת "חרבות ברזל". למידע נוסף בדבר פעילות הבנק לטיפול בסיכון תפעולי וסיכונים הבקרה הפנימית בעת המלחמה, ראו **דוח הסיכונים לציבור, נדבך 3, ליום 31 בדצמבר 2023 וליום 31 במרץ 2024**, וכן, **הדוחות הכספיים של הבנק למועדים אלו**.

סיכון תפעולי

סיכון תפעולי הוא הסיכון להפסד או לפגיעה בהמשכיות העסקית של הבנק, הנובעת מאי-נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, משאבי אנוש ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

הסיכונים התפעוליים שונים מהסיכונים הבנקאיים האחרים בהיותם סיכונים פסיביים, שאינם מקושרים ישירות לפעילות המניבה תגמול צפוי, אלא קיימים כחלק טבעי בפעילות הבנק. לאירוע של סיכון תפעולי או סיכון בקרה פנימית אחר יכול להיות השפעה גם על מוניטין הבנק. מוניטין הבנק הוא נכס אסטרטגי ועסקי של הבנק התומך בהשגת יעדי העסקיים.

ראיית הבנק בנוגע לסיכון התפעולי היא רחבה והמסגרת שנקבעה לטיפול בו כוללת גם את סיכונים הבקרה הפנימית. בהתאם לראיה זו, הבנק קבע מסגרת מקיפה של תהליכים ושיטות על מנת לנהל ולמזער את החשיפה להפסדים הנובעים מסיכונים תפעוליים. הבנק פועל כדי שמסגרת זו תהיה אינטגרטיבית ככל שניתן, על מנת לטפל בשיטות, תהליכים ומערכות דומות בכל משפחת סיכונים הבקרה הפנימית, כפי שפורטו לעיל. עם זאת, כל אחד ממשפחת סיכונים הבקרה הפנימית מנוהל באופן פרטי – יש לו מסמך מדיניות הקובע את הדרכים והשיטות לניהול ובקרת הסיכונים, וכן, את דרכי הדיווח בגין כל סיכון, כולל דיווח במסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

המסגרת שנקבעה לטיפול נסמכת על מסמכי בנק ישראל ומסמך באזל לטיפול בסיכון התפעולי משנת 2021 והיא עוגנה במסמך מדיניות ייעודי, הכולל את העקרונות לניהול הסיכון, קביעת קווי ההגנה השותפים לניטור ובקרת הסיכון, תהליכי הערכה שהבנק מרחיב כחלק מתרבות ניהול הסיכונים בתכנית עבודה סדורה, וביניהם: סקרים, איסוף מידע על אירועים תפעוליים, תהליכי הפקת לקחים ולמידה מאירועים, קביעת קווי ההגנה האחראים לניטור וניהול הסיכון, קביעת נהלים לטיפול בתהליכים, קביעת תהליך סדור המעוגן במסמך מדיניות להשקת מוצר או פעילות חדשה, יצירת בקורות ממוכנות מונעות ומגלות, קביעת שרשרת הדיווחים הנדרשת בעת אירוע או פוטנציאל לאירוע, פורומים ברמות שונות של הארגון האחראים להערכות מצב ונקיטת פעולות למזעור הסיכונים, ככל שהתרחש אירוע או קיים פוטנציאל לאירוע וכן, מהלכי הדרכה שוטפים. ראיית הבנק היא כי הסיכון התפעולי רלוונטי לפעילות מרבית יחידות הבנק. ריכוז הטיפול בסיכון התפעולי מתבצע במחלקה ייעודית בחטיבת הסיכונים האחראית לניהול הסיכון, ופועלת מול הקווים העסקיים, הטכנולוגיה והסייבר ויחידות נוספות של הבנק שבהם מונח נאמנים או בקרים לטיפול בסיכון. הבנק נותן דגש בתהליכי ההערכה שלו לסיכון המוניטין, המהווה את אחד מנכסי הבנק ויש לו פוטנציאל להתמשש לו יתרחש אירוע סיכון תפעולי או סיכון בקרה פנימית אחר. הבנק החל בשנה האחרונה בהיערכות ליישום טיוטת הוראה 206 הקובעת מתודולוגיה חדשה להקצאת נכסי סיכון בגין סיכון תפעולי. כחלק מהערכות זו שלח הבנק לבנק ישראל את תוצאות סקר ההערכה הכמותי הבוחן את השפעת המתודולוגיה החדשה על נכסי הסיכון התפעולי. בנוסף, נערך הבנק להטמעת שתי ההוראות החדשות של בנק ישראל הנשענות בין היתר, על מסמכי באזל שהוזכרו לעיל, 350A – 350.

לבנק תכנית עבודה סדורה לטיפול בסיכון התפעולי ולמניעת מעילות והונאות. תכנית העבודה, כמו גם המדיניות לטיפול בסיכונים אלה, כוללת אמצעי ניטור, אינדיקטורים ומדדים שהטמעתם מאפשרת מזעור הסיכונים. במהלך הרבעונים האחרונים גדל מספר אירועי ההונאה בבנק, כתמונת ראי של העלייה במקרים אלה בכלל המערכת הבנקאית. הבנק קבע בתכנית סדורה את הפעולות הנדרשות כדי למזער עלייה זו, בהתבסס על שורה של פעילויות ותהליכים, ביניהם: הגברת המודעות

וההדרכות לטיפול בתופעה זו, עיבוי חוקי הניטור המשמשים את הבנק כהתרעה לפוטנציאל לאירוע, וזאת, בהסתמך על תהליכי התחקיר והפקת הלקחים מהאירועים, בחינה של מכלול התהליכים המשמשים את הבנק לטיפול בסיכון ופעולות נוספות. הבנק ממשיך לנטר באופן שוטף את התפתחות הסיכון והתאמת הכלים המשמשים אותו לאופן התפתחותו. במהלך הרבעון הנוכחי המשיך הבנק לפעול להטמעת תרבות הפקת לקחים כלל ארגונית, לחיזוק תהליכי ההערכה באמצעות ביצוע סקרים ותהליכי הערכה ביחידות הבנק, לקביעת אמצעי בקרה נוספים (אנושיים וטכנולוגיים), לשדרוג יכולות הטיפול שלו במוצרים חדשים ובפריקטים, וליצירת מבנה בקרה התואם את צרכי הבנק ביחידות השונות. בשנה הקודמת מונה בקר סיכונים בפעילות חטיבת משאבים וטכנולוגיה שמשולב בתהליכי ניהול והערכת הסיכון. הבנק עדכן בשנה האחרונה את המתודולוגיה של "מפת החוס" בראייה שצוינה בפרק זה לעיל – יצירת מפת סיכונים המקשרת בין התהליכים העסקיים המהותיים שזוהו בבנק למגוון רחב של סיכונים בקרה פנימית: ניהול סיכונים איסור הלבנת הון, ציות והגנות, איסור מימון טרור, סיכון תפעולי ומעילות והונאות, המשכיות עסקית וסיכונים מערכות המחשוב של הבנק (הממופים באמצעות סקר מערכות ותהליכי הערכה נוספים) התומכות בתהליכים העסקיים – טכנולוגיה, סייבר והגנת הפרטיות.

עם פרוץ המלחמה הפעיל הבנק באופן מיידי את תכנית ההמשכיות העסקית שלו, כשהיא כוללת את כל המשאבים, התהליכים, הדיווחים והבקורות הנדרשות, על מנת להתמודד עם מצב הקיצון.

סיכון המשכיות עסקית

הבנק נדרש לשמור על רציפות מתן שירות ותפקוד, ומקדיש תשומת לב גבוהה לניהול סיכון המשכיות עסקית מול ספקים אשר עובדים עם הבנק. הבנק ממשיך לשדרג את יכולות ההמשכיות העסקית שלו לנוכח תרחישי ייחוס נוספים להם נערך כבר בעבר, בהם, כפי שצינו לעיל, תרחיש מלחמה במתכונת תרחיש "עלטה" ותרחיש רעידת אדמה, בהתאם לדרישות בנק ישראל. תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק קבעה מבנה ארגוני בחרום ואת הפעולות שיש לבצע בהתאם להתפתחות האירועים, בעיקר בכל הקשור להערכת הסיכון בעת אירוע. הבנק מקפיד לתרגל את התכנית שלו בהתאם לתכנית תרגיל סדורה. תרגיל ההנהלה הנרחב שבוצע בבנק בחודש אפריל בחן היבטים אלה. תכנית התרגול של הבנק כוללת תרגולים המשלבים בין סיכונים שונים המתרחשים באותו אירוע, ביניהם, סיכון נזילות וסיכון סייבר. בחודש נובמבר 2024, בתוך הרבעון הרביעי של השנה טרם אישור דוח זה, בוצע תרגיל סייבר נרחב ששולב בהיבטי המשכיות עסקית, בעיקר, בכל הקשור להיבטי המבנה הארגוני בחירום. תרגיל הסייבר כלל תרחישים שהשפיעו גם על סיכונים מהותיים נוספים של הבנק, כמו סיכון נזילות, מוניטין, אשראי ועוד.

ממועד פרוץ המלחמה ועד למועד אישור דוח זה, פועלת תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק כהלכה. כל התהליכים העסקיים ומערכות המחשוב של הבנק פועלים כשורה. פעילות ההמשכיות העסקית ברבעון הראשון של המלחמה, הרבעון השלישי של שנת 2023, בוצעה באופן יומי ואף תוך יומי – הערכות יומיות של ההנהלה (דוח יומי), צוות ניהול משבר בראשות מנכ"ל הבנק פעל באופן שוטף, וביצע מעקב על מדדים תפעוליים ועסקיים ברמה יומית וצוות חדר מצב בחטיבת המשאבים התכנס ברמה יומית בראשות מנהלת החטיבה. התקיימו ישיבות סנכרון שוטפות – המשכיות עסקית/ניהול סיכונים/ציות/קמעונאית ומשפטית. בוצע ריענון נהלי חירום של הבנק, בהתאם למתווה מלחמה, עקב אי הוודאות לגבי התפתחות המלחמה והאפשרות להסלמה שלה. כחלק מהערכת המצב, בוצע דיווח מנכ"ל ליו"ר, הדיקטוריון עודכן בתדירות גבוהה, ונוצר ממשק שוטף עם בנק ישראל (כולל שיחות שוטפות בין מנהל הסיכונים להערכה מוסדית בבנק ישראל) ומענה למידע שביקשו, כולל הצגת תרחישי תכנון הון ותכנון הנזילות אותם הזכרנו קודם בפרקים הרלוונטיים בדוח זה. מוסד תהליך לטיפול במתווה ההקלות שנקבע על ידי בנק ישראל בנהל בנקאי מספר 251, ובפרט, במתווה הקפאת ודחיית ההלוואות. מחלקת לוגיסטיקה ביצעה בדיקות ובקורות לכשירות האתרים בנושאים הבאים: מערכות חשמל, גנרטורים, UPS, מיזוג אוויר, מערכות מים, היבטי בטיחות (מבנה, חשמל, דרכי גישה), ציוד רפואי (תיקי עזרה ראשונה), והיא נערכת להפעלת גנרטורים למשך 72 שעות. בוצע מילוי כספומטים למקסימום ומעקב יומי על משיכות ויתרות. קב"ט הבנק מבצע תהליכים שוטפים למילוי ותחזוקה הכספומטים. מחלקת הביטחון של הבנק קיימה קשר רציף עם יחידת אבטחה במשטרת ישראל לצורך עדכונים במצב הביטחון וקבלת הנחיות. הבנק הגביר את האבטחה בסניפים באמצעות מוקדי הביטחון איתם הוא עובד בשגרה. מתקיים קשר רציף של קב"ט הבנק עם המוקדים על מנת לבחון צרכים ולוודא עבודה ע"פ הנהלים. הבנק ערוך בימים אלה במתכונת דומה להסלמה הצפויה במצב הביטחוני.

דגש רב נוסף ומשמעותי ניתן לניהול ולחיזוק חוסן המשאב האנושי ולתמיכה בעובדים מתחילת המלחמה, כולל מענה מיידי ותקשורת ישירה. מש"א והמנהלים יצרו קשר עם עובדים תושבי עוטף עזה והדרום. הבנק פינה למלון כמה משפחות עובדים בשל חשש לביטחון (עד הסדרת פינוי ע"י המדינה). הבנק סייע ברכישת ושינוע ציוד למשפחות שהתפנו עצמאית לדירות/אזורים מוגנים. חברי הנהלת הבנק ונציגי ועד העובדים ביקרו וחיזקו את סניפי הדרום. הבנק עוטף ומחזק עובדים ששכלו בני משפחה במלחמה. העובדים פועלים במתכונת היברידית ממשרדי הבנק ומהבית. ניתן מענה לעובדים שנבצר מהם לעבוד בשל אילוצי המלחמה. הורחב מערך התקשורת הפנימית למנהלים ולעובדים במגוון פלטפורמות תקשורת. הורחבה משמעותית הפעילות בקבוצת ה-Facebook הסגורה של העובדים. לעובדים ערוץ תקשורת ישיר למשאבי אנוש, ועד העובדים והנהלת הבנק. לרשות העובדים הועמד שירות תמיכה פסיכולוגית, אשר תוגבר במוקד חירום במלחמה. הועברו לעובדים חומרי הסברה על טיפול בטראומה ואופן ההתקשרות עם מוקדי החירום הקהילתיים (מרכזי חוסן). הועברו סדנאות ייעודיות לעובדי החטיבה הקמעונאית בנושא שירות לקוחות בעת משבר. התקיימו מגוון הרצאות לעובדים ולמנהלים בנושא חוסן אישי והתנהלות בעת משבר, ניהול בעת משבר, וטיפול הורה-ילד במצבי טראומה.

מש"א והמנהלים הישירים נמצאים בקשר הדוק עם העובדים/ות המגויסים ובני משפחתם. ועדת תרומות מתכנסת מדי יום ומאשרת תמיכה בפלוגות חיילים הקשורות למשפחות העובדים או בעמותות התומכות בתושבי הדרום והצפון. הבנק רכש ושינע ציוד ומזון לעשרות יחידות עד כה. בשני הרבעונים, גם אם מתווה הפעילות עבר למצב של "שגרת מלחמה", המשיך הבנק לשדרג את יכולות ההמשכיות העסקית שלו, בהתאם לתכנית התרגילים שלו והנחיות בנק ישראל שהגיעו מעת לעת, כולל בקשר למצב הגנטורים בהם משתמש הבנק בעת חירום. גם בעת "שגרת מלחמה" נערך הבנק למצבי הסלמה במצב הביטחוני במתכונת דומה לזו המתוארת בפרק זה, ובהתאם להערכות מצב להשפעת מצב ההסלמה. כחלק מההיערכות השוטפת בוצעה סדנא מקיפה לבחינת הערכות צוותי ההנהלה והחמ"לים בראיה פיננסית וסייברית בחירום. בחודש יולי 2024 השלימה יחידת ההמשכיות העסקית של הבנק מהלך לעדכון תהליכי ה-BIA של הבנק.

סיכון סייבר ואבטחת מידע

הבנק מודע לעלייה המתמשכת ברמת איום הסייבר וממשיך להשקיע המשאבים הנדרשים במסגרת תהליך רציף של שדרוג הטיפול בסיכון, לנוכח העלייה ברמתו ובפוטנציאל הפגיעה שלו בשנים האחרונות, ובפרט, מעת פרוץ המלחמה. כך לדוגמא, בתקופה האחרונה אנחנו עדים לתקיפה סייברית על מוסדות פיננסיים העוסקים באשראי ובסליקה. כחלק מתהליכי הניהול והבקרה, וכפי שכתבנו לעיל, הועלתה רמת הסיכון בטבלת גורמי הסיכון בשנה הקודמת לרמה בינונית גבוהה. רמה זו משקפת את הבנת הבנק לגבי העלייה באיומי הסייבר, והיא בוצעה על אף הרמה הגבוהה של איכות ניהול הסיכון. סיכון הסייבר מהווה אחד מהסיכונים העיקריים והמהותיים בפעילות הבנק בעת המלחמה, עקב התגברות האיומים מצד גורמים עוינים וההבנה כי המלחמה איננה רק בשדה הקרב אלא גם במרחב הסייבר. לפיכך, אגף הסייבר של הבנק פועל באופן שוטף מתחילת המלחמה, כשהוא מפעיל את מגוון הכלים העומדים לרשותו. מפרוץ הקרבות, חדר ניטור סייבר פועל לפי העקרונות שנקבעו לניטור, מבוצע עדכון מול יחידת הסייבר הפיקוחית וגורמים לאומיים כולל מערך הסייבר לגבי אירועים מיוחדים, ומבוצעות פעולות להגברת המודעות של עובדי הבנק להתפתחות איומים, תוצאת המלחמה.

מעת פרוץ המלחמה, אגף הסייבר נמצא במוכנות גבוהה לחסימת אירועי מניעת שירות (DDOS) לנוכח העלייה בתקיפות אלה שהחלה עוד טרום המלחמה ונמשכת גם בימי המערכה. האגף התמודד עם איום זה בהצלחה. בנוסף, אגף הסייבר שם דגש על מודעות עובדים נוכח מצב המלחמה: ביניהם, הפצת ידיעות לעובדי הבנק באמצעות הדוא"ל וקבוצת ה-Facebook, הרחבה וטיוב של חוקי הניטור בדגש על גישה מרחוק לרשת ולמערכות הבנק (לצד הניטור הקבוע בכל שעות היממה, כוננים נוספים זמינים 24/7 לטיפול בהתרעות ואירועים), ממשק עם הפיקוח על הבנקים, מערך הסייבר הלאומי וה-Cert הפיננסי. האגף מבצע דיווחים שוטפים בנוגע לסטאטוס הגנת הסייבר ואבטחת המידע לפיקוח על הבנקים. מנהל האגף מבצע עדכונים עיתיים – למנכ"ל, מנהלת חט' המשאבים ומנהל הסיכונים. כחלק משגרת המלחמה מתקיימות הערכות מצב שוטפות בראשות מנהל הגנת הסייבר ומנהלי היחידות באגף. מערך ניטור האנומליות של הבנק תוגבר בהתרעות ייעודיות (בשל מצב המלחמה) לצורך ניטור מעילות והונאות במוקדי סיכון שזוהו כפוטנציאל לפגיעה בהתאם להתפתחות המלחמה, בין היתר, לחשבונות מאזור העוטף, עסקאות שמבוצעות בעזה, ניטור כל הפעולות בחשבון עמותות (ישראל / חו"ל) ועוד. בעת האחרונה, גברו התקפות גורמי סייבר על גופים פיננסיים ושאינם פיננסיים, חלקם אף נפגעו כתוצאה מתקיפות אלה. גם הבנק חווה התקפות עומס והשכיל להתמודד איתם. בימים אלה, השלים הבנק היערכותו לקראת המתקפה של גורמים איראנים המתוכננת ליום 15.11.24. ההיערכות בוצעה בכל יחידות הבנק הרלוונטיות, בהתאם לתרחישי ייחוס שנקבעו בגין ההתקפה המתוכננת.

ניהול ובקרת סיכון הסייבר מתבססים על מגוון כלים, ובפרט, על ניתוח תרחישי ייחוס ומתודולוגיה סדורה לקביעת רמת הבקרה. הבנק מקפיד לתרגל באופן סדיר את היערכותו לאירוע סייבר באמצעות תרגילים המשלבים בין אירוע סייבר ואירוע נזילות, ובוחנים את תכניות החירום של הבנק. אגף הסייבר של הבנק, הפועל בחטיבת המשאבים והטכנולוגיה, אחראי לגיבוש מדיניות השימוש בענן לפי נוהל בנקאי תקין 362 של בנק ישראל, ולביצוע סקרים בחצרות ספקי הבנק, ככל שמיפוי פעילות הספק מחייב זאת, ובהתאם לנוהל בנקאי תקין 359A של בנק ישראל ומדיניות הבנק לטיפול במוצר חדש/פעילות חדשה או שעודכנה באופן מהותי. לאגף הסייבר ממשק ישיר עם יחידת הגנת הפרטיות של הבנק (הפועלת באגף) על מנת להבטיח חסינות מערכות הבנק ומאגרי המידע שהוגדרו והוא שותף, בתיאום עם חטיבת הסיכונים, לתהליכים לשדרוג יכולות הניטור של הבנק לטיפול באנומליות היכולות להעיד על פוטנציאל למעילות והונאות.

במהלך השנה הקודמת השלים אגף הסייבר בשיתוף חטיבת הסיכונים פיתוח מתודולוגיה חדשה לניטור סיכון הסייבר במגוון גורמי ומדדי סיכון, המתודולוגיה אושרה ונכנסה לייצור לקראת תום השנה, לאחר תקופת הטמעה. המודל מאפשר הסתכלות כוללת ורחבה על היבטי ניהול סיכון הסייבר ואבטחת מידע בבנק, ומרחיב את היבטי ניהול תיאבון סיכון הסייבר לנושאים נוספים, כגון: ממשל תאגדי, תפעול ובקרה, תהליכי ניהול סיכונים, יכולת התמודדות בזמן אמת עם אירועי סייבר ואבטחת מידע. המתודולוגיה החדשה נכנסה לייצור ונמצאת באיתגור שוטף של חטיבת הסיכונים ואגף הסייבר.

סיכוני טכנולוגיית המידע

סיכון טכנולוגיית המידע מנוהל על ידי חטיבת המשאבים והטכנולוגיה כאשר בקרת הסיכון מתבצעת בחטיבת הסיכונים המשמשת כקו שני לפעילות. הבנק מינה בקר סיכון ייעודי הפועל בקו הראשון (בחטיבת המשאבים והטכנולוגיה), ופועל בתיאום מקצועי עם חטיבת הסיכונים. הבנק השלים את אסטרטגיית המחשוב, הדיגיטל והמידע והוא נמצא בתהליך יישום שלה תחת בקרה של קווי ההגנה והפיקוח שנקבעו בבנק, כולל ההנהלה, הדירקטוריון וועדותיו. העקרונות לטיפול בסיכוני טכנולוגיית המידע עוגנו במסמך מדיניות ייעודי. הבנק השלים את חלקו הראשון של סקר המערכות. תוצאות הסקר ישולבו במפת הסיכונים הכוללת של הבנק.

עם פרוץ המלחמה, בוצעה היערכות מהירה על מנת לוודא יכולת עבודה מהבית לכלל העובדים החיוניים בכל תרחיש (ביניהם: עובדי יחידת תשלומים, חדר מסחר, מוקד הבנק). לאור המצב בוצע עדכון לתכנית העבודה של הפרויקטים, הם תועדפו, וחלקם הוקפאו לפרק זמן של רבעון. בנוסף, האגף בצע פיתוחים ליישום מתווה ההקלות שפרסם בנק ישראל, הכולל, בין היתר, הקפאת תשלומים ופריסה של הלוואות משכנתא ואשראי צרכני, פטור מעמלות לאוכלוסייה מוגדרת, שינויים בתקנות צ'קים ללא כיסוי ועוד. מבצע הבנק כל הפעולות הנדרשות להבטחת תקינות מערכות המחשוב של הבנק שהן מרכיב משמעותי בתכנית ההמשכיות העסקית של הבנק. הבנק החל להיערך ליישומה של הוראת בנק ישראל בקשר עם ניהול סיכוני טכנולוגיה. הוראה זו מאגדת בתוכה, בין היתר, עקרונות לניהול סיכונים אלה המופיעים היום בשלוש הוראות קיימות.

מניעת מעילות והונאות

לבנק מדיניות ייעודית לטיפול בסיכון זה שעקרונותיה נקבעו בהתאם לציפיות והנחיות בנק ישראל. המדיניות קובעת את העקרונות לטיפול בסיכון, הטיפול באירוע או פוטנציאל לאירוע, דרכי הדיווח, ניטור אנומליות באמצעות חוקים עסקיים ושיטות סטטיסטיות מתקדמות. בפרט, קובעת המדיניות את כל אמצעי המזעור הקיימים בבנק למניעת מעילות והונאות. הטיפול בסיכון מעילות והונאות משולב במפת הסיכונים הכוללת של הבנק. הבנק ממשיך לבחון באמצעות סקרי הסיכון התפעולי וסקרים ייעודיים שהוא מבצע בפעילויות שונות של הבנק כחלק מתכנית העבודה, על מנת לוודא כי אמצעי הבקרה והמזעור הקיימים בבנק מספקים, לנוכח תוצאות סקרי המיפוי.

עם פרוץ המלחמה, בוצעה הערכת סיכון ייעודית לסיכון מעילות והונאות (בדומה ליתר סיכוני בקרה פנימית), מופו מוקדי סיכון פוטנציאליים, והוגברו הבקורות (או תדירות הבקורות) במוקדי סיכון אלה. בנוסף, בשיתוף עם אגף הסייבר והגורמים העסקיים, הוטמעו חוקי ניטור אנומליות נוספים רלוונטיים לתקופת המלחמה. הגברת הבקורות או הניטור כולל גם ניטור יומי של ניסיונות שימוש בכרטיסים ברצועת עזה, שנלקחו מהעובדים הזרים בשבת של השבעה באוקטובר, וניטור פעילות עמותות לצרכי ניהול סיכון איסור מימון טרור. כפי שצינו לעיל, במהלך הרבעונים האחרונים חלה עלייה במקרי וניסיונות ההונאה בבנק. זו תמונת ראי לעלייה בכלל המערכת הבנקאית. הבנק מיסד תכנית ייעודית כדי להתמודד עם עלייה זו ולמזער אותה. תכנית העבודה כוללת עיבוי וחיצוק, ככל שיידרש, של תהליכים ופעילויות שיש להן יכולת למזער את הסיכון, בהתאם למדיניות הבנק: הדרכות ייעודיות, עיבוי חוקי הניטור, הפקודות לקחים ולמידה מאירועים, חיצוק הדיווחים ועוד. נכון למועד פרסום דוח זה הופעלו או הותנעו מרבית הצעדים שנקבעו בתכנית העבודה.

ציוד, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

הבנק פועל בהתאם להנחיות בנק ישראל לטיפול בסיכונים אלה ובהתאם לתאבון הסיכון שקבע הבנק במסמך המדיניות לטיפול בסיכונים אלה. הפעילות מתבצעת לפי תכנית עבודה סדורה במטרה להמשיך ולשדרג את אופן הטיפול בסיכונים אלה, את תהליכי הערכת הסיכון והטיפול של קווי ההגנה בליקויים ככל שהתגלו.

בדוח בדיקה בנושא איסור הלבנת הון ומימון טרור שביצע בנק ישראל בבנק במהלך החודשים ינואר 2021 – יוני 2022 נמצאו הפרות לכאורה של הוראות הצו הבנקאי לניהול סיכון איסור הלבנת הון ומימון טרור, וכן של הוראות נוהל בנקאי תקין 411. בהתבסס על הממצאים האמורים, הודיע המפקח על הבנקים ביום 7 ביוני, 2023 על כוונתו להטיל עיצומים כספיים על הבנק בגין הפרות לכאורה של הוראות ניהול בנקאי תקין 411 וכן, על בקשתו מהוועדה להטלת עיצום כספי לעניין תאגידים בנקאים להטיל על הבנק עיצומים כספיים, בגין הפרת הצו הבנקאי. במהלך חודש ספטמבר התקיימו דיונים בשני ההליכים האמורים, האחד בפני ועדת העיצומים והשני בפני המפקח. הבנק ביצע פרויקט מיוחד בשנת 2023 לטיפול בכלל הממצאים שעלו בדוח הביקורת. בתחילת שנת 2024, הושלם הטיפול בכל הממצאים שעלו בדוח הביקורת. ביום 29 באוקטובר, 2024 הוטל על הבנק עיצום כספי בסך כולל של 2.85 מיליון ש"ח, בהתאם להחלטת הוועדה להטלת עיצום כספי לעניין תאגידים בנקאיים לפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 ("החוק"), בקשר עם הפרת סעיפים 2, 9 ו-31א(3) של הוראות צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של תאגידים בנקאיים למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשס"א-2001, ובהתאם להחלטת המפקח על הבנקים בגין הפרת סעיף 32 להוראת ניהול בנקאי מס' 411 בנושא ניהול סיכוני איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור, וזאת בהתבסס על ממצאי דוח ביקורת בנושא איסור מימון טרור של הפיקוח על הבנקים מיום 27 בדצמבר, 2022, שנערך בבנק במהלך החודשים ינואר 2021 עד יוני 2022.

סכום העיצומים הופחת לסכומים לעיל, בין היתר, לאור שיתוף הפעולה של הבנק עם צוות הביקורת, הפעולות האפקטיביות שנקט לתיקון הליקויים לרבות הקצאת משאבי כ"א וטכנולוגיה נאותים.

עם פרוץ המלחמה, נוספו בקורות ייעודיות לניטור פעילויות עמותות, בדגש על עמותות שעשויות להיות בסיכון גבוה יותר לפעילות עבור ו/או מול תושבים פלסטינאים. כאמור לעיל, מתבצעות בקורות ייעודיות על שימוש בכרטיסים הנטענים למניעת מימון טרור. קצינת הציות הוציאה הנחיות מתאימות לסניפים, להגברת תשומת הלב ל – "אורות אדומים" ולניטור כל פעולה היכולה להיחשב כניסיון לנצל את המצב למימון טרור או להלבנת הון. כל פוטנציאל לאירוע שכזה, נבדק על ידי קצינת הציות, ומדווח כמקובל. בשל המצב, ניתנת תשומת לב כבשגרה לניטור הסנקציות שהוטלו עקב מלחמת רוסיה – אוקראינה. יחידת הציות של הבנק מלווה את אופן יישום הנחיות בנק ישראל, ובפרט, מתווה ההקלות ומתווה ההקפאות ודחיית התשלומים.

סיכון מודל

לבנק מדיניות לטיפול בסיכון מודל המגדירה את הממשל התאגידי התומך בניהול הסיכון ואת האמצעים, השיטות והתהליכים הנדרשים לביצוע על מנת לוודא תפקוד אפקטיבי של המודלים והוא נערך לטיפול בטיטות ההוראה החדשה של בנק ישראל לניהול סיכונים מודל. אי הוודאות השורה עקב המלחמה יכולה לשבש את ביצועי המודלים המשמשים את הבנק למגוון פעילויות עסקיות, הערכות סיכון וכדומה. שיבוש זה יכול לנבוע מהעובדה כי ההנחות עליהן מתבססים המודלים בשגרה, כמו גם הנתונים המשמשים את המודלים לחישובים, אינם תקפים או תקפים חלקית לאור המצב שנוצר עם פרוץ המלחמה ואי הוודאות הקיימת בקשר להתנהגות גורמי הסיכון, ומכאן, למצב המלחמה פוטנציאל השפעה על הנתונים וההנחות בעת הנוכחית. בהמשך לשני מכתבי בנק ישראל בנושא, מיפה הבנק את המודלים המשמשים אותו, ונכללים בקטלוג המודלים שלו, לפי פוטנציאל השיבוש בתפקודם בעת הנוכחית. ככלל, וכפי שצינו בדוח זה, פעל הבנק, מיד עם תחילת המלחמה, לאור אי הוודאות, לבצע הערכות מצב והערכות סיכונים כשהוא משתמש במגוון תרחישים ומבחני קיצון, וחיזק את הערכות המומחה שלו ואיתגורם, כתחליף לשימוש במודלים שמידת תקפותם במצב הנוכחי איננה ברורה. הבנק ממשיך לפעול לתיקוף המודלים לפי לוחות הזמנים שנקבעו בתכנית התיקוף שלו ובהתאם לקטלוג המודלים. בחלק מהתיקופים, לפי סוג המודל, בוחן הבנק ככל הניתן, את השפעת המלחמה על נתוני הקלט ומודול החישוב של המודלים.